

1984
KOVAS — MARCH
Nr. 3

KARYS

KARYS

1984
Nr. 3 (1600)

Redaktorius — ZIGMAS RAULINAITIS; SKYRIAI: Karinės Žinios, Mokslas ir Technika, Spauroje Pasižvalgius, Kronika. Administratorius — ALFONSAS SAMUŠIS.

Tremties Trimitas: Redaguoja — STEFA KAUNELIENĖ
Leidžia — L.K.V.S. RAMOVĖS NEW YORKO SKYRIUS

TURINYS

Paulius Jurkus — Šventasis Kazimieras	<i>viršelis</i>
J. Rūtenis — Odės Šventajam Kazimierui	97
Z. Raulinaitis — Volkvino žygis į Nalšią	98
A. Ž. — Lietuvių kunigaikščių antspaudai	103
A. Kutka — Nepriklausomos Lietuvos karo aviacijos lakūnų prisiminimai ir aukos	104
R. Vilkas — Lietuvos laivynas ir jo likimas	108
M. Tytuvenis — Lietuvos karininko keliai	111
A. Ramanauskas — Iš Lietuvos kariuomenės savanorio prisiminimų	114
TREMTIES TRIMITAS	119
Vyt. Alantas — Kodėl Lietuva netapo jūrų valstybe?	119
J. Mikaila — Ginklų dirbtuvės Linkaičiuose	123
Šaulių Kronika	126
KARINĖS ŽINIOS	134
Mokslas ir Technika	135
Afganistanas	136
Mūsų spauroje pasižvalgius	137
Kronika	138

ATSTOVAI:

Baltimore — K. Česonis, Chicago — K. Juškaitis, Cleveland — J. Citulis, Australia — V. Šalkūnas

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MA — S. J. Minkus
CHICAGO, IL — "Gifts International",
"Parama", Baly's Radio & Television
DETROIT, MI — V. Čižauskas (Šv.
Antano Parapijos Spaudos Kioskas),
V. Perminas
OMAHA, NB — Jonas Smailys
WATERBURY, CT — "Spauda"
WOODHAVEN, NY — "Romuva"

PLATINTOJAI

KANADOJE
TORONTO, ONT. — V.A. Aušrotas,
St. Prakapas.

SPAUDSINA
Franciscan Press,
341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207

V. VOKIETIJOJE

Juozas Nevulis, 6793 Bruchmuehlbach-
Miesau 2 Bahnhofstr. 11

AUSTRALIJOJE

Albertas Žvirblis, 65 Walscott St., North
Geelong, Vic. 3215
W. Paluk, 1 Brentnall Ave., Blair Athol
5084, SA
S. Pačėsa, 7/31 Valentine Street, Yagoona,
NSW, 2199

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams U.S. \$17.00, pusmečiui U.S. 9.00, atskiro nr. U.S. \$2.00.

Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, NY 11207, USA

KARYS (ISSN 0022-9199) is published monthly except July and August by Lithuanian Veterans Assoc. RAMOVĖ
341 Highland Blvd., Brooklyn, NY.Y. 11207. Subscription \$17.00 per year (single copy \$2.00). Second class postage paid
at Brooklyn, N.Y. POSTMASTER: Send Address changes to KARYS, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207

Isteigtas Lietuvoje 1919 —
Nepriklausomybės kovų —
metais.

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais.

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 3 (1600)

KOVAS — MARCH

1984

JONAS RŪTENIS

ODĖS ŠVENTAJAM KAZIMIERUI

(500 m. sukakčiai artėjant)

I.

Paskendę bokštai vasaros sapnuose,
Baltais varpais pražydušios lelijos,
Rasos lašeliai taurelėse spindi—
Ir taip aromatingai viskas kvėpia:
Šventąjį prie bažnyčios vartų migdo ...

Primink, Šventasai, danguje Šviesybėm:
Laukuose smūtkelius vainikais puoštus,
Ir tuos namus gimtinėj su žirgeliais,
Ir javų laukus vosilkėlių pilnus ...

II.

Prie Nemuno vis vargas nesudyla,
Dar daug juodos pagiežos ir nevilties ...
Kada pasukti iš tamsos į plentą—
Brangus, Dievuli — Lietuvai bus lemta'?

Klaupiamės, Viešpatie, mes prie Altoriaus,
Kur Švento Kūnas ir Jo Šventa Dvasia—
Giesmė nuskamba tais bažnyčios kuorais
Ir virpa širdys vėl meldamos Tave:
Išvesk iš juodo vargo ir nevilties
Į laisvas lygumas — į gimtą žemę,
Kur šviestų saulė mėlynoj padangėj,
Skaidrioji vyturio giesmė skambėtų—
Hosana ir Aleliuja širdyse ...

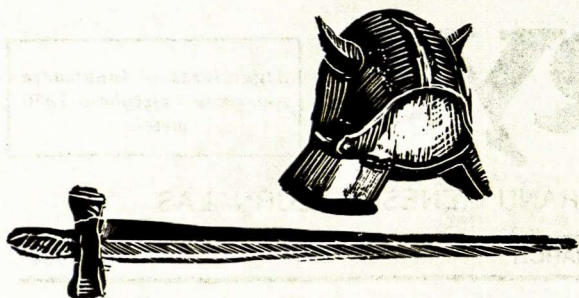
Šventasis Kazimieras
Dail. Nijolė Palubinskiene

III.

Visiems iš kryžkelių sugrįžti laikas,
Gatvėmis vėliavą Šventojo vėl nešt—
Vis Amžinojo palaimos lydėtai
Lietuvos garbei nemariai per amžius.

Ir sklis kalbėjimai tada džiaugsmingi,
Ir plauks tada vėl Nemunas patvinęs—
Skambės varpai vėl gyvastį igavę,
Laimei ir mūsų amžinai draugystei ...

Smūtkelių Lietuva pakils iš miego,
O mes kaip Etmonas, kadais, Sapiega—
Visi pajusim po stora miline,
Laisva krūtinėje širdis kad plaka ...

VOLKVINO ŽYGIS Į NALŠIĄ

(Pirmasis kalavijuočių ordino žygis į Lietuvą)

Z. RAULINAITIS

Besivaržydamas dėl valdžio ir galios su Rygos miestu ir Livonijos vyskupu, kalavijuočių ordinas smarkiai stiprėjo. Vokiečių karalius Heinrichas VII, 1228 m. liepos 1 d. išduotu raštu, pavėdė ordinui nuolatos valdyti Revalio pilį ir Revelės, Jārvamaa, Harjumaa ir Virumaa žemes Estijoje. Magistro diplomatija ėmė viršų. Pasisekęs magistro vadovautas 1228 m. vasaros žygis į Žiemgalą pakėlė ordino prestižą Livonijoje.

Tų pat metų vasaros pabaigoje Pskovas sudarė taiką su Livonija ir užmezgė susitarimą nukreiptą prieš Naugardą. Rudenį iš Smalensko į Rygą atvyko pasiuntinys siūlydamas taiką ir prekybos sutartį ne tik su Smalensku, bet ir su Vitebsku ir Polocku. Derybos buvo sėkmingos ir 1229 m. balandžio mėn. prekybos sutartis buvo pasirašyta ir patvirtinta.

Ne vien tik prekyba rusų kunigaikštijoms rūpėjo. Dar daugiau joms rūpėjo vis auganti lietuvių galia, prieš kurią atsispirti dabar jos ieškojo sąjungininko.

Gotlando salos dvasininkai gavo iš popiežiaus 1229 m. vasario 16 d. pasirašyti raštą, kuriuo jie buvo raginami trukdyti ginklų, žirgų, laivų ir maisto pardavinėjimą pagonims. Tuo būdu, tas raštas buvo nukreiptas ir prieš lietuvius.

Pagaliam, kas ypač sustiprino kalavijuočių ordino pozicijas Livonijoje, tai vysk. Alberto mirtis. Jis mirė 1229 m. sausio 17 d. Nuo tos dienos magistras Volkvinas iškilo kaip stipriausias ir įtakingiausias iš Livonijos vadų.

Mirus Albertui dėl Rygos vyskupo sosto varžėsi du kandidatai. Rygos dvasininkų kapitula Alberto pasekėju išsirinko premonstrantų ordino Nikolą (Nicolaus), tačiau Bremeno arkivyskupas Gerhardas II Rygos vyskupu paskyrė savo šalininką Albertą Suerbeerą. Kol išsispręs, kuris kandidatas laimės, Volkvinas ėmėsi veiklos prieš lietuvius. Jis suruošė pirmąjį kalavijuočių ordino žygį į Lietuvą.

Pagrindinis prekybos kelias iš Rygos į Rusiją ėjo Dauguvos upe. Didžiausias pavojus tam keliui buvo galimas lietuvių užpuolimas.

Nuo Dauguvos vidurupio pietų-rytų kryptimi plytėjo lietuvių Nalšios žemė.

Tapęs stipriausiu Livonijos vadu, visų pripažintu, būdamas užtikrintas iš visų pusių ir nuo visų priešų, išskyrus lietuvius, Volkvinas padarė sprendimą nusiaubti pavojingiausią tuo metu sritį iš kurios galėjo tikėtis lietuvius perkertant Dauguvos upės prekybinį kelią, būtent, Nalšią.¹

Volkvinas tikėjosi stipriu smūgiu į Nalšios šiaurines sritis sunaikinti ten besitelkiančius lietuvių būrius, sunaikinti kraštą ir taip atgrąsinti savo baudžiamu žygiu nuo galimų puldinėjimų ir pagrindinio prekybos kelio nutraukimo. Tuo pačiu, prekybinės sutarties partneriai, Smalenskas, Vitebskas ir Polockas gautų akivaizdų įrodymą ordino pajėgumo ne tik prekiauti, bet ir apginti prekybos kelius.²

Vienintelis šaltinis aprašęs tą žygį yra Livonijos Eiliuotoji Kronika (eil. 1802 - 1846). Be jokios įžangos, Kronikos autorius rašo, kad "Dabar magistras buvo nusiteikęs žygiuoti į Lietuvą..." Reiškia, sprendimą karo žygiui padarė magistras Rygoje. Be abejo, tam jis gavo reikalingus pritarimus ir iš Rygos miestiečių ir iš dvasininkų, t.y. iš naujai vyskupo sostą užėmusio Nikolo. Tam žygiui pats magistras ir vadovavo. Tiksliai žygio kryptis kronikoje nenurodyta, tik, "... jis vyko į Nalšios žemę...", t.y., į Rytų Aukštaitiją, į žemes tarp Dauguvos vidurupio ir Neries aukštupio. Tikslios Nalšios sienos nėra žinomos. Manoma, kad vakaruose jos sienos rėmėsi į Šventosios upės tekme.

Kokio didumo kariuomenę magistras vedė, kronika nenusako. Tačiau, be kalavijuočių riterių, Rygos vokiečių ir kryžininkų, kurie sudarė kariuomenės branduolį (iš 1000 ar 1500 raitelių), kronikoje kalbama apie lybius ir latvius (latgalius), kurių galėjo būti nemažiau kaip vokiečių (galime spėti, viso apie 3000 raitelių).³

Mėginsimė nustatyti kalavijuočių kariuomenės žygio kelią ir atkurti kautynes prie Jaros upės.⁴ Livonijos kariuomenė susitelkė patogioje žygio išėities vietoje, greičiausiai, prie stiprios konven-

to pilies Aizkrauklės ir perėjo užšalusią Dauguvą ties Sēlpiliu, pro kurį ėjo senas karo kelias į Lietuvą ir iš Lietuvos. Žygis vyko 1229 m. gruodžio pabaigoje, kai žemė buvo jau įšalus.

Viduramžiais stambios raitųjų kariuomenės žygiuodavo lengviausiai praeinamais tų laikų keliais, būtent einančiais vandenskyromis tarp upių ir upelių. Tokiu būdu ir Volkvino vedama kariuomenė, išėjusi į Dauguvos ir Sėlos upelių baseinų vandenskyrą, nužygiavo jau žinomu keliu, pietryčių kryptimi, savo pasirinkto tikslo link. Pasiekusi vandenskyros išsišakojimą Susėjos ir Vyžuonos (Nemunėlio deš. intakai) aukštupiuose, maždaug tarp dabartinės Ilukstės ir Obelių, kariuomenė galėjo pasirinkti: žygiuoti toliau ta pat kryptimi link Tauragnų ir dabartinių Švenčionių, arba pasukti vandenskyros atsišakojimu vedančiu pietvakarių kryptimi tarp Levens aukštupio

ir Šetekšnos ir toliau žygiuoti, palyginti, gan tiesiai pagal Šventosios vagą. Bet kurioje vietoje peržengę Šventąją, kalavijuočiai būtų atsідūrę vakarinėse Nalšios srityse, su didele galimybe grąsinti net Kernavei, tų laikų tariamai Lietuvos sostinei.

Kairioji, rytinė vandenskyros šaka, nors ir vedė tiesiai į šiaurinę ir rytinę Nalšią, tačiau jos kelias buvo labai vingiuotas, nes vietovė buvo labai išraižyta daugybės ežerų ir ežerėlių. Volkvinas pasirinko dešinę, vakarinę vandenskyros šaką ir nužygiavo tiesesniu, patogesniu ir strategiškai pavojingesniu lietuviams keliu. Tą patvirtina Hermano Vartbergiečio kronika, kurioje tam žygiui yra paskirta, deja, vos tik vienas sakiny. Tačiau tuose keliuose žodžiuose yra nurodyta kautynių vieta: "Post hec habito conflictu circa rivulum ymmare..." (SRPr. II. 32 p.).

Iškarpa iš Lietuvos hidrografinio žemėlapiu. Vandenskyros linija pažymėta —
Nuo Dauguvos ji veda pagal Šetekšną — Jarą ir skiria Šventosios baseiną nuo Nemunėlio ir Mūšos baseinų. Mastelis 1 cm - 10 km.

1219 m. pavasarį livoniečiai ties Jumeros upe (dabar Sedde) sumušė estus. Kronikininkui Jumeros ("Ymera" — kronikoje) upės vardas buvo pažįstamas iš jam prieinamų šaltinių (pav. Livonijos Henriko kronikos). Tačiau, toji Jumera yra latvių žemių šiaurėje. Vartbergiečio šiuo atveju minimos "Ymmare", nors ir panašiai skambančios, reikia ieškoti Lietuvoje, Livonijos kariuomenės žygio kelyje.⁵

Volkvino vedama kariuomenė, pražygiavusi Šetekšnos vakarinėmis pakrantėmis, pasiekė Jaros (Jerros) ežerą (dabar nusaustas) iš kurio teka Jara, Šventosios dešinysis intakas.⁶ Hermano Vartbergiečio "Ymmara" yra Šventosios deš. intakas Jara.

Vandenskyros kelias, einantis tarp Šetekšnos srovės ir Kaupos (Lėvens kair. intakas) ištakų, išveda į plačią smėlėtą mažų kalvelių išmargintą lygumą prie Jaros upelio. Ten, toje lygumoje, lietuviai pastoję kalavijuočių kariuomenei kelią. Priešų įsiveržimo į Lietuvą gilumas tiesiai nuo Dauguvos siekė apie 80-90 km atstumą.⁷

Tuo metu Lietuvoje vyravo, greičiausiai, kunig. Dausprungas. Tada, ar kiek viliau, jis išleido savo dukterį už Haličo kunig. Danieliaus (tuo buvo dar sutvirtinta 1219 m. taikos sutartis su Volinija). O, jis pats buvo vedęs Žemaičių kunig. Vykinto seserį, su kuriuo jie buvo dvigubi svainiai. Vykintas buvo vedęs Dausprungo ir Mindaugo seserį. Greičiausiai, lietuvių kariuomenei vadovavo Dausprungas, padedamas savo jaunesniojo brolio Mindaugo ir svainio Žemaičių Vykinto.

Didelės kariuomenės žygį ir jam pasiruošimus Livonijoje buvo neįmanoma nuslėpti. Dausprungas sužinojo apie Volkvino pasiruošimus karui ir apie kariuomenės telkimą, bei žygį. Pasiruošę sutikti priešų puolimą ir atmušti gresiančią Lietuvai smūgį. Lietuvių telkta kariuomenė iš visos Lietuvos ir iš Žemaičių buvo skaitlinga, nemažesnė, greičiau kiek didesnė už Livonijos, galime spėti, 4-5,000 vyrų. Pasitikėdami skaitlingumu, lietuviai pasirinko ofensyvinę taktiką, pulti įsiveržusį priešą ir neleisti jam grobti ir naikinti krašto.

Iš žvalgų sužinojęs apie lietuvių kariuomenę, magistras spėjo iš žygio tvarkos surikiuoti kariuomenę kautynėms, kai prieš save jis

*"... priešų didelę kariuomenę rado
iš visur pagonių sutelktą,
ir be skaičiaus jie ėjo prieš jį,
savo pačių prazūčiai."*

Magistras dar turėjo laiko prieš susidūrimą

pasakyti saviesiems padrašančią kalbą, kaip to reikalavo tų laikų kronikininkų poetinė kūryba:

*"Jei norite be gėdos
vėl grįžti į savo kraštą
tai pasitikėkite ir nenusiminkite,
per juos mes smogsime
su Dievo pagalba ir drąsiai kovodami."*

Nežiūrint lietuvių kariuomenės skaitlingumo ir jos agresyvios laikysenos, Livonijos kariuomenė, kuri taip pat buvo didelė, anot kronikos, nesusvyravo ir buvo labai pasiryžusi, nes

"...per visą kariuomenę nuaidėjo šūkis:

*"Užbaigti tą kalbą reikia,
mes norim stot į kovą!
Su ietimis ir kalavijais
visi troško pradėti kautis,
lyg alkani vanagai."*

Kautynės prasidėjo lietuviams puolant, arba besirengiant pulti, "jie ėjo priešais, pasididžiuodami ir triukšmingai..." Viduramžių riteris kovos lauke gynimosi kautynių vesti negali. Jei priešas puola, riteriai turi arba vykdyti priešpuolį, arba bėgti iš kovos lauko.⁸ Lietuvių puolimas, greičiausiai, buvo sutiktas sunkiai šarvuotų raitelių priešpuolio.

Kautynėse prie Jaros upelio lietuviai nepavartojo savo būdingos lengvųjų raitelių kovos taktikos. Todėl vokiečių sunkiai šarvuoti raiteliai turėjo visus pirmumus, visu savo svoriu smogdami telktiną smūgį, kurį atlaikyti lengvieji raiteliai buvo nepajėgūs. Tačiau riterių kylio galin-gas smūgis taip lengvai neišblaškė lietuvių raitelių eilių. Kautynių būta aršių. Tą paliudija ne tik dideli nuotoliai (reikia manyti, abipusiai), bet ir tas faktas, kad vienu momentu latgaliai susvyravo, nes nebuvo tikri, kad kovą laimės:

"Latviai panoro gėdos (t.y. susvyravo jų ištiki-mybė vokiečiams).

jie nenorėjo kovoti dėl pergalės."

Tačiau livoniečių būklė išgelbėjo lybiai, kurie

*"... buvo tikri karžygiai,
jie kovėsi narsiai.*

Ir taip buvo iškovota pergalė."

Lietuviai kautynes pralaimėjo, neveltui kronikininkas rašė, kad jie ėjo "savo pačių prazūčiai".

Kad kova buvo žiauri ir labai kruvina, rodo, nors kronikoje ir gerokai perdėti, lietuvių nuostoliai.⁹

*"Du tūkstančiai lietuvių
ten tiek jų buvo nukirstų,
ir paliktų kritusių kovos lauke;*

*kiti pasisotinę kova
išbėgiojo į visas puses.*

*Ten Dievas suteikė pergalę saviems,
tuo džiaugėsi visi krikščionys
ir iš ten pasuko atgal į namus.”*

Ne tuščiom rankom grįžo livoniečių kariuomenė iš Nalšios. Grobio kovos lauke būta apstaus, ypač brangus grobis buvo lietuvių eiklūs žirgai:

*“...dvidešimt penkis šimtus žirgų
jie atėmė pagonims.
Namo jie paržygiavo
narsios dvasios kupini,
taip jiems padėjo gerasis Dievas.”*

Kodėl Dausprungas nepavartojo įprastinės lengvųjų raitelių taktikos prieš šią pirmąją kalavijuočių ordino invaziją į Lietuvą? Pasklidusius livoniečius po apylinkes grobti, jis būtų galėjęs dalimis naikinti, arba grįžtančius su grobiu miške ar siaurumoje užpulti. Tikslaus atsakymo į tą klausimą nežinome. Tačiau, galimas dalykas, leisti priešui grobti ir naikinti kraštą Dausprungas nenorėjo, nes tas būtų buvę nepopuliaru nei jo turimam vyriausio lietuvių kunigaikščio titului, nei jo turimai valdžiai naudinga. Jo tikslas buvo aiškus: neleisti livoniečiams grobti ir naikinti jo valdomą kraštą, juos reikėjo sustabdyti, atmušti bet kokia kaina.

Jaros upelis 1980 m. vasarą

Sumušti kalavijuočių jam nepavyko, tačiau juos sustabdyti ir atmušti, pasisekė. Kronikoje nieko daugiau nerašoma apie apylinkių naikinimą, ar grobimą. Matyti, taip pat sunkių nuostolių patyrę, kalavijuočiai pasitenkino tik kovos lauko grobiu ir “dvidešimt penkiais šimtais “žirgų ir tuoj iš kautynių lauko, nedelsdami, pasitraukė atgal į Livoniją. Tą galėjo paskatinti ne tik sunkūs savi nuostoliai,¹⁰ daug sužeistų, bet ir nepasitikėjimas savo talkininkais (šiuo atveju latgaliais). Kautynės prie Jaros upelio buvo skaudi, tačiau naudinga pamoka lietuviams, kuria jie puikiai pasinaudojo 1236 m. garsiajame Saulės-Šiaulių mūšyje.

I š n a š o s

¹Liv. Eil. Kr. ji pavadinta “Alsen”. Nevykęs yra senesniųjų vok. istorikų mėginimas tapatinti “Alsen” su “Maleisine”, t.y. su Sėlpilio sritimi. Ten nebuvo Volkvinui kas veikti, nes sėliai jau mokėjo Rygai duoklę. Kronika sako, kad žygis ėjo į Lietuvą, bet ne prieš sėlius. Be to, antrame kronikos nuoraše (Cod. Palat.) yra ir teisingas įrašas - “Nalsen”. (SRL I, 742 p.).

²To karo ir žygio priežasčių F. Benninghovenas nesuprato: “Mes nežinome tiesioginių karo iškilimo priežasčių, taip pat ir gilesnio jam kilti motyvo”. (317 p.) “Der Orden der Schwertbrüder”, 1965.

³Prof. S. Sužiedėlis ir dr. Z. Ivinskis Saulės-Šiaulių mūšio studijose mini, kad Livonijos kariuomenėje, 1229 m. žygyje dalyvavo ir estai. Jei jų ten ir buvo, tai tik nežymus skaičius, nes kronikos autorius jų nepastebėjo. Livonijos vidaus kovose, Estijos užkariavime livoniečių vokiečių kariuomenės siekdavo iki 400 vyrų. Tačiau žygiui už Livonijos sienų, reikia manyti, palikus įgulas pilyse ir apsaugai nuo galimų sukilimų, kariuomenė būdavo bent trečdaliu mažesnė. (Žiūr. F. Benninghoven, 400 ir sek. p.).

⁴Nė vienas šio žygio tyrinėtojas nenustatė kautynių lauko vietos: vis pasimesta dėl žygio kelio ir datos.

⁵Teisingai nustatęs Volkvino žygio galimą kelią, tačiau pasirinkęs klaidingą žygio datą, 1235 m., po gegužės mėn., tuo atmesdamas Hermano Vartbergiečio liudijimą, F. Benninghovenas nukreipė žygį teisingai, į Nalšią, visgi nenustatė kautynių vietos, kuri paaiškėja tik iš Vartbergiečio kronikos. Tačiau Benninghoveno tyrinėjimai yra įdomūs ir verti žinoti. Pagal jį kalavijuočių žygio kryptį ir taikinį nustatė apgyventos vietos: "...žinome, kad lietuvių apgyventos sritys pagal šiaurinę sieną su Kuršu, Žiemgala ir Dauguva buvo išsikišę trimis didesniais iškyšuliais (žem. 16). Visi tie trys iškyšuliai ėjo pagal didžiąsias upes. Vakarinis iš jų ėjo Nevėžio aukštumi, rytinis ir pats didžiausias tęsėsi link, vėliau ist. šaltiniuose minimų, Utenos ir Tauragnų pilių (vakarinis jo kraštas lietuvių Šventąją. Z.R.) ir tolyn link ežeringų apylinkių į pietus nuo vėlesniojo Daugpilio. To rytinio iškyšulio šiaurinė siena yra kartu ir šiaurinis pakraštys lietuvių Nalšios žemės." Tame pačiame psl., 77 išnašoje Benninghovenas papildo: "...Nalšia aprašoma kaip viena iš aukštaičių sričių, kuri nuo Tauragnų, Linkmenų ir Švenčionių eina pietų link ir siekia Medininkus, Ašmeną, Šalčininkus ir Eišiškes." Toliau jis aiškina: pagal XIV a. kronikas, Livonijos ordino žygiai, beveik be išimties, eidavo į tuos tris iškyšulius. Kas vyko XIV a., be abejo, turėjo savo šaknis dar XIII a. Strateginiai, taktiniai tikslai ir kovos priemonės bendrais bruožais buvo tos pačios. "Taigi, Volkvino užpuolimas turėjo eiti į vieną iš tų trijų iškyšulių", ką sako ir Liv. Eil. Kronika: — "Er vur zu Alsen in daz lant" (1805 eil.).

Toliau Benninghovenas leidžia ordino kariuomenei žygiuoti teisingu keliu: "Iš vokiečių, latvių lybių ir estų (? Z.R.) susidėjusi kariuomenė išžygiavo iš konvento pilies Aizkrauklės tiesiai per Sėlių pasienio dykrą pietų link, arba per Dauguvos postukį ties vėlesniu Daugpiliu ir tada išilgai "Kopwech" vadintu senu XIII a. prekybos keliu." (318 - 319 p.).

Jei prof. S. Sužiedėlis mano, kad lietuviai kautynėse mėgino supti livoniečius, tai Benninghovenas galvoja, kad lietuviai, greičiausiai, puolė iš užpakalio ir kautynės vyko "apsuktais frontais". (320 p.). Jei lietuviai būtų apėję Livonijos kariuomenę iš užnugario, būtų turėję perkirsti ilgą (keletos km) jų vorą žygio metu. Tuo būtų neleidę Volkvinui sutelkti kariuomenę kautynėms ir tuo pačiu būtų sunaikinę livoniečius

dalimis. Taip gi nebuvo. Matyti kad būta frontinių kautynių.

⁶Žiūr. A. Basalykas, Lietuvos TSR Fizinė Geografija I t., 1958 m., 214, 226, 456 p., ir ten pridėtą hidrografinį žemėlapi; II t., 1965 m., 297, 299, 302, 304 puslapiai. "Iš ežero plūstanti vandeninga upė jau vadinasi ugrofinių kilmės Jaros vardu. Kalbininkas A. Vanagas hidronimą kildina iš suomiško žodžio jārvi- "ežeras". "Mūsų Gamta, 1983 m. 9 N.R.

⁷V. Pašuta, Lietuvos Vaslybės Susidarymas, 1971 m., žygio datą nustato 1229 m., pagal H. Vartbergietį, tačiau klaidingai nukreipia į sėlių kraštą, kur ir norėdamas nerasi "Imerės" upelio: "Magistras atsakė 1229 m. žygiu į Nalzeno žemę (tai ne Nalšios žemė; tokiam žygiui Ordinas neturėjo jėgų). Kartu su S. Zajačkovskiu manytume, kad tai Maleišių (Maleysine) žemė tarp Žiemgalios ir Lietuvos; riteriai susikovė su lietuviams ant Imerės upės..." 263 p.

⁸H. Delbruck, III t., 136 p.

⁹F. Benninghovenas pripažįsta, kad lietuvių nuostoliai yra kronikoje padidinti 30-50%. 320 p.

²⁰Prof. S. Sužiedėlis savo darbe "Kautynės ties Šiauliais 1236 m." (Karo Archyvas VII t. 1936 m., 19 p.) rašo: "... tačiau reikia abejoti, ar ši pirmoji kalavininkų invazija, siekusi Nalšėnų žemes, yra teisingai atvaizduota, kadangi minėta kronika nieko nemini apie kalavininkų nuostolius, kurie taip pat turėjo būti nemaži. Tatai aišku jau iš to, kad magistras Volkvinas antrą kartą Lietuvą puolė tiktai po septynerių metų (1236), spaudžiamas dvasinės Rygos vyriausybės ir suorganizuavęs jau tikrą kryžiaus žygį. Ar nebuvo tik įsitikinta, užpuolus Nalšėnų šalį, kad lietuviai be kitų paramos taip lengvai neįveikiami."

A. A. STASIUI DAPKUI

Lietuvoje mirus, jo broliams ramovėnams
JONUI ir BENEDIKTUI nuoširdžią užuojautą
reiškia

*Gabrienė ir Antanas Bakšiai
Juozas Baniūnas
Rasa ir Lionginas Kapeckai
Antanas Kuprys
Marija ir Adolfas Maslauskai
Konstancija ir Vaclovas Nenortai
Izabelė ir Petras Simanauskai*

LIETUVOS KUNIGAİKŠČIŲ ANTSPAUDAI

A.Ž.

GEDIMINAS

Gimęs apie 1275 m. Metraštininkai ir jis pats nuo 1316 iki jo žuvimo 1341 m. save vadino Lietuvos ir Rusų karaliumi. Didžiuoju kunigaikščiu pirmą kartą jį pavadino XV a. lenkų istorikas J. Dlugošas ir taip jis ir liko istorinėje literatūroje tik didžiuoju kunigaikščiu. Jis buvo Vytenio brolis ir sosto paveldėtojas, Algirdo ir Kęstučio tėvas.

Iš aprašymų yra žinomas jo majestotinis antspaudas. Antspaudo atvaizde karalius sėdi soste su mitra, kunigaikščio kepure ant galvos, dešinėje laiko karūną, kairėje skeptrą. Aplinkui, apvade lotyniškas įrašas, gotiškomis didžiosiomis:

+ S. DEI GRACIA GEDEMINI LITHVINORVM ET RVTHENOR. REG.

Tas antspaudas kaboją prie trijų 1323 m. dokumentų Gedimino pasiųstų popiežiui. Tačiau tas antspaudas žinomas tik iš aprašymo notariniam transumpte, surašytame taip pat 1323 m. Lubecė. Tame aprašyme pasakyta, kad antspaudas aplinkui turi 12 kampų (continens circulum duodecim angulorum), tačiau šiandien nežinome koki buvo jo išmatavimai. Negalima sutikti ir su kai kurių tyrinėtojų nuomone, kad vietoj "angulorum", reikėtų skaityti "angelorum", kaip tą daro kai kurie tyrinėtojai (Dreyeris ir Piekosinskis), patalpindami aplink kunigaikščio atvaizdą 12 angelų.

Viename savo laiškų Gediminas primena, kad

tą jo antspaudą, Lietuvos paniekai, kryžiuočiai įmetė į ugnį, taip pasityčiodami iš karaliaus didybės — majestoto, tuo tarpu, jis tuo antspaudu tvirtinęs laiškus siųstus popiežiui. Už tai Gediminas iškeikė kryžiuočius. Nežiūrint to, tyrinėtojai nėra tikri, kad tas Gedimino antspaudas, ir pagaliau, jo laiškai nėra kryžiuočių pagaminti falsifikatai.

ALGIRDAS

Gedimino sūnus ir Kęstučio brolis, gyvenęs 1296 - 1377 m. Didžiojo Lietuvos kunigaikščio sostą užėmė 1344 m., valdė kartu su Kęstučiu. Jo laikais Lietuva iškilo į didelę galybę, kai jis užkariavo ir prijungė prie Lietuvos Rusijos vakarines ir pietines kunigaikštijas. Savo ilgo valdymo metu Algirdas vartojo nemažiau kaip tris ar keturis antspaudus:

1) Antspaudas, kuris tiksliai nežinomas, pats seniausias, turėjo kaboti prie 1337 m. dokumento, kuris buvo laikomas Rumiancevų muziejuje Maskvoje. Tame dokumente-akte įrašyta: "Olkhierd božiju milostju velikij kniaž litovskij, ruskij, žomoitskij i inych... peczat naszu kazali jesmo priwesiti..." Kadangi tame akte Algirdas save tituluoja didžiuoju kunigaikščiu, tai manoma, kad dokumento data yra klaidinga, nes didžiuoju kunigaikščiu jis tapo tik 1344 m. Deja, tas antspaudas yra dingęs ir nieko apie jį daugiau nežinome.

(Bus daugiau)

JUOZAS - ALMIS JŪRAGIS

AUKSO KARDAS

Mūsų gretos buvo šaunios,
Mūsų širdys buvo jaunos,
Mūsų dainos sutartinės
Drebino šilus Tėvynės.

Kur mes jojom — ugnį skelėm,
Kur žygiavom — šypsniai, gėlės...
Sesės — nerimo audėjos,
Žvilgsniais mylinčiais lydėjo.

Mūsų vado aukštas vardas,
Mūsų vado aukso kardas
Poligone ir parade,
— Kur vedi mus, Tamsta Vade?—

Švietė ordinai lyg žvakės,
Raibo jaunos mūsų akys
Prieš tautos galingą vyrą.
Žodžiai gražūs perlais biro:

— Aš skinu galybės kelią,
— Aš tautos auklėju valią,
— Laisvės amžinos tarnybai
— Mano kardas žaibu žiba...

Mūsų gretos buvo šaunios,
Mūsų širdys buvo jaunos,
Buvom laisvėje auginti
Ir prisiekę laisvę ginti.

Priešai kraštą mindė kojom,
Mes į žygį neišjojom...
Vado kardas nepakilo—
Mes vergais pavirtom tylūs.

Lyg švininiai kareivėliai,
Žuvom, ginklo nepakėlė,
Mūsų mostai paradiniai
Be jokios naudos Tėvynei...—

Siūbaujau beržai nuliūdę—
Kas už krašto laisvę budi?
Ėda gūdis mūsų vardą,
Ėda rūdys aukso kardą...

NEPRIKLAUSOMOS LIETUVOS KARO AVIACIJOS LAKŪNŲ PRISIMINIMAI NUOTYKIAI IR AUKOS

(Pradžia KARIO I Nr.)

A. KUTKA

Tiksliai neatsimenu, rodosi, 1929-30 m. 2-roji eskadrilė buvo perkelta į Klaipėdos aerodromą. Eskadrilė buvo apginkluota dar I Pas. karo Italijoje pirktais lėktuvais S.V.A. Ji išbuvo apie 3 mėnesius ten atlikdama šaudymus į oro taikinius. Apie metro diametro ir 4-5 metrų ilgio rankovė (maišas) būdavo pririštas virve 200 metrų atstume nuo ją velkančio lėktuvo. Į tą rankovę pilotai atlikdavo šaudymus pro propelerį šaudančiais kulkosvaidžiais, o žvalgai — užpakalyje piloto esančio ratilo kulkosvaidžiais. Atskyrimui kiek kas pataikė, kulkos būdavo apdažomos įvairių spalvų dažais. Po atšaudymo rankovė numetama žemėn, o virve išleidžiama kita rankovė sekančiam lėktuvui šaudyti. Nebuvo lengva pataikyti, nes reikėdavo priartėti iš šono, o rankovė juda pirmyn nemažu greičiu, o beto, supasi aukštyn ar žemyn. Katastrofa įvyko pilotui kpt. Kuncaičiui ir žvalgui ltn. Vedeikai. Atlikęs šaudymą į oro taikinį virš jūros ir besileisdamas į aerodromą, kpt. Kuncaitis darė posūkį žemai, lėktuvas nustojo reikiamo greičio, nukrito žemėn ir abu lakūnai užsimušė. Nukritęs lėktuvas užsidegė; ir jų kūnai taip apdegė kad negalima buvo atpažinti ir tik pagal Karo mokyklos baigimo ženklą buvo nustatyta asmenybė. Jų kūnai buvo pervežti į Kauną ir palaidoti.

Tais metais atlikdavo šaudymus į oro taikinius ir kitos eskadrilės iš Klaipėdos aerodromo. Atvykus 1-mai askadrilei į Klaipėdos aerodromą šaudymui į oro taikinius, eskadrilei vadovavo mjr. Mačiuka (vėliau pulkininkas) ir atsitiko toks nuotykis. Gale aerodromą, prie angarų, buvo dviejų aukštų namas. Apatinį aukštą buvo užėmę skraidantieji aviacijos žmonės. Viršutiniam aukšte gyveno vokiečiai mokytojas su šeima. Artimesnis kelias į Klaipėdos miestą ar grįžtant iš miesto buvo per aerodromą. Skraidymo metu judėjimas per aerodromą buvo uždraustas, kad išvengus nelaimingų atsitikimų nusileidžiant lėktuvams į aerodromą. Nuo miesto pusės buvo statomas sargybinis su šautuvu, kad nepraleistų nei pėsčių, nei važiuotų. Užklaustas sargybinis kodėl jis praleidžia važiuojančius per aerodromą, sargybinis paaiškino, kad jo neklauso, nustumia šautuvą į šalį ir važiuoja su dviračiu. Sargybinis paklausė ar jis gali pavartoti ginklą. Majoras Mačiuka paaiškino kad reikia

turėti gabalą guminio amortizatoriaus ir kai neklauso, sušert pora sykių. Sargybinis taip ir pasielgė. Paašškėjo, kad buvo apluptas mokytojas, kuris grįžo namo iš miesto. Mokytojas pasiskundė Klaipėdos seimeliui, kad jį apmušė lietuvis kareivis. Tuoju atvažiavo Klaipėdos seimelio pirmininkas ir keletas kitų pareigūnų jų tarpe ir karo komendantas išaiškinti kodėl buvo sumuštas mokytojas. Majoras Mačiuka jiems paaiškino: "Ar geriau būtų buvę pavartoti ginklą, ir kad mokytojas būtų buvęs peršautas? Apgalvokite, vokiečių kareivis tokiu atveju būtų pavartojęs ginklą." Be to, buvo parodytas užrašas lietuvių ir vokiečių kalbomis, kad laike skraidymo judėjimas per aerodromą griežtai draudžiamas. Tuo ir pasibaigė skundo byla, nes atvykusieji tuo paaiškinimu pasitenkino.

Pilotas ltn. Mačkus ir žvalgas ltn. Leonaitis, skrisdami dar I Pas. karo vokiečių lėktuvu L.V.G., posūkį darant įėjo į plokštų suktuką. Nebegalėdami išvesti lėktuvo iš suktuko, nukrisdami žemėn buvo sunkiai sužeisti, bet išgijo. Vėliau, tas pats ltn. Mačkus buvo perkeltas į naikintojų eskadrilę. Atlikęs šaudymus į oro taikinį čekoslovakų gamybos lėktuvu Šmolik, kuris dėl nepastovumo greit įeidavo į suktuką, ltn. Mačkus besileisdamas darė posūkį prie žemo aukščio, įėjo į suktuką ir nebegalėdamas lėktuvo išlygint, nukrito žemėn ir užsimušė. Tas įvyko Klaipėdos aerodrome.

Po trijų mėnesių 2-roji eskadrilė buvo grąžinta į Kauną. Sekančiais metais ir vėliau šaudymai į oro taikinius jau buvo atliekami iš Palangos aerodromo, tačiau ir čia įvyko pora nuotykių. Vieno pratimo metu psk. Sruogis šaudydamas į oro taikinį peršovė savo lėktuvo propelerį, ir turėjo iššokti su parašiotu. Nusileidžiant, vėjo buvo nuneštas toli į jūrą ir nuskendo. Šaudant į oro taikinius buvo reikalaujama, kad būtų pataikyta nemažiau kaip 12% šuvių, tada užduotis buvo laikoma išpildyta. Mjr. Kriaucevičius norėdamas išpildyti užduotį prislinko per arti prie tos rankovės, propeleris užkabino rankovę ir sulūžo. Iššokęs su parašiotu, jis nusileido jūroje, bet laivelis suspėjo jį išgelbėti.

1929 m. 2-rojoje eskadrilėje su lėktuvu S.V.A. įvyko toks nuotykis: pilotui viršilai Ačiui su ltn.

Lietuvos karo aviacijos I eskadrilė 1919-20 m. Iš deš. į k. stovi: ltn. Šidlauskas, amerikietis ltn. Marshall, ltn. Vyt. Jablonskis, ltn. Pranckevičius (žuvęs kartu su lakūnu Kumpiu), ltn. Dobkevičius (žuvęs lėktuve DOBI), estų plk. Lucer ir vokietis karininkas tamavęs mūsų aviacijoj. Guli (iš deš.): lakūnas Vacetas (žuvęs avarijoje), ltn. Lišauskas, ltn. Šabanevičius, ltn. Aleks. Vasnievskis ir lakūnas Kaputkauskas (žuvęs kartu su Vacetu). (Iš H. Bezumavičiaus albumo).

Kavaliausku atliekant prie Pažaislio šaudymus į žemės taikinius, pilotui pašaudžius iš priešakinio kulkosvaidžio (tas atliekama pikiruojant į žemės taikinį), išvedant lėktuvą iš pikiravimo lūžo lėktuvo sparnas. Ltn. Kavaliauskas iššoko su parašiu tu; jam leidžiantis žemyn, vėjas nunešė jį į Nemuną. Pasiekus vandenį, pasitaikė negili vieta. Jo laimei, įvyko dvigubas išsigelbėjimas. Pilotui Ačiui nebuvo galimybės iššokti, nes kliudė žvalgo kulkosvaidžio ratilas, kuris buvo arti užpakaly piloto sėdynės, todėl kliudė greitam iššokimui. Virš. Ačas nukrito su lėktuvu ir užsimušė.

Buvo gauti iš Italijos lėktuvai lengvieji bombonešiai "Ansaldo". Kpt. Garolis jau buvo susipažinęs lėktuvus priimant Italijoje. Reikėjo pravežti ir kitus pilotus susipažinimui. Kpt. Garolis pakilo su kpt. Nastaru. Paskraidžius, buvo pavesta valdyt lėktuvą kpt. Nastarui. Einant tūpti kpt. Nastaras padarė staigų posūkį ir lėktuvą perėjo į suktuką; kpt. Garolis, nebegalėdamas išvesti lėktuvą iš suktuko, iššoko su parašiu tu. Kpt. Nastaras dar turbūt bandė išvesti iš suktuko ir nebespėjęs iššokti nukrito su lėktuvu ir užsimušė.

Tai buvo pirmasis išsigelbėjimas su parašiu tu.

Virš ežero, prie Šiaulių, buvo atliekami šaudymo pratimai. Buvo šaudoma į virš ežero ištiestą maršką. Iš aukštai smingant ant vandens sunku spręsti apie aukštį. Pirmos eskadrilės lakūnas, puskarininkis Kairys, skridamas Šmoliku perdaug žemai prileido lėktuvą iki ežero ir davėsi su lėktuvu į vandenį ir užsimušė.

Mokinys lakūnas Meškėnas atlikęs aukštojo pilotažo pratybą lėktuvu Šmolik, eidamas tūpti padarė staigų posūkį, įėjo į suktuką ir nukrisdamas prie angarų užsimušė.

Gal kam iš skaitytojų kils klausimas: ar jau būtina reikalingas tas aukštasis pilotažas? Ne tik skraidyti, bet ir pilotažo žmogus mokėsi iš paukščių. Sudėtingas figūras išdarinėja ore erelis, o paprastą kilpą gali suriesti ir varna. Tad ir viliojo pirmuosius aviatorius pamėgdžioti paukščius. Ankstyvesni primityvūs aparatai, bandant staigesnius posūkius, dažnai kniubdavo žemyn ir nesuvaldomi krisdavo. Pavojingiausias kritimas, dažniausiai besibaigiantis mirtimi, buvo suktukas (lėktuvai, netekę greičio, virsta per sparną ir,

netaisyklingai besisukdamas apie išilginę ašį, nesuvaldomas krinta žemyn). Vienas iš pirmųjų ėmusių ore išdarinėti nesudėtingas aukštojo pilotazo figūras buvo prancūzas Pegu. Ši mintis jam kilo atsitiktinai. 1913 m. bandydamas parašiotą Pegu paliko ore lėktuvą. Nevaldomas lėktuvas pasukrido tiesiai, po to apsvirtė, aprašė pusę kilpos ir grįžo į horizontalų skridimą; sklęsdamas žemyn dar padarė keleta triukų.

Pegu sumanė pakartoti panašias figūras. Savo sumanymą išdėstė lėktuvo konstruktoriui ir savininkui L. Blerijo. Po karštų ginčų ir įrodinėjimų jam pavyko įtikinti L. Blerijo, ir 1913 m. rugpiūčio 26 d. Pegu, pakilęs į 250 metrų aukštį padarė pusę išvirkštinės kilpos, apsvirtė galva žemyn ir paskridęs apie 500 m padarė antrą puskilpę, po to išlygino lėktuvą ir nutūpė.

Po Pirmojo Pasaulinio karo, vystantis technikai, tobulėjo ir aukštasis pilotazas; lakūnai ėmė, kurti naujas, sudėtingesnes figūras. Aukštasis pilotazas ypač išryškėjo Antrojo Pasaulinio karo metais. Šiame kare masiškiausias oro ginklas buvo naikintuvai. Vienviečiai, greitai (išvystydavo iki 700 km į valandą) lėktuvai buvo ginkluoti kulkosvaidžiais ir patrankėlėmis. Pagrindinis naikintuvų uždavinys buvo surasti priešo lėktuvus ir juos sunaikinti. Lakūnai naikintojai privalėjo būti ne tik puikūs šauliai, bet ir aukštojo pilotazo meistrai. Lietuvos Karo aviacijoje, apmokant pilotus skraidyti, aukštasis pilotazas jau buvo privalomas. Pirmąją mirties kilpą Lietuvoje lėktuvu "Foker D-7" atliko lėktuvų konstruktorius Jurgis Dobkevičius. Pirmą naikintojų eskadrilę 1934 m. buvo aprūpinta italų gamybos "Fiat CR 20" dvisparniais vienviečiais naikintuvais, ginkluotais dviem pro propelerį šaudančiais kulkosvaidžiais ir galinčiais po sparnais nešti dvi nedidelio svorio žemės taikiniams pulti bombas. Fiato atsparumas teoretiniai turėjo atlaikyti apkrovimą 16 kartų savo svorio, ir buvo laikomi nesulaužomi.

Deja, praktikoje kartais išeina kitaip. Su virš minėtais lėktuvais įvyko 3 mirtini atsitikimai: kpt. Nekrošius vieno bendro pratimo metu parodė ženklą, kad pratimą nutraukia ir ėjo į aerodromą tūpti. Nutūpti nepavyko, lėktuvas sudužo ant aerodromo ribos kpt. Nekrošių mirtinai sužeidžiant. Lt. Kvietinską lygino lėktuvą iš smigimo ir prie didelio greičio, maždaug 50 metrų aukštyje lūžo sparnas. Akimirka, ir jis atsitrenkė į kietą įšalusią žemę ir užsimušė. Liūdnas yra lėktuvo laužo ir lakūno vaizdas. Lt. Šabonas, atlikdamas šaudymo pratimus į žemės taikinius iš kelių šimtų metrų aukščio, perėjo į smigimą ir, visiškai lėktuvo neišlyginęs, susidūrė su žeme ir užsimušė. Priežastis

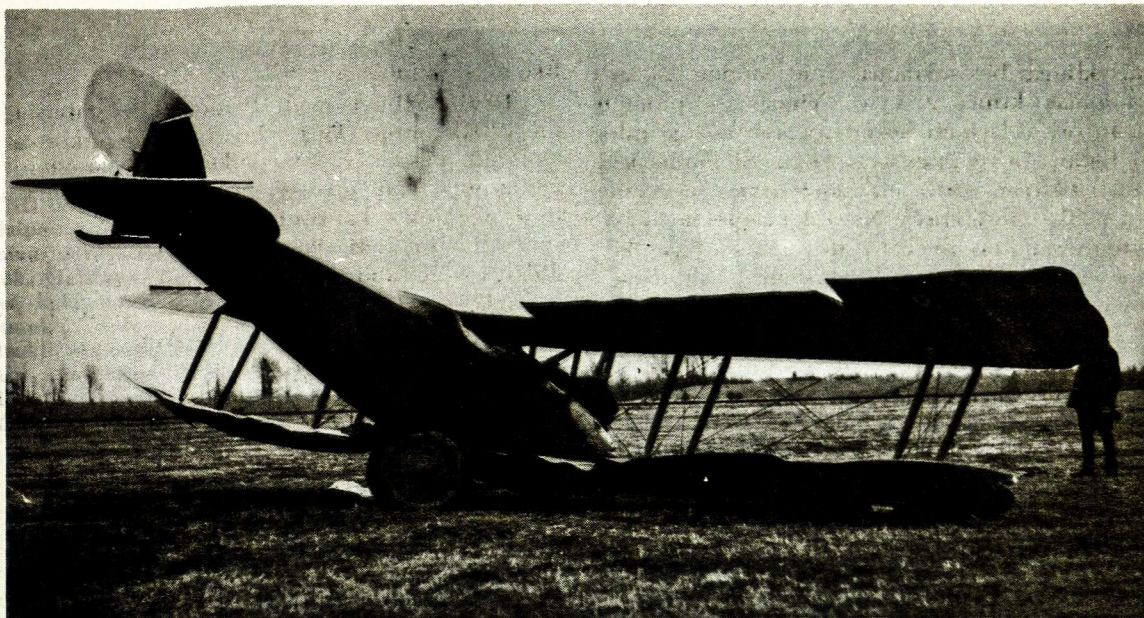
liko neišaiškinta.

1936 m. buvo gauti Prancūzijoje statyti lėktuvai "Devoitine-D501". Jais buvo apginkluota I-moji oro eskadrilė. Tuo laiku tai buvo vieni iš modernių karo lėktuvų naikintuvų. Jie buvo ištaisai metalinės konstrukcijos, vienviečiai, žemasparniai, ginkluoti dviem sparnuose įmontuotais didelės greitošaudos kulkosvaidžiais ir viena 20 mm patrankėle, šaudančia per propelerio įvorę. Lėktuvas su 12 cilindrių, 670 AJ. Tūpdavo didoku greičiu, todėl tūpimas mažame plote buvo rizikingas. Daugiau kaip per ketveris metus su šiuo lėktuvu buvo tik viena mirtina avarija.

Aviacijos mokyklą baigęs ir atkeltas į pirmą eskadrilę jaun. psk. Masiulis, dėl neišaiškintų priežasčių, nukrito Nemuno uosto pusiasaly, prie pat tuometinio Jachtklubo. Stebint iš aerodromo atrodė, kad lėktuvas visai nevaldomas perėjo į keistą posukį ir prograsyviai žemėdamas pasislėpė už medžių Nemuno vagoje ir krito.

Simas Mockūnas, 1927 m. baigęs Karo Mokyklos IX laidą buvo pakeltas į lt. laipsnį. Pasirinkęs aviacijos ginklo rūšį, buvo paskirtas į mokomą eskadrilę žvalgu. 1928 m. jis buvo pasiūstas į Aukštuosius Karininkų Kursus, aviacijos skyrių. Kursus baigė 1930 m. Po skraidymo apmokymo, 1930 m. buvo paskirtas į IV eskadrilę lakūnopiloto pareigoms, o 1932 m. perkeltas į VI eskadrilę. 1934 jis buvo pakviestas į Karo Aviacijos mokyklą skraidymo instruktorium. nors jis politika nesidomėjo, bet pripuolamai buvo įtrauktas į 1934 m. birželio mėnesio įvykius ir drausmės būdu atleistas iš kariuomenės. Tarnaudamas aviacijoje jis patyrė keleta priverstinių nutūpimų bei porą paklydimų, bet viskas laimingai baigdavosi.

1935 m. S. Mockūnas buvo pašauktas pakartojimui, ir tada jam įvyko nemalonus nuotykis, atliekant šaudymo pratimus su lėktuvu Ansaldo į pastatytą taikinį pelkėse prie Šiaulių ežero. Jam papikiravus ir paleidus seriją šūvių į taikinį ir išvedant lėktuvą iš pikiuotės, lėktuvas iš inercijos dar vis tiek žemėjo ir užkliudė taikinį propeleriu ir važiuokle. Kaip jis pasakojo, motoras pradėjo kaukti. Jis uždarė benzina ir dar pakilęs apie 10 metrų nuo pelkės, pradėjo dairytis kur tūpti. Tačiau, aplink visur buvo pelkės. Betūpiančiam pelkėse, bevažiuoklis lėktuvas nosimi įsirausė į dumblą ir apsvirtė. Iš lėktuvo išlindęs pamatė kai atvažiavo pagalba, kuri galvojusi, kad neberas gyvo. Tačiau, jis nebuvo nei sužeistas, tik lėktuvas šiek tiek nukentėjo. Mechanikai turėjo daug darbo kol lėktuvą ištraukė iš pelkyno. 1937 m. Mockūnas Susisiekimo ministerijos buvo išsiūstas į Vokietiją, kad orinio susisiekimo bend-

Maža avarija Kauno aerodrome 1920 m.

rovėje „Lufthansa” įgytų transporto piloto apmokymą. Baigęs apmokymą, iki 1940 m. jis skraidė pirmąja Lietuvos oro linija Kaunas — Palanga. 1940 rusams okupavus Lietuvą, jis gavo jų transporto piloto leidimą ir buvo paskirtas į Aero-flotą, bet susirgus plaučiais skraidyti jam neteko. 1944 m. su šeima emigravo į Vokietiją, vėliau emigravo į J.A.V., gyveno Čikagoje ir dirbo fabrike. Atsinaujinus plaučių ligai, Simas Mockūnas mirė 1971 m.

Keletas žodžių apie lakūnų pašnekėsius aerodrome. Pradedančių skraidyti pašnekėšiai dažniausiai esti tokie: šiandien smarkokai mėto, svaido, jis tūpdamas, sudavė ratais į žemę ir lėktuvas smarkiai pašoko, bet gi anas, tūpdamas, net važiuoklę aplaužė, bet-gi anas kapotavo ir t.t.

Daugiau skraidyme pažengusių jau ir pašnekėšiai kitoki: jis susilaužė kojas ir lėktuvą aplaužė; žvalgas liko sveikas. Koks lakūnas? Ogi, ltn. Svilas. Skrisdamas vokiečių gamybos lėktuvu „L.V.G.” išgyveno avariją. Po sunkaus sužalojimo jam buvo padaryta operacija, nes nosis buvo iš vietos išėjusi. Operuojamojo motina buvo klausinėjama kaip atrodžiusi sūnaus nosis prieš avariją. Dr. Žemgulis norėjęs kiek galima padaryt panašią, bet ltn. Svilas nesileidęs į nosies detales, tik šaukdamas iš skausmo prašęs motiną, kad sakytų jog nosis esanti tokia kaip buvusi. Pagijęs jis ir vėl veržėsi skraidyti. Ir vėl jam įvyko nesėkmė.

„Martinside”. I-jo pasaulinio karo lėktuvas -

naikintuvas, mūsų buvo vartojamas pradedan-tiesiems figūras ore daryti ir šiaip aukštąjį pilo-tažą bei kitus uždavinius atliekant pratintis. Ltn. Svilas išsiveržė iš po „Martinside” laužo gana apy-sveikiais kaulais. Lėktuvas buvo medinės kon-strukcijos, ir tą kartą nuo smūgio į žemę virto raizginiu, nieko bendro neturinčiu su lėktuvo pa-vidalu. Iš to raizginio išniřęs ltn. Svilas vėl dega noru skristi. Jis ir vėl skrenda. Kyla su „Ansaldū”, itališku dviviečiu lėktuvu. Bekylant lėktuvas dingo už angarų ir tik iškilo dulkių debesys. Patikri-nus buvo rasta: lėktuvas susuktas gulėjo arime, sparnai susukti, motoras išlaužtas, o ltn. Svilas stovėjo prie to laužo. Žvalgas mjr. Mitalas išlin-do iš po sulaužyto lėktuvo ir mėgino eiti, bet su-svyravęs sukrito ant žemės. Iššauktas sanitarinis vežimas nuvežė jį į ligoninę, o ltn. Svilas kelis kartus spiovė į savo nelaimės vietą lyg ir atsi-sveikindamas su pilotavimu, nes po to buvo per-vestas į žvalgas.

Būdamas karinėje tarnyboje jis ėjo įvairias pa-reigas: adjutanto, II skyriaus viršininko, III skyriaus v-ko, rajono komendanto ir t.t. Buvo ap-dovanotas Gedimino ordino IV laipsniu, Nepri-klausomybės medaliu ir Plieno Sparnų garbės ženkle. 1940 m. sausio mėn. buvo paskirtas 2-ros eskadrilės vadu, o vasario mėn. pakeltas į majoro laipsnį. Emigravo į J.A.V. kur ir mirė eidamas 74 metus amžiaus.

(Bus daugiau)

Locų laivas SCHLIECKMANN — ŠARŪNAS Klaipėdos uosto dirbtuvėse 1929 m. po remonto nuleidžiamas į vandenį.

LIETUVOS LAIVYNAS IR JO LIKIMAS

R. VILKAS

ŠARŪNAS Klaipėdos uosto locų laivas. Pastatytas 1890 m. F. Schichau laivų statykloje Elbinge, Vokietijoje. Ilgis 36 m, plotis 6.5 m, gremzlė 3.10 m, 190 tonų, garo mašina 330 arklio jėgų. Pastatytas specialiai Klaipėdos uosto valdybai ir pavadintas "Von SCHLIECKMANN".

1919-23 m. pasiliko Klaipėdoje ir buvo prancūzų žinioje. 1923 m. sausio 19 d. po Lietuvos vėliava, uosto locų tarnyboje. 1934 m. laivo vardas pakeistas į ŠARŪNAS. 1939 m. kovo 23 d. laivas toje pačioje tarnyboje po vokiečių vėliava ir jam grąžintas senas vardas Von SCHLIECKMANN.

1940 m. birželio 27 d. karo laivyno tarnyba Danzige (KMD-Danzig) paėmė laivą savo žinion ir liepos 1 d. perdavė Klaipėdos uosto apsaugos komendantui.

1943 m. sausio 12 d. laivas grąžintas locų tarnybai Klaipėdoje.

1945 m. balandžio 4 d. laivą vėl paėmė karo laivyno 3-ji apsaugos flotilija. Balandžio 28 d. laivas priskirtas 6-tam apsaugos divizionui ir balandžio 29 d. su 150 pabėgėlių ant borto išplaukė iš Hela vakarų kryptimi. Įplaukiant į Flensburgo uostą per lėktuvų bombardavimą buvo užmušti 3 žmonės ir labai daug sužeistų. Gegužės m. pradžioje perkeltas į Daniją, Gedser. Karui pasibaigus danai pasiėmė laivą savo žinion. Gruodžio 9 d. buvo grąžintas Vokietijai ir perduotas Kielio vandens kelių apsaugos tarnybai, buvo užmontuotas minų gaudymo įtaisas ir paskirtas valyti nuo karo užsilikusias minas.

1946 m. kovo 15 d. minų gaudymo įtaisas buvo nuimtas ir tuo pačiu vardu Von Schlieckmann, perduotas Rendsburgo vandens kelių mašinų įstaigai. Ta pati įstaiga, savo keliu, išnuomavo laivą firmai Max C.L. Kleinen & N. Kähler. Lapkričio 22-30 d. parduotas firmai Thies

SCHLIECKMANN — ŠARŪNAS
 Klaipėdos uosto dirbtuvėse 1929 m.
 Laivas ištrauktas į krantą ant elingo
 (vok. Helling). Tai didžiausias lai-
 vas, kokį uosto dirbtuvėse pajėgė
 ištraukti, didesni laivai turėdavo
 plaukti remontui į Liepojos dokus.
 (Abi nuotraukos darbų uosto inžinieriaus B. Buntino, buvusio žymaus
 būriuotojo, mirusio Kanadoje).

Spitzbart G. m.b. H., Rendsburge.

1947 m. balandžio 21 d. užregistruotas Rendsburgo vidaus vandenų laivų registre nauju vardu NEUWERK. Laivas buvo Kielio Howaldswerken laivų statykloje pradėtas perstatinėti, pritaikyti keleivių susisiekimui linijoje Kiel-Rendsburg- Brunsbüttelkoog-Hamburg. 1948 m. birželio 20 dienos valiutos reforma visus planus pavertė niekais ir dar nebaigtas remontuoti laivas buvo pastatytas nuošalioje vietoje prie Friedrichsorto. Tenai iš jo viskas buvo išvogta, išplėšta, sudaužyta, taip, kad savininkas 1949 metais nutarė iš naujo laivą netaisyti.

1950 m. pardavė Brunsbüttelio firmai, geležies laužui.

Per savo ilgą 60 metų amžių laivas išgyveno abu Pasaulinius karus, išbuvo 55 metus Klaipėdos uosto tarnyboje iš kurių 16 metų po Lietuvos vėliava. Šis populiarus Klaipėdos uoste laivas palieka atmintyje ne tik lietuviams locams, kurie jį aptarnavo, bet taip pat šimtams lietuvių turistų iš Didžiosios Lietuvos, kurie vasaros laiku turėjo progos su juo išplaukti už molų į atvirą jūrą, daugeliui gal pirmą kartą savo gyvenime.

□

Normanai ir Baltų kraštai IX - XI amžiuose

B. Dundulio 100 psl. knygutė Normanai ir baltų kraštai IX-XI a., Vilniuje, 1982 m. Išleido Lietuvos TSR Aukštojo ir Specialiojo Vidurinio Mokslo Ministerija. Leidinėlis vos 500 egz., menkame popieriuje, nedidelio formato, pusantro psl. santrauka rusiškai, duoda 13 iliustracijų.

Kaip dabar mokomas lietuvių jaunimas sovietų okupuotoje Lietuvoje? Kokios jam duodamos žinios? Dirs-telkime:

Seniausios žinios apie vikingų (normanų) žygius į baltų (aisčių) žemes randamos skandinavų padavimuose sagose. XIII a. pradžioje sudarytas karališkų sagų sąvadas Heimskringla (Žemės ratas). Apie 1220 m. užrašyta Egilio saga, kuri 1975 m. išversta į lietuvių k. (Iš islandų kalbos vertė S. Steponavičienė), Vilniuje.

Prūsai ir lietuviai buvo tie patys

Senuose raštuose visad buvo tapatinami prūsai su lietuviais. Laikas to negali pakeisti. Teisingai autorius rašo:

“Prūsus ir lietuvius išskyrė tik kryžiuočių įsigalėjimas prūsų žemėje, o iki to laiko jų likimas buvo bendras. Prūsų istorijos šaltinių, ypač apie ikivalstybinį Lietuvos istorijos laikotarpį, panaudojimas, kaip teisingai rašo senosios Lietuvos istorijos specialistas V. Pašuta (Lietuvos valstybės susidarymas, psl. 7-8, 75. Vilnius, 1971), yra būtinas, nes prūsų šaltiniai gausesnė ir leidžia plačiau nušviesti to meto lietuvių gyvenimą. Sunku tiksliau nustatyti prūsų ir lietuvių santykius ir artimumą. Kai kurie autoriai (P. Pakarklis Kryžiuočių valstybės santvarkos bruožai, psl. 22, Kaunas, 1948 m.) manė, kad tarp abiejų genčių grupių skirtumo nebuvo, prūsus tepatino su lietuviais ir tvirtino, kad prūsai tie patys lietuviai, tik kitaip vadinami.”

Seniau prūsai gyvai prekiaavo, nes prie vandens buvusios vietovės geriau galėjo susisiekti su tolesniais kraštais. Kaip tuo laiku vadinti miestai? Ar jų pavadinimai turėjo prasmę, ar kitaip primesti?

Dabartinis Elbingas, visi žinome, seniau vadintas kitaip. Ilgainiui tu-

rės būti priimtas galimai teisingesnis pavadinimas, ne klaidžiojimas nuo galimybės prie galimybės. “Truso prekyvietės, buvusios prie Druso (dabar Družna) ežero, pavadinimą kai kas kildina iš lietuviško žodžio druska, kuri ten gaunama, buvusi pagrindiniu mainų objektu. O gal Truso vietovė yra iškreiptas Prūsos vardas?” (30 psl.)

Kiek tolimas žalčių garbinimas?

Senovėje lietuviškos gentys garbino žalčius, juos gerai skyrė nuo nuodingų gyvačių. Žalčiai buvę draugiški gyventojams, pripratę prie namų uoliai gaudydavo peles, vabalus, gindavo nuo įvairių gyvių. Pagal žalčių elgėsi sprendavo apie gamtos atmainas (dabar tai bando daryti aukštybėse skriejančių įtaisų nuotraukomis ir kitkuo), naudodavo ateities spėjimams, o ateitį visais laikais norima numanyti.

Galimas dalykas, senieji lietuvių ainiai žalčių atvaizdus, padarytus medyje ar kitaip, pasiimdavo plaukdami prekybon ar karo žygiuose. Ar vikingai tatau pasiskolino, nusiziūrėjo iš lietuviškų genčių — gal kada bus sužinota. Mūsų aptariamoje knygoje skaitome:

“Didžiųjų laivų skiauturė buvo papuošta medine drakono ar slibino galva. Pagal to meto tikėjimą ji turėjusi magišką galią, gynė nuo blogų dvasių ir baugino priešus. Kai vikingai priplaukdavo krantą ir ištraukdavo laivą ant sausumos, gyvūno galvą nuimdavo, kad neužrūstintų vietinių dievų. Mažesnius laivus puošdavo gyvatės galva”. (36 psl.).

Lietuviams (prūsams, kuršiams ar kitiems) svarbus buvo Gotlando saloje miestas Visby, kurį vadina Visbius. “Kad Lietuvos pirkliai dažnai Visbiaus mieste lankydavosi, sakyty tai, kad Lietuvių kalboje atsirado žodžiai vaizba, vaizbauti ir vaizbūnas, kurie reiškia tolimąją prekybą, prekiauti ir pirklį”. (78 pal.)

Lietuviai — kuršiai buvę pabaisa priešams

Gal perdėtai įvairiuose senuose

raštuose, dabartinėse knygose iškeliamos buvusių vikingų kelionės, jų bemaž didžgiai, visai paniekinant, pamirštant lietuviškas gentis. Mūsų istorikams, kultūrininkams vertėtų tokius perdėjimus keisti, įnešti tikslesnio istorinio aptarimo. “Jei Vakarų Europoje tais laikais buvo meldžiamasi: “Viešpatie, nuo vikingų siautėjimų apgink mus”, tai Danijos bažnyčiose: “Dieve, saugok mus nuo kuršių”, 1170 m. kuršiai suruošė garšų antpuolį į Elando salą prie Švedijos krantų”. (79 - 80 psl.)

Tokie lietuviškų genčių žygiai nebuvo atsitiktini, jie turėjo stiprų pagrindą ant žemės. “Dar galima pažymėti, kad kai kurie tyrinėtojai siekia nukelti baltų gyvento ploto vakarinę ribą į vakarus nuo Vyslos ir kelia hipotezę, kad vakariniai baltai anksčiau gyveno dar platesniu ruožu palei Baltijos jūrą, jos pietinėse pakrantėse. Tuo atveju Baltijos jūros vardo baltiška kilmė būtų dar labiau įtikinama”. (81 psl.)

Dažnokai klausiami, koku būdu prie aisčių (baltų) atsirado estai, ir ar senovėje tasai pavadinimas taikytas mūsiškai suprantamiems aisčiams-baltams. “Aesti, Aisti, Eastland, Eastmare, estijais (aisčiais) vadinę išimtinai. ar bent pirmiausia, baltų gentis (prūsus, lietuvius, latvius), o tik vėliau estijų vardas atitekęs vakarų finougrių genčių grupei, gyvenančiai dabartinėje Estijoje”. (82 psl.)

“Baltai turėjo laivų, kuriais pasiekdavo Skandinavijos kraštus prekiaudami ir net suruošdavo karo žygių prieš skandinavus. XI-XII a. kuršių laivai kėlė siaubą jūroje ir užpuldavo Skandinavijos pakraščius. Hipotezė apie Baltijos jūros pavadinimo lietuvišką (baltišką) kilmę nėra visiškai be pagrindo. Tik įsigalėjus kryžiuočiams Pabaltijy, baltų jūrinių ir pirkljų tiesioginiai ryšiai Baltijos jūra su užsienio kraštais nutrūko”. (85 psl.)

Lietuviai, gyvenantieji Skandinavijoje ir kitur ne sovietų valdomuose kraštuose, turėtų atdžiai paieškoti naujų, papildomų duomenų apie senąsias lietuvių gentis, jų atžymėtas keliones, žygius.

Algirdas Gustaitis

LIETUVOS KARININKO KELIAI

MARIUS TYTUVENIS

III. GRĮŽIMAS

(Pradžia KARIO 1983 m. 6 Nr.)

Atsisveikinu su artimaisiais ir traukiu toliau. Pamažu įveikiu porą kilometrų ir susirandu nurodytą ūkį. Namuose randu šeimininkę ir pasakoju koks reikalas. Tačiau greitai tenka man nustebti. Šeimininkė sako, kad jai vyras nieko nesakęs, nei skambinęs. Ji nieko nežinanti ir priimti negalinti. Aš jai aiškinu, kad su vyru susitarėm. Jis sutiko. Ji man atsako, kad jos vyras išvažiavęs į Kauną ir ji nieko nepriimsianti. Aš prašau, kad ji leistų man pas ją palaukti iki 5 val., iki grįš jos vyras iš darbo. Ji kategoriškai atžėžia, kad jos vyras negrįš iš darbo, nes nedirba ir ji nenori leisti man čia palaukti. Nebesuprantu kas čia darosi. Atrodo, esama pasiutusios bobos, kad taip akiplėšiškai tvirtina, kad jos vyras išvažiavęs į Kauną, kai, tuo tarpu, prieš valandą laiko su juo kalbėjomės. Mėginu kalbėti su ja atvirai. Pasakau kas esu, iš kur ateinu ir, kad esu labai pavargęs ir negaliu toliau eiti. Tai išgirdusi boba dar labiau pasiunta ir veja mane lauk. Nebereikėtų jai jau manęs nei vyti, nes aš pats stengiuosi kaip galima greičiau išsinešdinti, nes jaučiu, kad ji gali man kiauylęstę iškrėsti. Skubu kuo greičiau, kad ji, ko gero, neužsiundyty ant manęs rusų. Jų čia aplinkui knibždėte knibžda. Čia, kaip tik, aplinkui statomi kariniai įtvirtinimai, tai rusų visur pilna, kaip skruzdėlių.

Velku nutrintas, pavargusias kojas ir spiaudausi, galvodamas — kur gi dabar rasti nakvynę ir poilsį. Neturiu šioje vietoje nei vieno pažįstamo. O taip laikas man poilsio! Tačiau reikia eiti toliau — nėra kitos išeities. Einu. Per valandą teneinu vos du kilometru. Kojos vis labiau trinamos darosi sunkesnės.

Praėjau vieną miestelį ir nepamatęs nei vieno pažįstamo veido, einu tolyn. Saulutė pamažu slenka vakarų link. Kojos darosi vis sunkesnės ir skaudesnės, vis dažniau prisėdu ant griovio kranto pailsėti, o nevilts didėja. Kur gauti poilsį ir pasistiprinti? Galvoju, stengdamasis atsiminti ar nėra ko nors pažįstamų gyvenančių netoliese. Nesugalvoju ir neatrandu nieko atmintyje. Žinau, brolienė kadaise turėjo pažįstamą mokytoją netolimame bažnytkaimyje. Apie 10 kilometrų iki jo. Mėginu pamažu judėti. Atsiradus trupinėliui vilties kojos,

rodos, lyg lengvesnės darosi. Arklys irgi lyg atgyja artėdamas į namus ir sparčiau bėga, nes žino artimą poilsį ir pašarą. Taip ir mano kojos, pajutusios artėjantį poilsį mėgina skubėti. Saulutei leidžiantis pasiekiu bažnytkaimį, susirandu mokyklą. Ačiū Dievui, pagaliau pailsėsiu...

Priverstina rizika

Graži, dviejų aukštų mūrinė mokykla stovi prie pat Nemuno kranto. Lipu laiptais į antrą aukštą, beldžiuosi į duris.

— Prašau! — girdžiu kvietimą. Įeinu. Kambaryje sėdi du vyriškiai. Iš jų, matomai, vienas mokytojas, kitas ūkininkas.

— Labas vakaras, ponas mokytojau! — pasisveikinau.

— Labas vakaras. Prašau sėsti, — pakviečia mane.

— Ponas mokytojau, ar nedirba čia ponias X? — klausiu aš.

— Mokytoja X jau keli mėnesiai iš čia iškelta, — gaunu atsakymą.

— Gaila, aš kaip tik norėjau ją aplankyti. — ištariu nusivildamas.

Taip mano visos geros viltys buvo nuėjusios niekais. Sėdžiu ant sofos ir juntų, kad nuo jos atsikelti būtų labai sunku ir apie tolimesnį ėjimą nėra ką nei galvoti.

Nežinau kaip ilgai ta tyla truko. Jaučiuosi taip pavargęs ir visiškai nežadu atsisveikinti ir išeiti. Matau, kad mokytojas ir jo svečias keistai žiūri į mane tebesėdintį ant sofos ir nesirengiantį judintis... Tyla...

— Pone mokytojau, gal galėčiau su tamsta pasikalbėti dviese? — pertraukiu tylą.

— Prašau! — atsako mokytojas. Atsiprašo kito svečio ir išsiveda mane į kitą kambarį.

— Ar niekas čia mūsų negirdi? — klausiu.

— Ne, tikrai niekas, — atsako jis.

— Pradėsiu be įžangos: esu "O", atėjau iš Vokietijos, esu labai pavargęs ir nebegaliu toliau eiti pėsčias. Prašau leisti man pernaktuoti ir pailsėti. Aš atsilyginsiu geromis žiniomis, — baigiu.

— O, maloni staigmena, ponas leitenante. Pra-

šau būti mano svečiu ir jaustis kaip namie.

— Dėkui už priėmimą, tačiau nei aš tamstos, nei tamsta manęs nepažįstame. Aš rizikuoju savo galva. — Betgi, iš pirmo žvilgsnio mokytojas man atrodė padorus lietuvis, todėl kalbėjau atvirai. — Tačiau, jei bandytumėte mane išduoti, tai mūsų likimas būtų vienodas. Šio pistoleto pakaktų mudviem abiem . . . — ištraukiu jį ir rodu mokytojui.

— Būkit ramus, ponas leitenante, pataikėte ant padoraus lietuvio. Aš džiaugiuosi galėdamas jums padėti, — atsako mokytojas.

Atsidusau. Nakvynę turiu ir galėsiu pailsėti, nereikės naktį kur nors miške praleisti. Atsiranda ir mokytojo žmona. Sužinojusi kas aš per vienas čia atsiradęs, nieko nelaukdama skubiai dengia stalą. Mokytojas traukia iš spintos bonkutę spirito ir pila ant vyšnių.

Valgau su didžiausiu apetitu, o vyšninė atgaivina ir sustiprina. Jiedu abu nevargina manęs klausimais, leidžia man ramiai užkąsti ir pailsėti. Po vakarienės patogiai atsisėdu į fotelį ir prie kavos ir stikliuko pasakaju apie greitai įvyksiantį išvadavimą ir ką dabar reikia daryti. Mokytojas čia irgi turi savo patikimų žmonių būrelį ir džiaugiasi, kad galės jiems pranešti linksmą žinią. Kambario šiluma, gera vakarienė ir stikliukas atpalaidavo visus mano sustingusius kaulus ir nuovargis pamažu pradėjo merkti akis. Pastebėję tai, šeimininkai nevargino manęs daugiau ir pakvietė eiti miegoti. Paklojo karališką lovą ir aš dar nespėjau padėti galvą ant pagalvės kai gilus mietas užspaudė mano blakstienas.

Kitą rytą 5 val. mokytojas mane pažadino. Pabundu ir nesusigaudau kur esu. Nepažįstu nei kambario, nei žmogaus ir nesiorientuoju kokiu būdu aš čia atsiradau.

— Tamsta prašėte pažadinti 5 val., — sako man mano šeimininkas. Turiu užmerkti akis ir gerokai susikaupti, kad prisiminčiau kokiu būdu čia pakliuvau. Nežinau ar kada esu gyvenime miegojęs tokiu giliu miegu.

— Kaip miegojote? — vėl klausia manęs, nesulaukęs atsakymo, šeimininkas.

— Dėkui, miegojau kaip užmuštas. Tamstai pažadinus nežinojau net kur besąs. Dabar vėl pradedu atsiminti kas vakar buvo ir kur esu. Šiandien, rodos, žadėjau važiuoti į Kauną.

— Garlais išplaukia 6 val. Mano žmonelė jau paruošė pusryčius, prašom pamažu keltis ir užkąsti prieš kelionę.

Keliuosi. Pamažu grįžta vakarykščiai prisiminimai. Br . . . šaltis nupurtė juos prisiminus. Tačiau, geras nakties miegas atgaivino jėgas. Mintys buvo lakios ir sąnariai judrūs, nors kojos dar kiek te-

beskaudėjo. Karštos kavos puodukas ir geras sumuštinis greitai visiškai atstatė mane į vėžes.

Atsisveikinu su mielais šeimininkais iki gegužės 14 d. Tada vėl žadu užsukti pas juos.

Kaune

Vykstu garlaisiu į Kauną. Publika marga ir labai pakitusi. Sunku atpažinti, kad būtų ta pati, kurią prieš pusę metų palikau. Apsirengimas daug prasčiau, netvarkingas. Matyt niekas nenori smetonininku ar buržujum būti, tai sąmoningai ir dirbtinai stengiasi išvaizdą pakeisti. Kaklaraiščiai nemandoje, kelnių irgi niekas nelygina. Vidiniai žmonės pakitę irgi. Anksčiau plaukiant garlaisiu vyraudavo linksma kelionės nuotaika, dabar viešpatavo tylą. Atrodė, kad kiekvienas bijojo kalbėti. Kalba tik "tautiečiai", uniformuoti policininkai ir komjaunuliai. Tačiau į jų kalbas ir draugystę niekas nesileidžia įtraukiamas. Garlaisis plaukė labai lėtai. Kelionė buvo ilga ir nuobodi. Pavakariais atplaukėme į Kauną.

Senai nematytas, mielas, pasiilgtas pavergtas Kaunas veikė atstumiančiai. Mat, šiandien balandžio 30 — ryt gegužės pirmoji — darbininkų šventė. Ant kiekvieno kampo kabo Stalino ir visokių partiečių paveikslai. Biauru į juos žiūrėti. Užeinu pas draugą Putvinskio gatvėje. Jam turiu perduoti vieno berlyniečio pabėgėlio linkėjimus. Ne labai malonu taip dienos metu užėiti, tačiau geriau, negu vakare, nes vakare paprastai savo veiksmus pradeda NKVD, tada gali su jais greičiau susidurti. Randu savo draugą begulintį lovoje, truputį sergantį. Perdaviau jam sutartą slaptąžodį. Žmogus apsidžiaugia ir kartu išsigąsta. Prieš savaitę buvo suimtas jo draugas su kuriuo viename kambaryje gyveno. Dabar jis laukia, kada ateis ir jo eilė. Raminu jį sakydamas, kad greitai bus karas. Skubomis pasakaju jam kas reikalinga daryti karui artėjant ir nenorėdamas daugiau didinti jo baimės skubiai atsisveikinau, nes ir man pačiam blusos per nugarą slankiojo. Kai sutinku tokius žmones, kurie baimės nejaučia, tai ir aš pats jos nepažįstu, tačiau, tie, kurie bijo, ir mane užkrečia.

Vėl atsiduriu gatvėje. Temstantis Kaunas spindėjo iliuminacijose Stalino garbei. Nuó Vytauto kalno gražiai matėsi visa Laisvės Alėja. Prie saugumo rūmų išstatytas milžiniškas Stalino paveikslas, prie Pažangos rūmų irgi tas pat. Ir taip visur. Radio garsiakalbiai be atodairos garbina Stalino saulę, o lietuvių širdis dreba baimėje. Tokiomis progomis komunistai praktikoja masinius suėmimus. Visa Lietuva praleis nemigo naktį laukdama, kada NKVD pasibels į duris, kad suimtu.

Vaikštau po Kauną ir dairausi. Čia taip miela

ir kartu taip svetima. Žvilgtelėju į laikrodį, 10 valanda vakaro, o aš dar nepagalvojau apie ankvybę. Dabar bus sunkoka kur nors ją surasti. Turėjau Kaune daug draugų, tačiau nežinau dabar, ar jie dar tebėra, nežinau jų dabartinės orientacijos. O, be to, jau vėlokas laikas duris klebenti. Tenka prisipažinti, kad perspektyvos buvo menkos šiltoje lovoje miegoti, o Vytauto parke būtų per šalta ir pavojinga.

Netoli manęs sustoja du jauni vyrukai ir žiūri Kauno iliuminacijų. Jų balsai man labai pažįstami. Slenku nežymiai arčiau jų. Tai pastebėję jie tuojau nutyla ir traukiasi, tačiau lempos šviesoje juos aiškiai pamatau.

— Sveiki, Juozai ir Andriau! — sveikinu juos.

Atsigręžia abu ir žiūri į mane. Nepažįsta.

— Einam, — kužda Andrius ir tempia Juozą už skverno.

— Pala, pala, taip greitai nuo draugo nebėgama. Nors aš ir ne labai esu panašus į save, tačiau esu tas pats.

— Aš tuoj pat pagalvojau, kad tu esi Marijonas, tačiau velniškai pasikeitęs. Buvau begalvojąs, kad koks NKVD šnipelis prisistatė ir mėgina užvesti kalbą, — sako Andrius.

— Aš jau žadėjau maskėn žiebtį, jeigu nebūtum atsikabinęs — aiškina Andrius. — Balsas tavo tas pats, bet šiaip tai tikras . . .

— Iš kur, gi, atsiradai. Kodėl taip paslaptinai užsimaskavęs? — klausia Juozas.

— Leisk, Juozai, neatsakyti į šį klausimą kol kas, o pirma atsakyk į mano klausimą: ar gali mane priimti natvynėi?

— Galiu. — atsako Juozas.

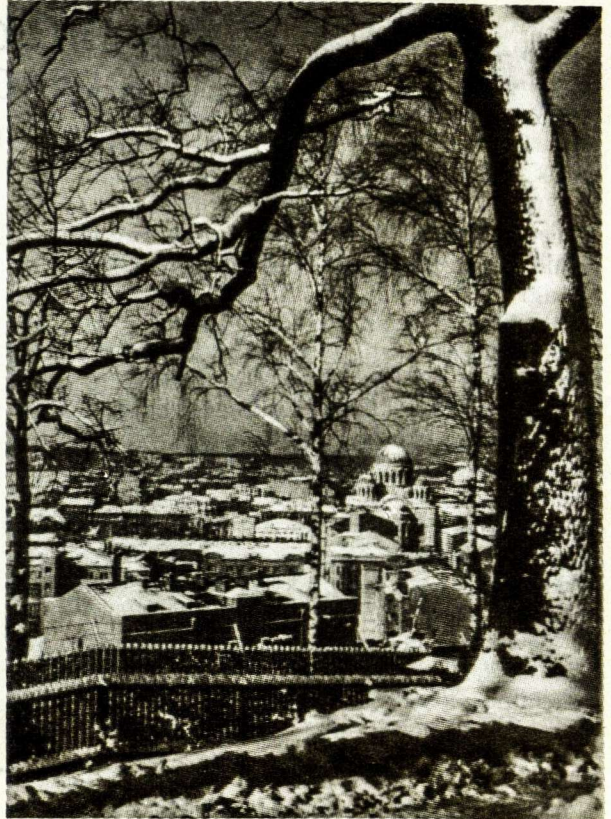
— Tai viskas tvarkoje. Namuose papasakosiu apie viską. Kartais ir gatvės turi ausis.

— Tai gal jau važiuokim namo. Aš gyvenu Aleksote, netoli aerodromo, tai, kol parsikasim, bus ir miegoti laikas, — sako Juozas.

— Sudie, Andriau. Ryt užsuk pas mane, — atsisveikina Juozas.

Nakvynė man nukrito kaip aklai vištai grūdas, netikėtai, kaip ubagai duonos riekė į tarbą. Prie Igulos bažnyčios sėdam į autobusą ir važiuojam iki keltuvo. Paskui keliamės keltuvu ir laimingai atsirandame Juozo kambaryje. Namie aš išdėstau jam kodėl mano išvaizda pasikeitusi.

Gegužės 1-ji — darbo žmonių šventė. Stebiu paradą Vileišio aikštėje. Kaunas pasipuošęs raudonomis vėliavomis, Stalino, Lenino ir visokių Kaganovičių paveikslais. Vileišio aikštė irgi išpuošta. Paradą priima Peleckis, Sniečkus, Dekanazovas ir kiti komunistiniai šulai. Paraduojančių daug, beveik visas Kaunas suvartytas "pasidžiaugti šia bran-

Kaunas sniegu pasipuošęs

gia švente". Visos įstaigos, mokyklos, pramonės ir prekybos įmonės — visos čia priverstinai išsiri-kiavusios. Kiekviena iš jų neša plakatą su užrašu, daugiausia Stalino, "tautų mokytojo". Visi stovi tylūs ir dantis sukandę. Ne laisvu noru jie čia atvyko — komunistų partijos įsakymu, o kas drįstų šito įsakymo nepaklausyti, tam rytojais liūdnas ir laisvės dienos suskaitytos.

Eisenos pradeda žygiuoti pro tribūną. Stovį prie mikrofono partiečiai rėkia "valio", tautų tėvui Stalinui; duodamas ženklas pražygiuojantiems šaukti jų pavyzdžiu, tačiau tie pražygiuoja tylom, o prie mikrofono skamba tik užkimęs "valio" ir keleto aplink jį stovinčių balsai.

Geriausiai pasirodo Žydų Gimnazija, jų organizacijos. Dainuoja Katiušą ir šaukia valio išva-duotojui Stalinui.

Paradas trunka apie 4 valandas. Keturias kančių valandas. Lietuvis turi iškentėti žeminamas ir dar turi dėkoti už pavergimą.

Įdomaujuosiu raudonosios armijos pasirodymu. Yra jos narių gana daug, tačiau labai menkos kokybės, palyginus su vokiečių. Akla masė, baimės ir teroro valdoma.

(Bus daugiau)

IŠ LIETUVOS KARIUOMENĖS SAVANORIO ANTANO RAMANAUSKO PRISIMINIMŲ

II

Iš mano vaikystės atsiminimų

Kada aš išmokau skaityti gerai neatsimenu. Kai močiutė verpdavo tai visados turėdavo ar maldaknygę, ar kantičkas ir iš jų giedodavo, o kadangi ji mane labai mylėjo, tai aš tas knygas jai palaikydavau ir pats pradėjau iš tų knygų jai žodžius pasakyti. Neatsimenu kas man nupirko iš knygnešio elementorių, kurių aš jau gerai paskaitydavau. Tame elementoriuje buvo giesmės apie angelą sargą, tai mudu su močiute, po kelis kartus tą giesmę kartodavome. Kada mudu su močiute giedodavome tai ir mano mama su tarnaitėmis pritarėdavo, tai išeidavo visas choras. Tais laikais, šventadieniais visa šeimyna eidavo, arba važiuodavo į bažnyčią, tik vienas iš šeimos pasilikdavo pašerti pietums gyvulius. Rudenį, žiemą ir pavasarį močiutė dažniausiai pasilikdavo namuose, tai kai sugrįždavo iš bažnyčios, vakare močiutė imdavo klausinėti: koks kunigas laikė mišias ir pamokslą sakė, juodas, ar baltas, reiš-

kia marijonas ar paprastas. Tais laikais pamokslą sakydavo po mišių ir pirmiausiai paskaitydavo lenkiškai evangeliją. Po to, lietuviškai skaitydavo evangeliją ir sakydavo pamokslą. Kaip tik pradėdavo skaityti lenkiškai evangeliją, tai daugumas išeidavo iš bažnyčios. Be to, po giedotinių mišių tai yra po sumos, giedodavo, "Tave Dieve Garbiname", žinoma lenkiškai. Taip apie 1904-5 metus, daktaro Griniaus žmona suorganizavo jaunimo būrį, kuris jai vadovaujant, atėjęs į bažnyčią ir kaip tik lenkai pradėdavo giedoti lenkiškai, užgiedovavo lietuviškai. Bet tas neilgai tęsėsi. Buvo suorganizuota, taip vadinamų, kantarų grupė, kuri pradėjo bažnyčios himną lotyniškai giedoti. Kai numirė kunigai marijonai, Juraitis ir Gilius, ir buvo atkelti jauni kun. vikarai, tai išnyko lenkiškos evangelijos ir gegužės mėn. sekmadieniais litanija buvo giedama lietuviškai, o šiokiadieniais lenkiškai. Aš atsimenu kad 1908 m. dar paprastom dienom vakare buvo litanija giedama lenkiškai,

IŠTIKIMYBĖ

Knisuos po Chicagos universiteto knygyno trečio aukšto lentynas. Suradęs "Kalbos kultūros"* naujausius numerius, nedelsiant nuskubu opesnius straipsnius kopijuoti. Netrukus turiu bevėstančią krūvą popieriaus, perpildytą lietuvių kalbos žiniomis. Čia sužinoma apie pasipūtimo reikšmės posakius, ten apie taisyklingą įvardžių vartojimą... Lietuvių kalbos išlaikymas dažnai reikalauja nepaprastų pastangų; nenoromis reikia prisipažinti, kad šeštadieninės mokyklos neįstengia jų auklėtinius pakankamai įskiepyti lietuviška dvasia, nežiūrint kaip bandome išsikalbėti, išsivijos lietuvių kalbos lygis yra labai stačiai kritęs. Ar randasi priežasčių, ar pasiteisinimų?

Spaudos draudimo laikai jau seniai baigėsi — galime laisvai spausdinti medžiagą lietuviškai, tai kur pragaišo gyvas kalbos vartojimas? Atsakymas toks: pasiteisinimų nėra, nebuvo ir nebus. Tačiau girdisi kalbos apie lietuviškumą be lietuvių kalbos. Neužmirškime, kad tautos "kalboje gyvena bei veikia tautos vaizduotė, jos jausmai, jos protas, jos išmintis, ir jos patyrimas," pasak A. Maceiną. Atsižadėdami kalbos, atsižadėsime ir tų tautos sandų. Ta "lietuviybė" kuri liks, pasiliks labar dirbtina. Netekus lietuvių kalbos, nebebus ir prasmės išlaikyti mūsų tautinį vienetą — prarasim tą vienybę kuri mus jungia.

*Vilniuje leidžiamas leidinys kalbos klausimais.

Neapsigaudinėkime — be lietuvių kalbos dings kartu ir lietuviai. Lietuva teegzistuos kaip grynai geografinis žemės plotas, nedaugiau. Kalbos išlaikymas reikalauja atkaklumo, atsparumo — pasiduodami išduosime tautą. Beveik vienintelė galimybė lietuvių kalbai išlikti mūsų tarpe yra lietuviškų šeimų kūrimas, kuriose būtų kalbama lietuviškai, atkurta lietuviška aplinka. Jokia šeštadieninė mokykla, nepaisant jos galimos aukštos kokybės, neįstengs per 30 dienų į metus išmokyti vaiką lietuviškai — vadovėlio skaitymas niekad neatstos gyvos kalbos vartojimo. Ar apsispręsim už garbę ar gėdą? Išdaviku savo tautos niekas nenori būti.

Pasimokykime iš praeities: XIX amžiuje Lietuva pamažėliu nyko, nes nyko jos kalba. Be Basanavičiaus būtumėm pasukę jotvingių likimo keliu. Neapsimoka rizikuoti savo turto praradimu — būkime ištikimi. Tad kalbėkime, rašykime, skaitykime, galvokime, sapnuokime, ir mylėkime lietuviškai! Kartu su poetu Kaziu Bradūnu pritariu:

*Būk ramus, amžinasis Lietuvi,
Laiko audros Taveš nenutrenks.
Tautos širdį nuo mirtino šūvio
Mūs gyvybė, kaip skydas, pridengs.
Ir matau — amžių ūkanos švinta,
Ten žengi, kaip rytojaus žmogus.
Tavo galvą žvaigždynai aprkrinta,
Tavo sieloje gyvas dangus.*

Vienybėje su kovojančia tauta,
— Gytis Liulevičius

bet atrodo kad tai buvo paskutiniai metai.

1905-6 metais prasidėjus revoliuciniam judėjimui, buvo išleistas rusų valdžios įsakymas, kad žmonės neprisidėtų prie revoliucinio judėjimo. Šį valdžios įsakymą, parapijų kunigai privalėjo paskelbti iš sakyklų. Kadangi Marijampolėje buvo apskrities centras, tai klebonas turėjo tą įsakymą paskelbti, nes nepaskelbus galėjo būt skaudžiai nubautas. Žinoma, nė vienas kun. vikaras jį nesutiko skelbti. Tai turėjo atlikti patsai klebonas. Kada klebonas kun. Senkus atėjo į sakyklą ir pradėjo tą įsakymą skaityti, tai bažnyčioje pasipylė keli pundai proklamacijų, ir kažkas garsiai suriko: "Šalin žandarai, skaitykite!" Tada bažnyčioje kilo didelis sumišimas, visi žmonės pradėjo veržtis laukan, o kun. Senkus išėjo iš sakyklos ir tą dieną pamokslas nebuvo sakomas. Šią nuotyki parvažiavę iš bažnyčios mūsų namiškiai pasakojo. O man pasakojo nepriklausomybės laikais tasai pats, kuris tas proklamacijas metė, nes buvo suorganizuotas jaunų vyrų būrelis, ir jis buvo ištraukęs burtą atlikti tą žygį. Jų buvo ten keliolika vyrų, kurie proklamacijas metusį pridengė ir nieks negalėjo jo matyti, tai ir žandarai jo nepersekiojo. Didžiausi revoliucionieriai veikėjai buvo: Padovinio valsčiuje Juozas Ambraziejus, Liudvinavo valsčiuje Matulaičiai ir Šunskų valsčiuje Kačergius, jie visi buvo rusų persekiojami ir dažnai į kalėjimą sodinami.

Vieną kartą, rodos Juozo Ambraziejaus buvo suorganizuotas Jovaravo valsčiuje Igliškeliuose to valsčiaus susirinkimas, kuris nušalino valsčiaus sekretorių ir mokytoją ir išdraskė caro ir carienės paveikslus. Kas tai pranešė kad atjoja kazokai, tai visi pradėjo bėgti, o Ambraziejus įbėgo į arti esančią kalvę, nusimetė švarką, apsisuodino ir nutvėręs kūjį padėjo kalviui mušti geležį. Kazokai pažiūrėjo į kalvę ir kalviam nieko nedarė. O tie, kurie bėgo tai gavo nuo kazokų mušti. Juozas Ambraziejus po to įvykio greitai išvažiavo į Ameriką. Aš atsimenu, kaip tėvas nešdavo kam nors į kluoną ar ant tvarto valgyti ir niekas nematė ir nežinojo kas buvo tas valgytojas. Žinoma, tai buvo koks nors tėvo draugas, kuris slapstėsi nuo rusų žandarų.

Apie 1905-6 metus Marijampolės mieste buvo labai įsigalėję vagys, kad net dienos metu atvažiavusių į miestą ūkininkų pavogdavo arklius. Rusų policija, atrodo, buvo susidraugavusi su vagimis, tai jų ir nepersekiodavo. Mano tėvui atvažiavus į Marijampolę ir užėjus į karčiamą, pavogė dvi veislines kumeles ir naują vežimą ir tas vagis, su tom kumelėm važiavo į Lazdijus, nes ten buvo vagių centras. Nuvaziavo apie 15 kilometrų,

ir jam važiuojant pro mišką, eigulys pastebėjo, kad nenormaliu greičiu atvažiuoja, tai jis pradėjo stabdyti. Kadangi jis buvo ginkluotas, tai vagis šoko iš vežimo ir nubėgo į mišką, o eigulys tas kumeles pristatė Liudvinavo policijai. Ant rytojaus tėvas savo kumeles atsiėmė. Bet po kelių dienų viena tų kumelių padvėsė, o kita po kiek laiko apako. Mat, tas vagis labai greitai važiavo ir jos perdaug pavargo.

1905-6 metais labai daug buvo platinama proklamacijų, kurios buvo nukreiptos prieš rusų ir caro valdžią. Pas mus tris rytus prieš Šeštines žmonės eidavo ant kaimo kapų giedodami Visų Šventųjų litaniją. Atėję ant kapų, atgiedodavo suplikacijas ir psalmę "Dievas mūsų prieglauda ir stiprybė", taip pat pasimeldę už mirusius, išsiskirstydavo. O Šeštinių rytą ir pavakarėj eidavo visas kaimas ir dar iš kitų kaimų ateidavo. Tai Šeštinių rytą, einant ant kapų, visa pakelė kas keli žingsniai buvo pridėliota proklamacijų, kurios buvo vis prislėgtos akmenuku. Jas man patikdavo skaityti, nes jos buvo įvairių spalvų. Aš atsimenu, kad mūsų bernui, rodos Ambraziejus, duodavo pusę rubliaus, kad prieš didesnę šventę iš vakaro išnešiotų proklamacijas, vienas prilipdytų prie medžių, kitas prie tvorų, kitas padėtų ant žemės ir prislėgtų akmenuku. Aš jau būdavo iš "Varpo", arba iš "Ūkininko" priedo močiutei paskaitydavau kur trumpesnį straipsniuką. Bet tėvas nuo mūsų slėpdavo nes buvo samdyta šeimyna, tai jis bijodavo kad nepaskųstų žandarams. O kai išėjo "Vilniaus Žinios", tada aš močiutei dažnai paskaitydavau.

Apie tą laiką buvo suruošta Marijampolės mieste vagių medžioklė. Ūkininkas Zableckas iš Narto kaimo, koku tai nežinomu būdu gavo iš rusų Marijampolės apskrities viršininko leidimą mušti vagis. Nes jis kelis kartus buvo apvogtas. Tada per mūsų kaimą ėjo krivė, kad visi vyrai turi važiuoti į Marijampolę vagių mušti. Tada mano tėvas, bernas ir padienis darbininkas, išvažiavo į Marijampolės miestą pasižiūrėti kas ten bus. Parvažiavę pasakojo kad Zableckas vedėsi vieną būrį vyrų, o jo bernas kitą būrį ir ieškojo vagių. Tie būriai buvo apsiginklavę lazdomis ir runkais. Bet mušant jie nieko nematė, bet girdėję, kad buvo užmuštų. Ant rytojaus, atsimenu, kad buvo šventa diena ir mūs visi buvo išvažiavę į bažnyčią. Buvome namie tik močiutė, aš ir piemuo. Jau buvo pavakarė ir atėjo tas, kur vagis mušė, Zableckas. Jis pradėjo pasakoti močiutei kaip jis mušė tuos vagis. Jis sako: "Atėjo mano bernas su savo grupe į vieno vagies, Rugieniaus, butą ir rado jį tašant klumpėm padus.. Tai ištraukęs iš

jo rankų kirvį smogė jam į galvą ir jis sukrito, Jiems išėjus”, jis sako, “nuėjau aš patikrinti, radau paguldytą ant lovos. Jis dar šaukėsi kunigo. Reiks jam rupūžei dar kunigo, kaip tvojau su rungu, tai ir pabaigė gyvenimą”. Toliau jis pasakojo, “Einame Vilkaviškio gatve ir sutinkame Kušnerius, tėvą ir sūnų, tai kaip tvojau tėvui rungu tai ir sukrito, o sūnus, 19 metų, tai tik no trečio smūgio sukrito”. Atrodo kad tik tuos tris ir užmušė, nes kiti pajutę pavojų pasislėpė.

Ant rytojaus buvo šventa, rodos buvo 8 diena gruodžio, tai jiedu su bernu nuėjo į Marijampolę. Bet tada jau rusų policija jų ieškojo ir berną pamatę tuoj suėmė, o Zableckas norėjo išbėgti iš miesto. Bet gatvės jau buvo policijos saugomos, tai jis įbėgo į javų pirklio Rabinovičiaus kiemą ir prašė to žydo, kad jį gelbėtų. O ten stovėjo vežimukas, kuriuo išveždavo iš arklidžių mėšlą. Tai tas žydas jam sako, gulk ant žemės ir jis tuo vežimuku jį užvožė. Kadangi policija matė, kad Zableckas įbėgo į tą kiemą, tai klausė Rabinovičiaus ar jis nematė čia Zablecko. Tas atsakė, kad nematė. Tada padarė apjieškojimą, apžiūrėjo javų sandėlį, arklides ir visą namą, ir nieko neradę išėjo. Kada viskas aprimo, tai žydas atėjęs atidengė tą mėšluotą vežimėlį ir liepė jam bėgti į kaimą. Tai, atrodo, kad jis pas mus tiesiai ir atbėgo. Sakėsi, kad jis turėjęs kokį tai iš apskrities viršininko leidimą vagis mušti. Bet tą dieną apskrities viršininkas buvo išvažiavęs į Suvalkus ir leidimo negalėjo patikrinti, nes dar nebuvo telefono.

Močiutė buvo labai išsigandusi ir labai susijaudinusi. Kai jis atėjo, tai močiutė sėdėjo ties kampu stalo ant suolo ir jis atsisėdo šalia jos. Jis atsisukdamas į ją vis pasakojo, o ji vis traukėsi nuo jo, taip jiedu apėjo aplink stalą. Tada močiutė pakilo ir vėl atsisėdo ties stalo kampu, tai ir jis atėjęs atsisėdo šalia jos ir vėl močiutė nuo jo slinkosi tolyn. Saulei leidžiantis sugrįžo mūsų visi iš Marijampolės. Po vakarienės tėvas nuvedė Zablecką į daržinę gulti, mano mama davė kuo gerai užsikloti kad šiene nesušaltų, nes buvo šaltokas oras. Iš ryto atsikėlė jau jo nerado, tik po kiek laiko išgirdome, kad jis jau Amerikoje. O jo bernas gavo, rodos, penkis metus kalėjimo. Bet po to vagių mušimo, žmonės džiaugėsi, kad vagystės labai sumažėjo.

Apie 1906 metus mano teta man davė kelis sąsiuvinius, kuriuose buvo šviesiai žaliu rašalu įrašytas lietuviškas alfabetas ir keletas sakinių. Tai aš tą viską perrašęs, jau galėjau perrašyti visą Vienažindžio dainų knygutę ir iš to pramokau rašyti. O skaityti turėjau užtekinai, nes tėvas buvo

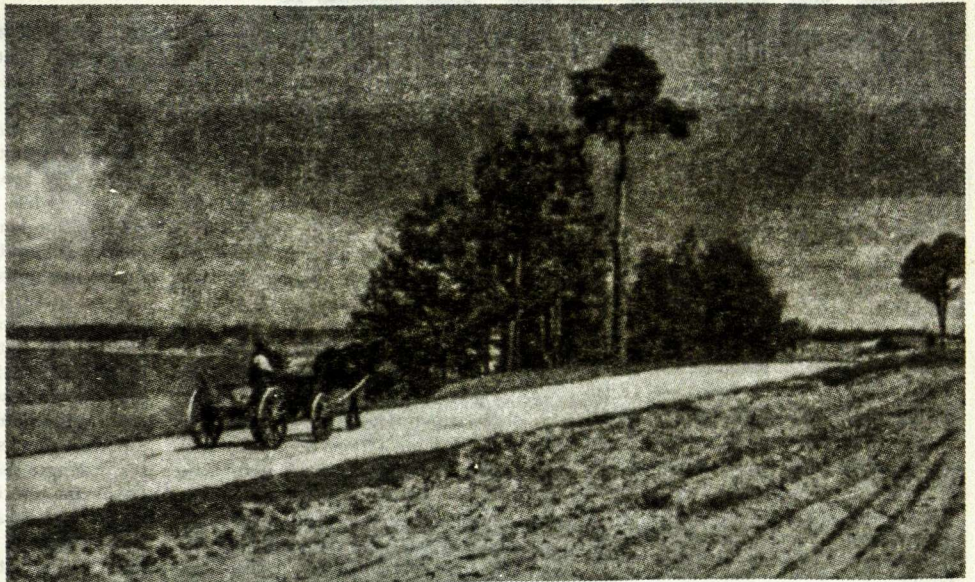
užsiprenumeravęs “Lietuvos Ūkininką”, o močiutė “Šaltinį”. Aš labai norėjau eiti į mokyklą. Bet Marijampolės miesto mokykla buvo labai perpildyta, o mūsų valsčiaus mokykla buvo už 10 kilometrų. Tai taip ir likau be mokyklos. Vieną žiemą tėvo draugas mane mokė rusiškai skaityti ir rašyti, jis buvo baigęs rusų dviklasę mokyklą. Vieną žiemąėjau mokytis pas daraktorių, kuris mokė mūsų kaime, jis mane mokė rusiškai ir aritmetikos, daugybės lentelę ir šiek tiek sudėties. Jis sakėsi, kad jis baigęs keturias klases, bet man atrodė, kad jis kažin ar pradžios mokyklą buvo baigęs, nors rusiškai kalbėjo gana gerai, mat buvo mieste augęs, užtat ir rusiškai gerai kalbėjo.

Tie neramūs laikai pamažu praėjo. Iš Marijampolės miesto Ciuvinską, kuris buvo kaip revoliucionierius nuteistas mirties bausme, Suvalkų kalėjime pakorė. Kiti išbėgo į Ameriką. Dar kiti buvo ištremti į Rusijos gilumą. Vieni atlikę bausmę sugrįžo, kitus amnestavo. Aš dar atsimenu kai vienas mūsų kaimynas 1908 metais pabėgęs iš tremties, vieną naktį atsirado pas mus ir dieną išėjo su vyrais šieno pjauti ir jį pamatė jo brolio duktė. Tai jis, kaip tik pavalgė pietus ir išėjo, mat su savo tėvu ir su broliu nesugyveno. Tas, virš minėtas kaimynas ir pirmiau slapstėsi nuo rusų žandarų, tačiau tėvo ar brolio nurodymu, rusų žandarai tada jį sugavo ir ištrėmė į gilumą Rusijos. Tada jo tėvas nuo ištremtojo draugų gavo 16 rykščių, ir brolis būtų gavęs, bet jo laimė, kad nebuvo namie. Užtat ir dabar kaip tik jį pamatė brolio duktė, tai jis tuoj ir išnyko.

Ant rytojaus, mums pusryčius valgant lauke, iš už kampo pasirodė policininkas, kuriam sveikinantis su tėvu, iškrito iš rankovės revolveris. Klausė kur yra Lakickas. Tėvas jam atsakė, kad jokio Lakicko pas mus nėra. Policininkas gi sako, kad vakar jis pas jumi buvo. Patikrinęs gyvenamam namą, tas policininkas išėjo.

1908 metais ašėjau į parapijos vedamas katekizmo pamokas, kurios buvo dvi savaitės po tris dienas ir jose mokė patsai klebonas, kun. Senkus. Pamokas lankė apie 100 berniukų. Tą vasarą paruošė tik pirmai išpažinčiai. Pamokos būdavo arba lauke, prie bažnyčios, pavėsyje, arba zakristijoje. Jis pamokas dėstydamas įdomiai ir turėjo daug kantrybės, nes miesto vaikai buvo gana išdykę. Man nebuvo sunku mokytis katekizmo, nes buvau išsiskaitęs katekizmą ir Senojo Įstatymo ir Naujojo Įstatymo trumpas santraukas. 1908 metaisėjau antrų pamokų, kur ruošė pirmai komunijai. Pirmą dieną pirma pamoka buvo zakristijoje. Neatsimenu gerai ko kun. Senkus paklausė iš praėjusių metų pamokų ir niekas iš vaikų ne-

Sūduvos
keliais

atsakė, tada aš pakėliau ranką ir atsakiau. Jis man ir sako: "Ateiki arčiau." Aš priėjau, jis manęs paklausė mano pavardės. Aš jam atsakiau: "Ramauskas". Tada jis paklausė, ar Petro sūnus? Atsakiau, taip, toliau jis manęs klausia, ar šiandien, tėvas namie, aš sakau, kad namie palikau. Jis man sako, kad vakar mačiau, tėvas buvo labai girtas ir išsitraukęs iš sutanos kišenuko kortelę ir padavęs man sako: "Gali eiti namo ir į pamokas gali daugiau neateiti". Tai taip ir užbaigiau katekizmo pamokas.

1908 metais pas mus tarnavo bernas, jis buvo savamokslis, mokėjo skaityti ir rašyti. Jis rašė net savo dienoraštį ir manė kada nors išspausdinti. Jis gaudavo knygų skaityti iš Žiburio Draugijos knygyno, o be to mes turėjome dar ir laikraščius, "Lietuvos Ūkininką", "Šaltinį", o berniukas prenumeravo "Rygos Naujėnas". Berniukas buvo parsinešęs Daukanto "Lietuvos istoriją", bet ji mums buvo per sunki skaityti, kadangi ji buvo parašyta tarmiškai. Man pasisekė įsigyti "Žvaigždutės" II dalį, tai skaitymai vidurinei mokyklai. Ten buvo trumpa Lietuvos istorijos santrauka, buvo Prano Vaičiūčio pritaikyti eilėraščiai: Nemunas, Algirdo kova ties Maskva, Kęstučio nužudymas ir Kova ties Žalgiriu. Viskas parašyta labai patrijotinėje dvasioje. Mudu tą istoriją skaitime po kelis kartus, ir nutarėme, kad Lietuva turi būti nepriklausoma. Tik mum rūpėjo ką mes galėsime išrinkti Lietuvos karaliumi. Mūsų supratimu, kad karaliumi turi būti tik lietuvis. Tai po ilgo svarstymo nutarėme, kad Lietuvos karaliumi turi būti išrinktas Jonas Basanavičius, nes jis

turi gražią barzdą ir yra daug nusipelnęs Lietuvai, leisdamas pirmąjį lietuvišką laikraštį "Aušra". O juk visi karaliai yra su barzdomis. Pavyzdžiui rusų Nikolajus, Anglijos Jurgis. Vokiečių be barzdos, bet už tai jis ir vadinasi tik kaizeriu. Žinoma, kai turėsime karalių, tai reikės ir kariuomenės, tai mudu ir eisime pirmieji į Lietuvos kariuomenę. Tą nutarimą mudu padarėme vienas būdamas 19 metų, o kitas 10 metų amžiaus. Bet ir ištesėjome.

Po poros metų tas buvęs berniukas pas mus dirbo padieniu ir dar du kiti padieniai darbininkai dirbo. Kartą, valgant pusryčius, parėjo kalba apie istoriją. Mano tėvas pasakė, kad tie Lietuvos kunigaikščiai tik be reikalo žudė žmones. Tada tas buvęs berniukas užprotestavo ir pakilęs nuėjo nuo stalo, dėl to, kad tėvas paniekino Lietuvos kunigaikščius. Mudu su tuo berniuku pasilikome geri draugai visą laiką.

A. A.

ONAI MEKŠRAITYTEI - BARTKIENEI

po ilgos ir sunkios ligos amžinybėn iškelia-
vus, jos vyrą Detroito "Stasio Butkaus" kuopos
šaulį JONĄ, dukreles DALIĄ ir VIDĄ, svainį
STASĮ užjaučiame ir kartu liūdime.

*"Stasio Butkaus" Kp.
Valdyba ir šauliai*

VERTINGA KNYGA

“LAISVĖS BESIEKIANT” išleido Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjunga išėivijoje, Čikagoje, 1983 m. Iliustracijos V. Vijeikio; kietais viršeliais, 405 numeruoti puslapiai. Tai vokiečių okupacijos metu 1941-44 m. L.L.K.S. pagrindinio spaudos ištraukų ir veikėjų atsiminimų rinkinys, kaip leidėjų žodyje pasakyta, “. . . kad Sąjunga neišnyktų, nepalikusi savo darbų pėdsakų”.

Įvade suglaustai aprašoma kada ir kuriuo tikslu L.L.K.S. susikūrė, kaip didėjo ir kokiose aplinkybėse veikė — “. . . faktiškai mūsų (lietuvų) pagrindis turėjo tris priešus. Tuo jis skyrėsi nuo rezistencinių sąjūdžių vokiečių okupuotuose Vakarų Europos kraštuose . . . estai ir latviai neturėjo lenkų problemas.” Vokiečių okupaciniame laike Lietuvoje dar veikė “. . . infiltruoti Maskvos diriguojami bolševikiniai partizanai ir lenkų pagrindis bei Varšuvos vadovaujami lenkų partizanai Vilniaus srityje. Lenkų ir sovietų partizaninė veikla buvo didelė dalimi nukreipta prieš lietuvius . . .” Įvadas baigiamas leidėjų viltimi, kad Laisvės Besiekiant leidinys “. . . papildys lietuvių tautos rezistencijos istorijos lapus.”

Vienuolikoje lapų P. Žičkus aprašo savo išgyvenimus, surištus su rezistencine veikla, pradedant 1941 m. liepos m. Kaune, kur tuo metu iš pažįstamo vokiečio valdininko išgirdo vokiečių planus Lietuvoje: — “Užmirškite apie bet kokią nepriklausomybę. Lietuva bus žemė vokiečių kariams . . .” o lietuviams “. . . Rusijos plotai dideli — ten bus vietos visiems.” Toliau aprašomas autorius įsijungimas į L.L.K.S. aktyvųoju nariu, santykiai su įvairiais vokiečių ir lietuvių pareigūnais, kelionės rezistenciniais reikalais, 1944 m. balandžio m. areštas, žiaurūs tardymai, išvežimas Vokietijos į kalėjimus ir 1945 m. balandžio m. 14 d. Beyreuthe amerikiečių išlaisvinimas.

Apie 50 lapų L.L.K.S. pagrindinės spaudos skyriuje apžvelgta spaustuvės, leidiniai, spaudos darbuotojai ir platintojai; pagrindinės spaudos įteisinimas J.A.V. Kongreso ir Hooverio bibliotekose.

Pagrindžio spauda, kaip pagrindinis rezistencijos ginklas, pradėjo reikštis 1941 m. pabaigoje, uždarius viešąją lietuvišką spaudą; per ją lietuvių visuomenė buvo informuojama apie vokiečių siekius, padėti krašte ir užsienyje, duodant sugestijas, kaip tam tikrais atvejais gyventojams reikėtų elgtis. L.L.K.S. pagrindinė spauda pasirodė 1942 m. pradžioje, kurios leidimas ketetą kartų gėstapo buvo išaiškintas, aptiktos spaustuvės, areštuoti spaudos darbuotojai ir jos pla-

tintojai. Nežiūrint to buvo tuoju organizuojamos kitos spaustuvės ir spaudos leidimo darbas buvo tęsiamas. Smulkiau aprašomi spaudos platinimo metodai, spaustuvėms reikalingų medžiagų įsigijimo būdai, spaudos darbuotojų išgyvenimai, areštai, žiaurūs tardymai, keliai per vokiečių kalėjimus. Didesnę dalį šio skyriaus užima L.L.K.S. pagrindinės spaudos turinio apžvalga, paminint kai kuriuos leidinių numerius, jų išleidimo datas ir turinių santraukas, su būdingėmis įvykių ištraukomis, kaip pav. “Apžvalgos” 1942 m. balandžio m. Nr. 119 tilpo lenkų pagrindžio Varšuvos organizacijos ZWRW leidinio vertimas “Mūsų pozicija lietuvių klausimu”, susidedantis iš lenkų siūlomų sąlygų bendradarbiavimui su Lietuva ir pamokymo lietuviams, kaip jie turi elgtis okupacinėse sąlygose. Ten, būdingai lenkamis, giriamasi, kaip istoriniais ryšiais su Lenkija lietuviai išsigelbėjo nuo germanizacijos ir rusifikacijos, kad geografinėse sąlygose “. . . lenkų interese (atsseit planuose) yra lietuvių tautos ir valstybės, laisvos nuo svetimų įtakos, esimo būtinybė. Geidžiame tikrai, kad Lietuva taptų lojaliu vidurinės Europos Konferencijos nariu ir sugrąžintų lenkiškais, iš svetimų rankų paimtas žemes. Vilnių ir Vilniaus žemę organiškai suaugusių su Lenkijos valstybe, išauklėtą lenkų kultūroje, laikome neatkiriama Lenkijos Respublikos dalimi.” Toliau grąšinama panaudoti ginkluotą jėgą jeigu būtų bandoma kėsintis į minėtą teritoriją. Lenkai garantuoja Klaipėdos uosto sugrąžinimą, ir pripažinimą Lietuvai tos Rytprūsių dalies, “. . . kuri tikėtų atlievutinimui?” Pamokymuose sakoma, kad “. . . Lietuvos politika turi nusikratyti nuo kariaujančio nacionalizmo tradicijų. Lenkų nuosavybės padėtis Lietuvoje ir Vilnijoje . . . turi būti pilnai atstatyta.” Lietuvių visuomenė įpareigojama kartu su lenkais kovoti prieš bendrą priešą.

Sekančiame “Apžvalgos” numeryje 120 (1943.V.30), lietuvių, baltgudžių ir ukrainiečių vardu atsakoma į minėtą lenkų straipsnį, kad “. . . lietuviai, gudai ir ukrainiečiai nepretenduoja į jokias tikrai etnines Lenkijos sritis; visu griežtumu atmeta lenkų pastangas vėl politiniai įsdominuoti niekad etninei Lenkijai nepriklausiusiose srityse. Lietuviai, gudai ir ukrainiečiai nenori ir nemano atnaujinti nei 1569 m. unijos, nei sudaryti federacijos su Lenkija, . . . kovos prieš Lenkijos hegemoniją ir niekam iš kaimynų nevergaus . . . Lietuvių tauta išliko ne dėl lenkų malonės, kurie tautos atgimimą slopino . . . 1918 metų Lietuvos nepriklausomybės atkūrimą lenkai slopino ir trukdė, . . . Vilnius su jo žemėmis niekad nebuvo “organiškai suaugęs su Len-

kija valstybe” . . . apgaulingu smurtu užimta žemė Tautų Sąjungos nebuvo pripažinta; Vilniaus krašte okupacijos metu lenkai kalino ir žudė lietuvius, trukdė jų kultūrinį gyvenimą. Nereikalingai lenkai “pripažįsta” lietuviams Klaipėdą ir Rytprūsių dalį kompensacijai už Vilnių . . . Lenkai užmiršo, kad prieš karą patys vedė antisemitinę kompaniją ir vykdė žydams pogromus Lenkijoje, dabar drįsta primesti lietuviams antisemitizmą vokiečių okupacijos metu. Jeigu lenkamis rūpi geri santykiai su lietuviais, tai kodėl lenkai įskundinėja lietuvius vokiečiams, kodėl lenkų partizanai, kaip ir bolševikų, Vilniaus apylinkėse žudo lietuvius kaimiečius, šaudo lietuvius policininkus; bendradarbiaudami su vokiečiais ruošė lietuvių apsaugos daliniams pasalas, lietuvius belaisvius terorizavo, žudė, išrengtus varinėjo . . . Lenkai sakosi nori ateityje dalyvauti lietuvių baudime; juos užtikriname, kad mes patys gerai žinome kas dirbo Lietuvos gerovei. Polemika baigiama — “Mes norime gyventi šalia Lenkijos — be Lenkijos”. Kitų L.L.K.S. pagrindžio leidinių santraukose randame raginimus neklausyti lenkų “patarimų” lietuviams bėgti iš Vilniaus “kol nevelų”, nes esą kai lenkai užims Vilnių lietuviams ten nebus vietos. Spaudos skyrius baigiamas aprašymu, kaip 1964 metais pagrindžio spaudos rinkinys buvo priimtas į J.A.V. Kongreso biblioteką ir buvo kataloguotas retų leidinių skyriuje — “The Rare Book Division”.

V. Žilinskas apie 40 pslp. skyriuje aprašo švedų laikyseną, pagelbą Pabaltijo pabėgėliams ir teiktas galimybes rezistentams sudaryti ryšius tarp laisvojo pasaulio ir vokiečių okupuotų kraštų.

Sekančiame apie 50 lapų skyriuje telpa dramatiškas aprašymas rezistentų kelionių Švedijon, tikslu informuoti Vakarų sąjungininkus ir neutralius kraštus apie vieningą lietuvių tautos rezistenciją dviejų priešų okupacijai — pasyviai veikti prieš vokiečius, taupant jėgas aktyviam pasipriešinimui sovietams; per Švediją surinktas iš Vakarų pasaulio žinias perduoti rezistentams Lietuvoje, kad tauta galėtų atitinkamai reaguoti į lietuviams statomus okupantų reikalavimus. Šiam darbui daug kliudė lenkų sufabrikuota propaganda, vaizduojanti lietuvius nacių kolaborantais.

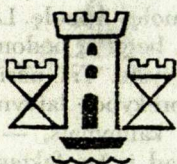
“Laisvės Besiekiant” leidinys yra didelės vertės paminklas, liudijantis kovotojų pasiaukojimą, drąsą ir sumanumą prieš galingus okupantus, nežiūrint išskirtinai sunkių aplinkybių ir didelių aukų . . . Gal būtų tikslu, kad ir kiti ano meto sąjūdžių dalyviai pasektų L.L.K.S. pavyzdžiu.

B.B.

Redaguoja —
S. Kaunelienė
531 W. Grand Blvd.
Detroit, Mich. 48216

TREMTIES TRIMITAS

KODĖL LIETUVA NETAPO JŪRŲ VALSTYBE?

Kalba pasakyta per Detroito jūros "Švyturio" saulų kuopos suruoštą Klaipėdos krašto prijungimo prie Lietuvos sukaktuvių minėjimą, 1984 m. sausio 15 d.

VYT. ALANTAS

Mažoji Lietuva ir Klaipėdos kraštas

Prieš kalbėdamas apie Klaipėdą, noriu stabtelėti ties dviem klaidingai vartojamais pavadinimais, būtent: Klaipėdos kraštas ir Mažoji Lietuva. Pavadinimas Mažoji Lietuva yra labai senas, tuo tarpu kai Klaipėdos krašto vardas atsirado tik po pirmojo pasaulinio karo.

M. Lietuvos vardą pirmąkart pavartojo vokiečių istorikas Simanas Grunau, rašydamas Prūsijos istoriją 1526 m. ir turėdamas galvoje visą rytų Prūsiją. Tokiu pat vardu Prūsiją pavadino 1576 m. istorikas Lukas Davidas savo kronikoje. Galų gale čia prisimintini ir Vytauto žodžiai, pasakyti 1413 m. per Salyno derybas po Žalgirio mūšio. Jis pasakė: "Prūsai yra taip pat mano protėvių žemė, ir aš jos reikalaisiu iki pat Uosos, nes ji yra mano tėvų palikimas".

Ir šiandien lietuviuose yra nuomonių, kad mes visą Prūsiją turėtume vadinti Mažąja Lietuva. Man rodos, kad tai būtų nuoseklu, nes juk prūsai buvo mūsų kraujo gentinei ir prūsų žemė buvo mūsų brolių žemė, tačiau abejoju, kad taip vadinti mes visi susitarsime. Ir šiandien bus nemaža mūsų tautiečių, kurie Mažąja Lietuva laikys tik Klaipėdos kraštą, kaip tai buvo įsigalėjusi nuomonė nepriklausomybės laikais. Tačiau tai buvo klaida: **Klaipėdos kraštas nėra Mažoji Lietuva.** Tas pavadinimas dar nėra nusistovėjęs ir neaišku, kokią sąvoką mes duosime Mažosios Lietuvos pavadinimui, bet jis be abejo bus platesnis už Klaipėdos krašto sąvoką.

Galimas dalykas, kad toms sąvokoms nustatyti

bus surastas koks vidurio kelias. Sakysime, L. Enciklopedija aiškiai pabrėžia, jog "Mažosios Lietuvos ir Klaipėdos krašto sąvoka nėra ta pati". Klaipėdos kraštas esąs tik Mažosios Lietuvos dalis, esanti dešiniajam šiauriniame Nemuno krante. Į Mažosios Lietuvos sąvoką dar įeinančios ir tos žemės į pietus nuo Nemuno, kuriose gyveną lietuviai, išlaikę savo lietuviškumą, nežiūrint ilgai ir planingai varomos germanizacijos ir kolonizacijos politikos. Ir L.E. priduria, kad Klaipėdos krašto teritorija visada buvusi gyvenama lietuvių, būtent, šiaurinėje dalyje žemaičių, o pietinėje — nadruvių ir skalvių (L. E. XII. t).

Taigi, L.E. lyg ir ieško vidurio kelio: prie Mažosios Lietuvos sąvokos priskiria dvi gentis iš buvusių prūsų keliolikos genčių. Gal kada mes ir susitarsime dėl tų sąvokų, bet ir šiandien, pabrėžiu, jau yra aišku, jog Klaipėdos kraštas, tai dar nėra Mažoji Lietuva, kuri apima kur kas didesnę plotą.

Klaipėdos istorija buvo permaininga

Nuo neatmenamų laikų Klaipėdos srityje gyveno mūsų prosenoliai, paskum pradėjo veržtis vokiečiai. Klaipėdą valdė lietuviai, vokiečiai, švedai, rusai, prancūzai, vėl lietuviai, vėl vokiečiai ir vėl rusai. Ji pergyveno įvairių laikotarpių, bet kaip taisyklė, jos medžiaginė gerovė visada pakildavo, kai ji nebūdavo atskirta nuo lietuviško užnugario. Klaipėdos didžiausio sužydėjimo metai buvo kai ji priklausė laisvajai Lietuvai. Klaipėda po sukilimo buvo prijungta prie Lietuvos 1923 m. sausio 15 d. Hitleris smurtu atplėšė Klaipėdos kraštą nuo

Lietuvos 1939 m. Tad ta sritis buvo Lietuvos valdoma tik 16 metų, bet per tą trumpą laiką visose srityse uosto miestas padarė milžinišką pažangą. Labai išsivystė pramonė: pvz. medžio apdirbimo, tekstilės, laivų statybos, faneros apdirbimo, žuvininkystės, Lietuva ėmė organizuoti savo prekybos laivyną, Lietuvos eksporto didžiūma ėjo per Klaipėdos uostą, kuris buvo praplėstas ir pagilintas. Klaipėda pasidarė antrasis Lietuvos pramonės centras, o dėl gražaus ir patogaus Smiltynės pajūrio pirmaeilis vasaros kurortas.

Lietuvos valdoma Klaipėda pasidarė ir svarbus kultūros centras

Buvo įsteigtos aukštosios mokyklos: pastatyti Vytauto Didžiojo gimnazija ir sporto rūmai, amatų mokykla, įkurtas valstybinis teatras, išsiplėtė lietuviška spauda, įsteigtas sporto klubas, suorganizuotas bibliotekų tinklas, radijo stotis, muzikos mokykla ir t.t. Centro valdžia kreipė daug dėmesio ir nesigailėjo lėšų Klaipėdos miestui pagražinti, uostui patobulinti ir aplamai kultūriniam bei ekonominiam gyvenimui plėsti ir gyvinti. Lietuvos laikais Klaipėda pasiekė savo visokiariopo suklestėjimo viršūnę. Kai Hitleris 1939 m. ją nuo Lietuvos atplėšė, ji vėl pasidarė merdėjantis provincijos užkampis be ateities . . .

Lietuvos kova dėl Klaipėdos

Klaipėda buvo vokiečiams ne tik svarbus strateginis punktas, bet ir vartai į Nemuno žiotis: kas valdė Klaipėdą, tas kontroliavo vandens kelius Nemunu į krašto gilumą. Pastatytą pilį lietuviai paimdavo ir sugriaudavo, tačiau vokiečių galutinai iš tos vietos kažkodėl išvyti nepajėgė. Dėl Klaipėdos kovojo visi Lietuvos valdovai — Mindaugas, Gediminas, Algirdas, Kęstutis ir Vytautas. Itin užsiliko duomenų apie Vytauto kovas dėl tos pilies. Sutriuškinius teutonus prie Žalgirio, per pirmąją Torunės taiką 1411 m. Vytautas tarp kitko reikalavo Lietuvai Klaipėdos pilies ir srities, o 1413 m. per Salyno derybas netgi išsitarė, kaip aukščiau paminėjau, kad prūsai esą jo protėvių žemė ir kad jis reikalausias „savo tėvų palikimo“. Nežiūrint to labai patriotinio pareiškimo, derybos su ordinu dar užtruko apie 10 metų ir baigėsi 1422 m. susitarimu: visa Prūsija liko ordino valdžioje, o Lietuva net negavo nė Klaipėdos. Buvo susitarta „saliamoniškai“: vokiečiai gavo Klaipėdą, o Lietuva — Palangą. Tokiu būdu sutriuškintas Žalgirio laukuose ordinas atgavo visas užgrobtas žemes ir netgi pasimetusią Prūsijos pakraštyje Klaipėdos

pilį. Tos paslapties mes tur būt niekad neįmėsim, kaip priešas, pralaimėjęs mūsų karo lauke, viską laimėjo prie derybų stalo. Po tų visų susitarimų Klaipėda liko vokiečių rankose šimtmečiams.

Sakau, gal tos mįslės mes niekad neįmėsim, bet vis dėlto negalime praeiti pro šalį nepagalvoję, kodėl Lietuva taip pro pirštus žiūrėjo į savo pajūrį. Kitapus Baltijos gyveno mūsų kaimynai, skandinavai, vadinami vikingai, normanai, variagai, kurie savo laiveliais pasiekdavo tolimus kraštus, ir prisiplėšė turtų grįždavo namo. Neaplenkė jie ir Lietuvos. Sakysime, devinto šimtmečio viduryje švedų karalius Olafas buvo užpuolęs Apuolę. Lietuviai apie vikingų žygius žinojo, betgi jų pėdom nenuejo, t.y. nesusidomėjo jūreivyste. Yra užsilikusių žinių, kad prūsai turėję prekybos laivyną ir, galimas dalykas, prekiaavo su kaimynais, — kad jie turėjo jūrinių laivų rodo kad ir tas faktas, jog jie buvo susikūrę laivų dalių pavadinimus: sakysime, žodis „denis“ yra prūsų kilmės, — betgi Prūsija nepatapo jūrų valstybe, ir savo jūriniais žygiais į istoriją neįėjo. Kalbėdamas apie Lietuvos valdovų pajūrio politiką, aš noriu padeklamuoti jums savo eilėraščių „Vikingai“, paimtą iš mano eilėraščių rinkinio „Paversmiai“ kur mėginu pavaizduoti anų laikų Baltijos pajūrio dvasią ir įspėti, kodėl Lietuva nepasidarė jūrų valstybė. Taigi, eilėrašties skamba taip:

*Kai Bangpūtys keliauja švokšdamas bangų
sūkuriais,*

*Ir debesynus raižo Perkūnas zigzaginiais
žaubais, —*

*Matau, kaip katerom skrieja vikingų laivai
Ir blizga jų bangų aplieti plieniniai šarvai.*

*Jie marių valdovai, vėjų draugai,
Jiems audros perniek, jie jūrų vilkai!*

Kodėl aš jų tarp nematau lietuvio?

Gal legendos apie jų marių žygius žuvo?

Gal ir lietuvių valčių vėtros draskė bures, —

Ir prūsas, Bangpūčiui aukurą pakūręs,

Laivais į tolimus kraštus keliavo

Ir skelbė garsą krašto savo?

Gal marios išplaus tą mįslę seną,

Kaip aistis prisiplėštus lobius namolei gabeno,

Ir kaip jis, lyg vikingas, grūmės su

Bangpūčio galybe

Paniekindamas jūrų žygius nutyli,

Kažin ar paslaptį tą išgriebsim iš jūros gylio?

Lietuvis savo metraščių rašė ne Vandenyne,

O girių neapreprėtamose platybėse — žemyne.

Jo laivas buvo — tvirtas žirgas pabalnotas,

Kuriuo jis išbraidė girių neribotus plotus.

Nerijoje prie Baltijos

Taigi, mūsų protėvių laivas buvo "tvirtas žirgas pabalnotas, kuriuo jie išbraidė girių ir, sakyčiau, stepių neribotus plotus". Kitaip sakant, mūsų valdovų akys buvo nukreiptos į slavų žemes. Nuo vakarų jie tik gynėsi, o slavų žemėse varė ofensyvinę plitiką ir kūrė savo imperiją, nes ten jie matė Lietuvos ateitį. Vytautas maudė savo žirgą Juodojoje jūroje, bet ne Baltijos jūros bangose. Tai vaizdžiai nusako mūsų valdovų politikos kryptį.

Tačiau nebūtų visiškai teisinga pasakius, kad Lietuvos valdovai visiškai nesidomėjo Baltijos pajūriu. Aukščiau pastebėjau, kad dėl Klaipėdos kovojo visi didieji mūsų valdovai, tačiau ta kova buvo vedama grynai strateginiais sumetimais. Kryžiuočiai ir kalavijuočiai stengėsi susisiekti pajūriu sausumos keliu, o Lietuva kaip tik ir stengėsi jiems tą kelią pastoti. Klaipėda buvo Marienburgui ir Rygai atsparus punktas palaikant ryšius tarp abiejų ordinų. Po Žalgirio mūšio Vytautas tiek laimėjo, kad, gavęs Palangą, tą kelią perkirto.

Lietuvos kovos dėl Klaipėdos atsinaujino šiais, moderniais laikais. Lietuviai, patekę vokiečių valdžion, iškart nesuvokietėjo, nors apie 600 metų išbuvo vokiečių valdomi. Dar 19 amž. Klaipėdos krašto ir Rytprūsių šiaurinės dalies lietuviai išsaugojo savo kalbą, papročius, savitą medžiaginę kultūrą. Turėjo Rytprūsių lietuviai įtakos Didžiajai Lietuvai tautinio atgimimo laikais. Ten buvo spausdinama draudžiamoji lietuvių spauda. Atsimintini čia Donelaitis ir Vydūnas savo raštais įjėję į lietuvių bendrą tautinės kultūros istoriją.

Nemaža Rytprūsių lietuvių veikėjų dėjosi į bendrą darbą su D. Lietuvos veikėjais. Tai viskas teisybė, bet Mažoji Lietuva, Klaipėdos kraštas ir uostas po trumpo švystelėjimo Lietuvos prieglobstyje vėl pragaišo teutonų bangose, o šiandien ten vėl šeimininkauja maskoliai.

Žodis apie Lietuvos pajūrį

Kai aš tariau Klaipėda ir Klaipėdos kraštas, man stojasi akyse ir visos Lietuvos pajūris su Palanga ir Šventosios uostu, visas tas puikaus smėlio ir kopų pajūris, kur būdavo taip malonu pasisaulinti ir pasimaudyti. Nesakyčiau, kad Klaipėda būtų buvusi užmiršta kaip gero vasaravimo vietovė: lietuviai ją irgi lankydavo, betgi didžioji vasarotojų srovė iš viso krašto paplūsdavo Palangos link. Lietuvį Palanga viliodavo ne tik gintaro trupinėliais nubarstytu paplūdimiu bei toli į jūrą šaunančiu tiltu, bet ir istoriniais atsiminimais: Birutės kalnu, Karalienės Birutės romanu su Kęstučiu, legenda apie jauną žvejį Kąstyti ir Jūrą, taip pat viliodavo ir puikus Tiškevičiaus parkas. Atgavus Klaipėdą, Lietuvos pajūris labai prasiplėtė ir pasidarė ne tik vasaronių ir pramogų vietoje, o ir emė vaidinti labai žymų vaidmenį Lietuvos ekonominiame gyvenime. Lietuva pirmą kart savo istorijoje pasidarė jūrų valstybė, mes giliai įkvėpėme jūros platybių orą, mes pro platų langą pažvelgėme į pasaulį, žodžiu, mes pirmą kart pajutom jūros reikšmę ir svarbą valstybės gyvenime.

Baigdamas, norėčiau nors keliais žodžiais api-

Clevelando tautinių šokių grupė GRANDINĖLĖ, kuri buvo išvykusi į Romą švęsti šv. Kazimiero jubiliejų. VI. Bacevičiaus nuotr.

būdinti, ką jūra reiškia tautos charakteriui. Jūrinių ir nejųirinių tautų būdas skiriasi. Jūra priverčia žmogų budėti, judėti, kovoti su audrų pavojais, auklėja tautos energiją, sakau, neleidžia apsnūsti, sutinginėti, kaip tai atsitinka su kontinento tautomis. Žodžiu, jūra žmogų ragina visada būti pasiruošusiam susigrumti su gamtos stichija. Jūra žmogui sako: — Nesnausk, budėk, visada būk pasiruošęs kovoti su manimi, nugalėk mane, turėsi daug naudos! — Vandenynų platybės leidžia ir skatina žmogų plačiai užsimoti. Čia turiu galvoje ne tik prekybą jūromis, bet ir pakrančių bei tolimųjų vandenų žvejybą ir sportą. Žodžiu, jūra veikia žmogų ne tik ekonomiškai, bet ir dvasiškai.

Šiandien mes esame toli nuo savo jūros, bet, man rodos, vis vien turėtume puoselėti jūros meilę. Nuo Baltijos jūros dvelkiąs gairus vėjas turėtų pasiekti ir mus, turėtų gaivinti mūsų vilį grįžti į savo pajūrį. Mūsų pėdsakų Lietuvos pajūryje neužpustys vergijos vėjai. Istorija niekad nesustoja. Klaipėdos krašto, kaip pagaliau ir visos Lietuvos istorinis Likimas buvo permainingas, bet aš tvirtai tikiu, kad raudonosios meškos įminti pėdsakai neliks amžinai Lietuvos pajūryje, juos nuplaus Baltijos jūra, ir laisvos Lietuvos vėliava vėl suplėvėsuos ant Birutės kalno...

GINKLŲ DIRBTUVĖS LINKAIČIUOSE

JURGIS MIKAILA

(Pradžia KARIO I Nr.)

20 mm sviedinėlių gamyba

Apie 1934-35 metus Ginklavimo Valdyba pirkto tam tikrą skaičių 20 mm automatinių patrankų šveicarų firmoje Oerlikon. Todėl tos patrankos populiariai buvo vadinamos erlikonais. Tuo laiku tai buvo moderniausias lengvas ginklas prieš tankus ir lėktuvus. Vėliau G. V. norėjo papildyti savo arsenalą ir užsakė 200 tokio pat kalibro automatinių patrankų Vokietijoje, Gustlofverke firmoje. Kartu iš ten pat pirkto ir licenciją 20 mm šoviniams gaminti.

Bebaigiant 105 mm sviedinių gamybos organizavimą, 1938 m. rudenį plk. St. Birutis pavedė autoriui suorganizuoti 20 mm sviedinėlių kevalų ir degtuvų gamybą. Tūtelių gamyba buvo pavesta lt. Jakaičiui. Licencijai priimti reikėjo išstudijuoti brėžinius ir smulkiai susipažinti su gamyba. Tuo tikslu reikėjo aplankyti kelis fabrikus ir šaudyklą. Firma davė po du komplektus brėžinių. Įdomu, kad bylų viršeliai, į kuriuos buvo susegti brėžiniai, buvo papuošti trispalvėmis Lietuvos vėliavėlėmis. Tai rodo, kaip firma moka įtikti klientams.

Gustlofverke firmos centras buvo Berlyne. Prekybos skyriaus direktorius, su kuriuo teko palaikyti ryšius, buvo atsargos majoras Tippelskirch, kilęs iš Rytprūsių; jis sakėsi, kad vienas iš jo senelių buvęs lietuvių kilmės, o dabar jis save laikė dideliu Hitlerio gerbėju. Jis buvo simpatingas žmogus ir sudarė palankias sąlygas licencijai priimti. Lankant fabrikus, jis išrūpino leidimus, nieko neslėpė ir davė susisiekimo priemones. Tuo laiku, 1938-39 metais, Vokietijos karo pramonė dirbo pilnu tempu. Trūko darbininkų, net namų šeimininkės turėjo dirbti pusę pamainos fabrike. Jokių abejonių nebuvo, kad karas ne už kalnų. Atrodo, kad to nepramatė Vakarų Europos politikai.

Vienas fabrikų, kuriame teko susipažinti, su 20 mm sviedinėlių ir degtuvų gamyba, buvo Somerde miestelyje netoli Erfurto. Atvažiavus į fabriką tuojau prisistatydavo gestapo atstovas, kuris turėjo leidimą įėjimui į fabriką ir palydėdavo į 20 mm šovinių gamybos skyrių. Tame skyriuje jokių gamybos paslaptių nebuvo, viską rodė ir aiškino. Buvo galima daryti eskyzus ir užsirašyti operacijų eigą. Pietų palydovas irgi eidavo kartu. Po darbo paly-

dėdavo iki automobilio ir tuomet būdavo laisvas.

Tuo pat metu, irgi tenai, reikėjo priimti 20 mm prieštankiniams sviedinėliams plieną. Mano akivaizdoje pagamino apie 15 šovinių, įdėjo į dėžutę, užantspaudavo, atidavė man ir paleido traukinį į šaudyklą Lueneburger Heide, netoli Hamburgo. Iš geležinkelio stoties su palydovu nuvežė į šaudyklą. Ten labai nustebau pamatęs aukštai iškeltą didelę Leituvos vėliavą. Firmos atstovas pasakė, kad vėliava iškabinta man, kaip Lietuvos Ginklavimo Valdybos atstovui pagerbti. Visas užsakymas toje firmoje buvo apie aštuoni su puse milijono litų, už tai ir atsirado toks kilnus "pagarbos" jausmas. Vis tiek, tai buvo džentelmenišką elgesys iš jų pusės tuo laiku, kai Hitleris ignoravo mažas valstybes, ėmė Austriją ir Čekoslovakiją ir tiesė rankas į Klaipėdą.

Prieštankiniams sviedinėliams priimti buvo sąlyga, kad iš 500 metrų atstumo pramuštų 20 mm šarvą ir nesubyretų. Sviedinėliai, kuriuos atsivežčiau iš Somerdos, buvo užtaisyti nesprogstama medžiaga. Mano palydovas gyrė savo pabūklus ir šaulius, kad jie labai taikliai šaudą. Diena buvo apsiniaukusi, ir buvo šaudoma su optiniu taikikliu. Pirmas šūvis nepataikė, antras šūvis vėl nepataikė, mano palydovas nervinasi ir kaltina blogą orą. Trečias šūvis pataikė. Tuomet iškasė iš pylimo sviedinėlį, kurį apžiūrėję radom, kad buvo nesuskilęs, tik galas nubrozdytas. Dar iššovė apie 10 sviedinėlių, kurie neturėjo defektų ir plienas buvo priimtas.

Dabar, šiame aprašyme keliais žodžiais bus nukrypta į šalį. 1939 m. kovo mėn. buvau Berlyne Gustlofverke firmoje užbaigti 20 mm degtuvų licencijos priėmimą. Einant į įstaigą, išgirdau laikraščio pardavėją šaukiant, kad Klaipėda prijungta prie Vokietijos. Ta žinia mane sujaudino ir galvojau, ar Vokietija okupuos Lietuvą. Įėjus į įstaigą sekretorė pasakė, kad p. Tippelskirch jau laukia manęs. Jis man pranešė, kad būčiau ramus, kad Lietuvos nepriklausomybei pavojaus nėra. Jis pasakė, kad vakar kalbėjo su savo broliu generolu, kuris tuo laiku buvo Generalinio Štabo žvalgybos skyriaus viršininkas. Esą, prieš didesnius įvykius, Hitleris pasitaria su savo generolais. Brolis jam pasakė, kad Lietuvos teritorija neliečiama, Lietuva gaus Klaipėdos uoste laisvą zoną ir mūsų prekybiniai santykiai pasilieka, kaip buvę. Su ta žinia nubėgau į Lietuvos atstovybę. Maniau, kad Lietuvos vyriausybė apie laisvą zoną turėjo žinoti. Atrodo, kad Atstovybės žmonės to nežinojo. Buvo visiškai pasimetę ir susirinkusiam būriui žmonių, kurie norėjo važiuoti į Lietuvą ar per Lietuvą, negalėjo duoti jokių informacijų.

Linkaičiuose buvo gaminami dviejų rūšių 20 mm sviedinėliai: prieštankiniai ir priešlėktuviniai. Kevalams gaminti vertikaliniai automatai buvo pirkti šveicarų firmoje Tavannes Watch Co., o becentrinės šlifavimo mašinos buvo pirktos Švedijoje, firmoje Lindkopping. Kevalams gaminti 21 mm diametro plienas taip pat buvo pirktas Švedijoje. Prieštankiniai sviedinėliai turėjo smailią viršūnę. Sprogstamoji medžiaga ir degtuvas su detonatoriumi buvo užtaisomi iš bukojo galo. Degtuvas turėjo gaištuką (pavėluotoją), kad sviedinėlis sprogtų tanko viduje. Tam reikėjo specialaus plieno pagaminto taip, kad kevalas nesutrupėtų tik palietęs šarvą, o įeity į tanko vidų. Abiejų rūšių sviedinėliai buvo užtaisomi presuotu trotilu, o detonatoriai švino azidu. Priešlėktuvinių sviedinėlių degtuvas buvo įsukamas į kevalo viršūnę ir turėjo saugiklį, kuris išcentrinės jėgos veikiamas, pasiliuosuodavo iššovus. Degtuvo viršūnė buvo buka, kurioje buvo užvalcuota labai plona žalvarinė plokštelė. Kai sviedinėlis artėdavo prie lėktuvo, tarp sviedinėlio ir lėktuvo suspaustas oras pramušdavo membraną ir nuspausdavo dužiklį. Sviedinėlis turėjo sprogti dar nepalietęs lėktuvo, kad padarytų didesnę žalą. Priešlėktuviniai 20 mm šoviniai buvo pėdsakiniai; sviedinėlio užpakaliniame gale buvo įpresuota šviečiamoji medžiaga, kuri iššovus užsideddavo ir šaulys galėjo gryna akimi sekti sviedinėlio kelią į taikinį.

Šaudant į lėktuvus savoje teritorijoje ir apgyventoje vietovėje, nepataikęs į lėktuvą sviedinėlis, krisdamas ant žemės ir sprogdamas gali padaryti žalą saviems gyventojams. Degtuvas buvo sukonstruotas taip, kad nesutikęs su taikiniu, pasiekęs aukščiausią tašką pats susprogtų, tuo išsvengiant žalos saviems. Šaudant vokiečių gamybos šoviniais, prie Šiaulių ant Rekyvos ežero, buvo pastebėta, kad ne visi sviedinėliai susprogsta ore. Mums padarius patobulinimą, visi mūsų pagaminti sviedinėliai, minėto trūkumo neturėjo. 20 mm šovinius gamindavome po 10 tūkstančių viename užsakyme. Iki pirmosios rusų okupacijos buvo pagaminta apie 50 tūkstančių šovinių.

20 mm degtuvų gamyba

Degtuvų gamyba savo tikslumu yra panaši į laikrodžių gamybą, todėl, kad dalių svoris ir išoriniai išmatavimai turi būti labai tikslūs. Degtuvų gamybai buvo nupirkti visokie Vakarų Europoje žinomi Index automatai, kuriuos gamino Hahn ir Kolb bendrovė Vokietijoje, Eslingene, netoli Štutgarto. Jų svarbą pramonei rodo tas faktas, kad po II Pasaulinio karo anglai visą fabriką išsivežė už reparacijas. Index automatai buvo trumpaeigiai,

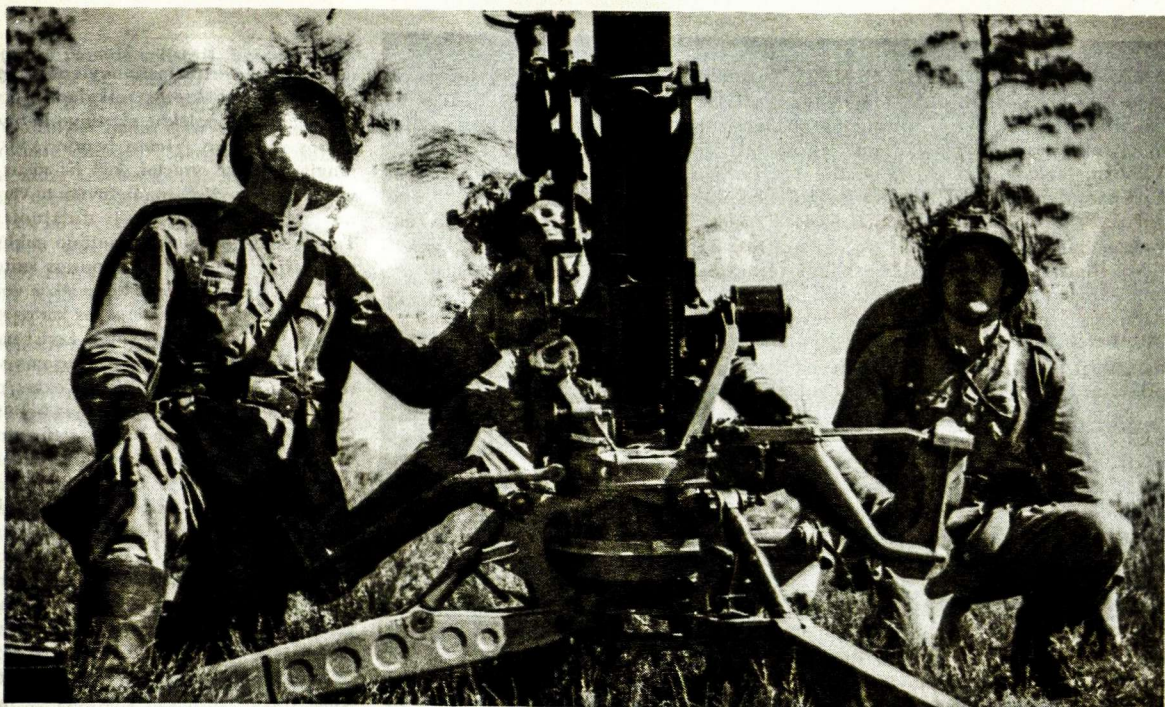
revolverinio tipo, šešių lizdų su horizontaline ašimi. Degtuvams medžiaga buvo apskriti žalvario bei aluminijaus strypai ir plieno viela spyruoklėms gaminti. Visas degtuvo detales gaminome Linkaičiuose, išskyrus tik vieną mažą ir jautrią spyruoklę, kurią pirkome Šveicarijoje. Pora dienų teko važinėti nuo vieno miestelio į kitą, paskiau nuo vieno kaimo į kitą iki suradau nedidelę laikrodžių dalių dirbtuvę prie La Chaux-de-Fonds, Prancūzijos pasienyje. Sutarėm kainą su pažadu, kad gaus užsakymą šimtui tūkstančių vienetų pagaminti, kas vėliau ir buvo įvykdyta. 20 mm šoviniams gaminti iš Ginklavimo Valdybos gaudavome užsakymus po dešimtis tūkstančių. Iki pirmosios rusų okupacijos buvo pagaminta apie penkiasdešimt tūkstančių šovinių. Degtuvų skyriaus meisteris, civilis tarnautojas Januškevičius, buvo labai lojalus, geras amatininkas, savo specialybėje pradėjęs dirbti Rusijoje dar I Pas. karo metu.

Sprogstamų medžiagų gamyba

Kaip jau anksčiau minėjau, paraką ir trotilą pirkome užsienyje, o kitą jautrią sprogstamąją medžiagą gaminome Linkaičiuose. Ginklavimo Valdybos Tyrimų Laboratorijos sprogstamų medžiagų skyriaus viršininkas dr. Viktoras Jasaitis suorganizavo Linkaičiuose sprogstamų medžiagų skyrių. Jisai taip pat paruošė ir personalą: išmokė tarnautojus, kaip tas medžiagas gaminti ir kaip su jomis elgtis. Dr. V. Jasaitis išrado savo metodą jautriausiai sprogstamai medžiagai fulminatui gaminti. Taip pat jis suorganizavo švino azido ir pėdsakinių (šviečiamųjų) medžiagų gamybą.

Fulminatui gaminti žaliavos buvo gyvsidabris, grynas spiritas, azoto rūgštis ir stiklo dulkės. Jis buvo gaminamas cheminėje laboratorijoje, iš visų pusių apsuptoje pylimais. Fulminatas buvo gaminamas nedideliais kiekiais, maždaug apie 2 kg vienu kartu. Patalpoje galėjo būti nedaugiau, kaip 2 žmonės. Pasibaigus cheminei reakcijai, masė buvo vandeniui išplaunama ir laikoma šlapioje būklėje. Šlapias mišinys nesprogsta ir yra nepavojingas. Su fulminatu buvo užtaisomos šautuvų šovinių ir 20 mm tūelių kapsulės, 20 mm degtuvų kapsulės, rankinių granatų ir prieštankinių minų degikliai. Vyriausias sprogstamų medžiagų meisteris buvo Kavaliauskas.

Tinkamas naudojimui, išdžiovintas fulminatas buvo su dideliu atsargumu supilamas į guminį indą, apie 100 gramų talpos ir, su tokiu pat atsargumu, iš laboratorijos per koridorių, atnešamas į kapsulių užtaisymo skyrių ir pastatomas prie lango, kuris turėjo sukamą uždarymą. Iš ten vėl su dideliu atsargumu, reikalui esant jį paimdavo kap-

Priešlėktuvinis pabūklas pozicijoje.

V. Augustino nuotr.

sulių užtaisymo skyriaus meisteris. Pati užtaisymo skyriaus aplinka, buvo labai švariai ir saugiai užlaikoma: plytelėmis išklotos grindys po darbo kiekvieną dieną buvo plaunamos, o darbininkai darbo metu dėvėjo pirštines ir vailokus. Pamainai pasibaigus, fulminatas buvo labai atsargiai nuvalomas nuo dozavimo plokštelių ir vėl supilamas į guminį indą.

Apie pusę metų darbas ėjo sklandžiai, sprogių nebuvo. Meistras manė, kad dr. Jasaičio įgrasintas atsargumas yra per didelis. Vieną kartą, baigiant darbą, jis su grynais pirštais greitai pabraukė per plokštelę, kad supiltų fulminato likučius į guminį indą. Fulminatas sprogo ir sužalojo tris dešinės rankos pirštus. Tai buvo vienintelis nelaimingas atsitikimas sprogstamų medžiagų ir užtaisymo skyriuose. Abiejų skyrių viršininkas buvo majoras Eidukaitis, o jo padėjėjas lt. inž. Dubauskas.

Dujokaukių gamyba.

Linkaičiuose gaminamos dujokaukės susidėjo iš sekančių dalių: pagrindinė dalis, filtro kevalas, odinė dalis ir aktyvioji anglis. Pagrindinė, arba priekinė kaukės dalis, buvo gaminama iš cinko lydinio po spaudimu (die časting). Mašinos buvo pirktos jų išradėjo inž. Polack firmoje, Čekoslovakijoje. Toks liejimo būdas buvo pigus ir ekonomiškas. Iš karto buvo gaunamas metalinis ga-

balas, pritaikintas žmogaus veidui ir su sriegiu filtrui įsukti. Jei liejinys pasitaikydavo su trūkimu, tai mesdavo atgal į katilą ir sunaudodavo kaip gerą žaliavą. Iš mašinos išėjęs liejinys, ataušęs, buvo rankiniu būdu apvalomas, suspaustu oru patikrinamas jo sandarumas ir, jei tinkamas, siunčiamas į kitą skyrių. Ten buvo pridėdama odinė dalis, kurią gamino kariuomenės intendantūros dirbtuvės Šančiuose.

Filtrų kevalai buvo gaminami presų skyriuje iš aliuminijaus skardos. Presai buvo pirkti Vokietijoje, Schuler firmoje. Prie mūsų turimo su presais patyrimo, dujokaukių filtrų kevalų gamyba nesudarė jokių problemų.

(Bus daugiau)

A. A.

Mūsų buvusio kuopininko

VYTAUTO RAULINAIČIO motinai mirus,liūdesio valandoje ZIGMUI RAULINAIČIUI
užuojautą reiškia

XXIII Kadro laida

LIETUVOS KARIUOMENĖS 65 METŲ SUKAKTIES IŠKILMĖS TORONTE.

Lietuvos kariuomenės atsteigimo 65 metų sukakties minėjimas Toronte įvyko 1983 m. lapkričio 27 d., sekmadienį, kurį paruošė su plačia ir turininga programa "VI. Pūtvio" šaulių kuopa, vadovaujama pirm. St. Jokubaičio.

Minėjimas pradėtas 11 val. r. iškilmingomis pamaldomis Lietuvos Kankinių parapijos šventovėje, kurioje dalyvavo "VI. Pūtvio" šaulių kuopos uniformuoti nariai su savo ir tautine vėliavomis, prie kurių prisijungė ir parapijos moterų draugijos vėliava. Mišias atnašavo parapijos klebonas kun. J. Staškus. Jis pasakė turiningą pamokslą, priminęs Lietuvos kariuomenės reikšmę mūsų tautos gyvenime.

Pagrindinis minėjimas įvyko Toronto Lietuvių Namų Mindaugo menėje. Dalyvavo estų ir latvių karo veteranų organizacijų atstovai, šauliai svečiai iš Hamiltono ir St. Catharines, lietuvių parapijų kunigai, visuomenės veikėjai, spaudos darbuotojai ir apie 400 lietuviškos visuomenės. Oficiali dalis prasidėjo 3 val. p.p., pirm. St. Jokubaičiui pakvietus publiką atsistojimu pagerbti įnešamas šių organizacijų vėliavas: estų ir latvių karių veteranų, Karių Ramovėnų Hamiltono skyriaus, Kūrėjų-Savanorių s-gos Toronto skyriaus, "Povilo Lukšio" šaulių kuopos iš St. Catharines, "DLK Algirdo" šaulių kuopos iš Hamiltono, ir Toronto šaulių — "VI. Pūtvio" kuopos ir "Baltijos Jūros" kuopos. Sugiedojus Kanados himną, St. Jokubaitis įžanginėje kalboje priminė dalyviams nepriklausomos Lietuvos kariuomenės atsteigimo istorinius įvykius. Tada pagrindą sudarė kariai savanoriai, savo krauju įrašę Lietuvos siekimą gyventi laisvėje ir garantavę Lietuvos 22 metų nepriklausomybę. Prasmingą invokaciją sukalbėjo kun. J. Staškus, po kurios, žuvusiems už Lietuvos laisvę pagerbti, Priskėlimo parapijos choras, diriguodamas muz. V. Verikaitis, akompanuojant muz. J. Govėdai, įspūdingai sugiedojo komp. J. Dambrausko "Maldą". Čia dalyvavę kūrėjai — savanoriai, Stasys Banelis, Vladas Kazlauskas, Stasys Paciūnas, Liūdas Vaštokas ir Alfonsas Zubrys, buvo pagerbti gėlių žiedais. Sveikinimo žodį tarė estų karo veteranų vardu svečias Tomre, latvių "Dauguvos Vanagu" — Zvirsdgals, latvių karo veteranų — Ozols. Raštu sveikino Lietuvos gen. konsulas dr. J. Žmuidzinas.

Aktualių minčių paskaitą skaitė Č. Senkevičius, Kanados lietuvių skautų vadas. Prelegentas akcentavo, kad mes esame kovojanti tauta, nes pasaulyje mums skirta vieta yra rytų-vakarų kryžkelėje. Per šimtmečius tik nuolatiniemis aukomis

palaikėme savo tautinę gyvybę, kurią priešai bandė sunaikinti. Šių laikų sąlygose mūsų kovojanti tauta turi vienintelį ginklą — stiprią tautos dvasią. Tai pats stipriausias ir svarbiausias ginklas, be kurio ir kiti, kad ir patys baisiausi ginklai, prarandą savo jėgą. Tautos, kurios praranda atsparumą, lengvai nugalimos primityviausiais ginklais.

Prelegentas savo paskaitoje analizavo lietuvių tautos asimiliacijos pavojus tėvynėje ir išeivijoje. Lietuvos okupantas mūsų tautai sunaikinti naudoja persekiojimą ir asimiliaciją, sukurdamas daug matomų ir nematomų frontų, kuriuose laisvės kovotojams reikia geros orientacijos, kad gretos būtų išlaikytos, kad didžiojo tikslo neuždengtų kasdieniniai maži tikslai. Lietuva šiandien sudaro religinį-tautinį kietą rieušutą, kurį priešui dar nepavyko sutriuškinti, asimiliuoti, nežiūrint, kad grupelė karjeristų, pataikūnų ir bailių nuėjo okupantui padėti. Tačiau tautos kamienas yra atsparus asimiliacijai, kuris stiprinamas priaugančių kartų naujomis ir drąsiomis jėgomis. Dėl to yra daug tikros vilties, kad mūsų tauta išliks gyva, gal tik kiek pakeitusi savo pasaulėžiūrą, gal kiek daugiau atsiremusi į kasdienybę, gal daugiau planuojanti ateitį, negu savo vertę atremdama į tolimą, romantišką praeitį.

Lietuviai išeivijoje pergyvena dar didesnius asimiliacijos pavojus, nes jie nesudaro kompaktinės masės, jie, išsikirstę į mažas kolonijas, yra veikiami gerbūvio sąlygų tampa individualistais, kartais net iki tokio laipsnio, kad savo asmeninius reikalus stato aukščiau visų bendrųjų lietuviškų reikalų, ir idėjinę kryptį stumama į šalį, kaip atgyvenusį, nereikalingą liekana. To pasekoje mes savo tarpe turime nemažai dezertyrų, kuriems mūsų tautos reikalai visai nerūpi. Lietuvių išeivio vertę nustato ne tai, kiek jis ko turi, bet tai kiek jis naudingas bendriems siekiams siekti ir kiek jis aplamai pasireiškia kaip lietuvis. Lietuviškos išeivijos pagrindą sudaro idėjinė išeivija, dar nepamiršusi, kaip čia atsirado, kodėl atsirado, dar tebebešiojanti pavergtos tėvynės rūpestį, pirmon vieton statanti lietuvišką misiją, o tik antron vieton — geresnio gyvenimo ieškojimą.

Ir jei pradės nykti idėjinė išeivija, tenka abejoti, ar sutelktais pinigais ar kuriais kitais panašiais būdais galėsime savas pozicijas ilgiau išlaikyti. Ekonominiai vienetai, pavirtę sau tikslu, bendrai kovai už Lietuvą ir lietuviybę nedaug galės padėti, ir ateityje bus tik gražus palikimas gyvenamam kraštui. Tautinė sąmonė nėra nuperkamas daiktas.

Didelį rūpestį kelia mūsų natūrali pamaina — jaunimas. Visai jis stebi-

mas, visai vertinamas, nevienodai paruoštas lietuviškiems reikalams, skirtingų gabumų, polėkių, skirtingo lietuvių kalbos vartojimo. Vienas bendras, visus jungiąs dalykas yra tai, kad jis visur ir visiems prisipažįsta esą lietuviui, to vardo nevengia, gal kiek juo ir didžiuojasi. Tai abejonių nekeliantis tautinio auklėjimo vaisius. Tai pamaina senosios kartos, kuri pamažu jau perima lietuviškos veiklos darbus. Jis neseka senosios kartos pėdomis, bet ieško naujų kelių, žavisi naujomis idėjomis ir mintimis, kurioms vyresnieji nevisuomet pritaria. Kokios pažirtos į naujosios kartos veikėjos bebūtų, visiems yra aišku, kad greitai turėsime viską jaunimui atiduoti. Ir tenka džiaugtis, kad dar turime tokio jaunimo, kuris čia veikia domisi. Tai rezultatas bendro lietuviško dėmesio lietuvių jaunimo auklėjimui.

Atkurta Lietuvos kariuomenė, kuriai pradžiū davė kūrėjai — savanoriai, savo krauju apgynę Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo aktą. Nepriklausomybė ir laisvė yra perkama tik krauju kaina. Apgaulinga tikėti, kad kas nors už mus kovos. Anų dienų viltys, kad vakariečiai neleis antrą kartą okupuoti Baltijos kraštų, apgavo mus pačius. Mes esame kitiems svarbūs tik tiek, kiek patys savimi sugebame rūpintis ir laiku padaryti teisingas išvadas, kiek kitiems esame naudingi strateginiu ar ekonominiu atžvilgiu. Lietuvos kariuomenė 1940 metais negalėjo pasipriešinti dėl visiems žinomų priežasčių. Ji negalėjo apginti Lietuvos nepriklausomybės, bet ji per 22 nepriklausomybės metus sukūrė stiprią patriotizmą mokyklą, be kurios šiandien vaizdas būtų kitoks — ir čia išeivijoje, ir tėvynėje. Tuomet įskiepytas Lietuvos jaunimui lietuviškas patriotizmas buvo ir yra stipriausias ginklas. Ir dabar dar, po tiek metų, to nematomo, bet stipraus ginklo pagalba galime apginti savo tautines pozicijas, apsaugoti per dešimtmečius sudėtus kultūrinius kraičius.

Koncertinę programą pradėjo akordeonistė D. Pargauskaitė, pagrojus pora muzikinių kūrinių ir D. Gurklytė, Maironio mokyklos 7 klasės mokinė, padeklamavus eilėraščių. Po šios įžangos scenos uždangai prasiskleidus, visus dalyvius nuskaidrino Priskėlimo parapijos mišrus choras, kurį sudaro 43 dainininkai ir dainininkės. Jo vadovas, mokytojas ir dirigentas muz. V. Verikaitis. Choras atliko labai įdomią programą. Mišrus choras padainavo 5 dainas, vyrų grupė — 2 dainas ir moterų grupė — 2 dainas. Mišriam ir vyrų chorui dirigavo muz. V. Verikaitis, moterų — L. Marcinkutė. Akompanavo muz. J. Govėdas. Parinktos dainos skambėjo labai darniai, harmoningai. Choro

programą papildė solistė J. Sriubiškienė, padainavus St. Šimkaus "Oi, greičiau, greičiau" ir pritariant sol. V. Verikiaiui harmoningai padainavo M. Petrausko "Supinsiu dainužę". Akompanavo solistams muz. L. Marcinkutė. Koncertas užtruko vieną valandą, kurio atlikėjams publika atsilygino audringais plojimais. Padėkos žodį minėjimo rengėjams, programos atlikėjams ir paskaitininkui pareiškė KLB Toronto apylinkės pirm. dr. E. Birgiolas, juos apdovanojęs gėlėmis. Minėjimas buvo paruoštas labai rūpestingai, tvarkingai ir vyko be jokių sutrikimų. Užbaigtas 5 val. p.p. Lietuvos himnu ir vėliavų išnešimu.

J. Varčius

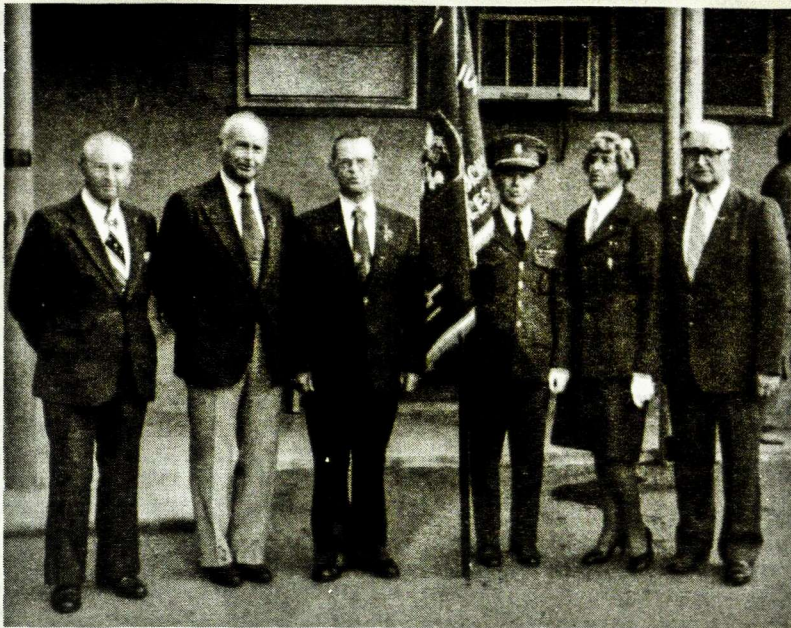
KALIFORNIJOS ŠAULIŲ KŪČIOS

1983 m. gruodžio 18 d. 12 val. p.p., sekmadienį, "Juozo Daumanto" šaulių kuopa surengė Kūčias Šv. Kazimiero parapijos salėje, Los Angeles, California. Pagal nusistovėjusią tradiciją, daumantiečiai šauliai Kūčias ruošia jau ketvarti metai iš eilės. Tai yra graži ir puošni Kalėdinė šventė, kurioje dalyvavo virš šimto šaulių ir svečių. Šios šventiškos kalėdinės nuotaikos, daumantiečiai prisilaukys kiekvienais metais ir visuomet rengs Kūčias Šv. Kazimiero parapijos salėje.

Šaulių kuopos pirm. Juozas Pažėra pirmiausia pasveikino visus susirinkusius svečius, šaulius-les ir pradėjo šiais žodžiais:

"Gerbiamas prelate, p. konsule su ponija, garbės šaulys Jurgis Gliauda su ponija, sesės ir broliai! Kūčios yra diena, kada sueina ir suvažiuoja visa šeima ar šeimos jaukioje šventiškoje nuotakoje. Šią tradiciją šaulių kuopa tęsia metai iš metų... Šia proga aš norėčiau, kad nors bent minutės mintimis nusikristume į Tėviškę, — tylos minute pagerbtume atsisojimu mirusius brolius ir seses okupuotoje Lietuvoje, nekaltai ištremtuosius ir mirusius Sibire ir kitur. Ir šiandien tėviškėje renkasi žmonės ir sėdi Kūčioms, tačiau daug tuščių kėdžių palieka prie stalo. Ten motinėlė, sengalvėlė, skaudančia širdimi žvelgia į tuščias kėdes: jis žuvo gindamas tėviškes laukus, kuris Sibiro stovyklose vergauja, anas psichiatrinėje ligoninėje kankinamas.

Mes esame laimingesni, šiandien be baimės galime švęsti Kūčias, tad bent maldoje prašykime Dievą, kad palengvintų jiems kančias ir sugrąžintų Tėvynei laisvę. Pradedant Kūčias, aš kviečiu "J.D." šaulių kuopos Dvasios Vadą prel. dr. V. Bartušką sukalbėti malda". Sesės šaulės mirusių prisiminimui uždegė ant stalų žvakutes. Sekant lietuviškus papro-

"Juozo Daumanto" šaulių kuopos dabartinė valdyba. Iš k. į d.: ižd. Jonas Avizienis, vicepirm. Vladas Šimoliūnas, š. kp. pirm. Juozas Pažėra, buvęs š. kp. pirm. g. š. Kazys Karuža, m. v-vė Judita Paškauskienė ir sekret. Vytautas Apeikis.

Nuotr. L. Kanto

čius, visi laužė dalinosi plotkelėmis ir vieni kitiems linkėjo geros sveikatos ir sėkmės laimingai sulaukti šv. Kalėdų ir laimingų Naujų 1984 Metų. Stalai buvo papuošti gėlėmis ir visus gaubė maloni Kūčių vakarienės nuotaka. Linksmai šnekučiuodami, dalyviai valgė ir skanėjosi 12 rūšių pagamintais tradiciniais Kūčių valgiais.

Vaišių metu poetė Danutė Mitkienė paskaitė savo gražaus turinio eilėraštį, kuris buvo pritaikintas Kūčių vakarienei, padeklamavo šaulė Marija Sušinskienė Kalėdinį eilėraštį, viešnia Ona Deveikienė pravedė Kalėdinės giesmės: "Sveikas, Jėzau, gimusis", "Gul šiandieną jau ant šieno" ir kitas.

Rašytojas, garbės šaulys Jurgis Gliauda paskaitė savo ilgesnio turinio rašinį, kuris buvo skirtas Kūčių vakarienei. Jis priminė Kūčių reikšmę, šventišką nuotaką, krikščionišką meilę ir pradėjo šiais žodžiais:

"... Kūčių papročių kiltis nueina į gilią senovę ir sudaro lietuvių kultūros dalį.

Kada kalbame apie mūsų senovę, nejučiomis prisimename poeto Maironio žodžius: "norėčiau prikelti bent vieną senelį iš kapų milžinų". Tikrai, iš amžių miego prikeltas senelis daug mums pasakytų, papasakotų apie dabar nebežinomas tradicijas, apie Kūčių papročius. Šie papročiai mums mieli, įdomūs, nors

ir neįmanoma jų vykdyti dabartinio gyvenimo sąlygose.

Šimtmečių bėgyje lotyniškas žodis "kalėdos" pakito į "kalėdas", gal būt, ir į "kūčias". Senų laikų krikščionių tradicija valgyti su malda prie bendro stalo buvo vadinama "agapė", šventoji vakarienė, primenanti dabartinio meto Kūčių vakarienę.

Tautos fantazija apsaugė išradingais papildiniais tradiciją, ir taip susidarė būdingi, įdomūs papročiai. Šalia religinio pobūdžio veiksnių Lietuvoje, kaip ir kitur, atsirado poetiškų padavimų, paslaptiungumo, pasakų elementų, burtų.

Atsirado praktiškų sumetimų šį šventą vakarą spėlioti apie ateitį ir patirti kaip ateityje klosis buriančiam žmogui?

Burtų įvairumas rodo, kad šiuo reikalu labai domėtasi Kūčių vakare. Vyresnio amžiaus žmonės būrė, ar sulauks kitų Kūčių? Merginoms rūpėjo patirti — ar ištekęs ateinančiais metais, koks bus būsimojo vardas, iš kur atkaks piršliai?

Todėl, baigusios kūčiaiutis merginos skubėjo laukan ir klausėsi, kur loja šunys? Iš tos krypties pasirodys piršliai! Klausės kaimo gatvėje pirmo sutikto vyro: "kuo vardu?". Taip sužinodavo būsimojo vyro vardą. Merginos nešė trobon gaidį, pylė prieš jį krūveles grūdų. Kurios merginos papildytas grūdus gaidys pradės pirma lesti — šitoji pirma ištekės.

Seniausi padavimai nurodė skubančiai ištekėti merginai vidurnaktį ir nuogutėlei tris kart apibėgti aplink trobą, kad ir vėtra, kad ir pūga siautėtų lauke.

Šeiminkai nešė gyvuliams švento šieno nuo Kūčių stalo ir, pasislėpę klausėsi, kaip jų gyvuliai prabilis žmonių kalba. Kartais su baime šeiminkas nugirdavo, kaip jo arklys sakė jaučiui: "ateinančiais metais mano šeiminkas neis arti, keliaus pas šventą Petrą!"

Ramygaloj Kūčių vakarą tiko kiloti bičių avilius, kad bitės būtų darbščios. Joniškėlyje šeimyna skubėjo į sodą ir vakaro tamsoje šiaudais raišiojo vaismedžius — užderėsią tada vaisių gausybė. Buvo žinoma, kad tuoj po Kūčių ir vienai tik sekundai nutinka vyno stebuklas — vanduo sekundei pavirsta geru vynu. Tuo vynu vis nesuskubdavo pasigardžiuoti — stebuklinga sekundė buvo nesugaujamai trumpa!

Sesės šaulės ir broliai šauliai be abejo žino daugybę gražių ir įdomių Kūčių papročių — ir kad patiekalai būtų be mėsiško ir pieniško turinio, ir kad būtų įvairūs kisieliai, ir kad būtina žuvis, nes apaštalai buvo žvejai, ir kad būtų sienas ant stalo, nes Kristus gimė prakartėlėje, ir kad Kalėdų eglutė vainikuotų žvaigždė, nes žvaigždė vedė tris karalius per smėlio dykumą. Bet ar visiems žinoma, kad žmogus, kuris bijo vaiduoklių, turi Kūčių vakare gerti šermukšnio uogų sunką, ir kad tas šermukšnis turi augti kapinėse?

Brangūs velionys šiltai prisimenami kaip tiktai per Kūčias. Po Kūčių ant stalo palieka valgio "dūšėlėms pasisotinti". Saločiuose dėjo po stalu duonos ir druskos "alkanoms dūšėlėms pasimaitinti". Ančiškiuose elgėsi labai gyvenimiškai — toje vietoje, kur paprastai sėdėdavo velionis, statė uzbeką alaus. Šimonyse žmonės sūtlė dūšelei pasistiprinti... kiaulienos kepsnio.

Dabeikiuose galvota, kad kartu su vėlėmis Kūčių stalo gardumynais stiprinasi ir angelai, todėl prie skystų patiekalų mandagiai dėjo šaukštus.

Pagrindinį Kūčių stalo patiekalą sudaro "Dievo pyragas", kitaip vadinamas paplotėlis, plotka, kalėdaitis. Šis, specifinės formos kalėdaitis, laikui bėgant, tapo Kūčių stalo dalyvių vienybės ženklu — kalėdaitį, paeiliui, laužė visa šeimyna. Seniau "Dievo pyragą" atnešdavo pats šeiminkas. Pasiėmęs "Dievo pyragą", šeiminkas iš lauko beldėsi į langą ir, paklaustas, sakė: "Ateina ponas Dievas ir atneša jums labų dienelių".

Štai, mes susėdome prie Kūčių stalo taikoje, daroje, pagal gražųjį ir seną mūsų paprotį tad ir mums ponas Dievas čia atnešė "labų dienelių"!

"Palangos" kuopos jūros šauliai St. Petersburge, Floridoje. Iš kairės: V. Baranauskas, E. Lungienė, A. Lukienė, V. Budrikienė, St. Lungys; antroje eilėje: M. Raderas, S. Gurskis, M. Karaitis, J. Butkus, A. Budrikis, A. Lukas, V. Jonikis ir J. Pocius.

Nuotr. St. Lungio

Prisimenu — 1945 metais teko švesti jau antrąsias Kūčias svetur, ne Lietuvoje, pabėgėlių namuose Šveicarijoje. Kiek įmanoma buvo sekama tradicija. Man teko kalbėti prie Kūčių stalo. Buvo ten daug vaikų paauglių. Ir jiems skyriau eilėraštį, kurio pabaiga buvo tokia:

Po Kūčių išeikim į kšmą vaikeliai—
Juk pilnas dangus deimantų!
Ieškokim žvaigždutės, kur rodys mums
kelį

Prie mūsų Tėvynės krantų...

Tėvynėje dar nesueina laisvai prie Kūčių stalo. Tėvynė dar nelaisva ir tai prisimintina dabar ir visados. Ten šaulių palikuonys Kūčių stalo tradicijas laiko tremty, toli nuo Lietuvos..."

Kūčiose dalyvavo Lietuvos gen. kons. inž. Vytautas Čekanauskas su ponia Jantina, prel. dr. Petras Celiešius, garbės šaulys Jurgis Gliauda su ponia Marija, žurn. Vladas Bakūnas su ponia Olga, "Spindulio" vadovė, šaulė Ona Razutienė ir kiti.

Kūčių vakarienę puikiai paruošė vyriausia šeiminkė šaulė Vladislava Tuminiene, kuriai talkininkavo sesės šaulės: Marcelė Uksienė, Stasė Verbylienė, Birutė Tompauskienė, J. Jakubėnienė, m. v-vė Jud. Paškauskienė, p. Bronė Vencienė, p. Dženkaitienė ir kitos. Pyragus paaukojo sesės šaulės ir viešnios. Ūkio reikalais rūpinosi: pirm. J. Pažėra, sekret.

Vyt. Apeikis, J. Venckus, bilietus parduvinėjo išd. J. Avižienis ir Vl. Račius, programos sudarymu — pirm. J. Pažėra, š. kp. vicepirm. Vl. Šimoliūnas, kalėdine muzika — Vl. Gilys.

Baigiantis Kūčioms "J.D." š.kp. pirm. J. Pažėra kuopos vardu padėjo programos atlikėjams, atsilankiusiems svečiams, sesėms šaulėms už rūpestingai paruoštas geras Kūčias, ypač vyriausiai šeiminkai š. Vl. Tuminienei ir valdybos šauliams už talkininkavimą ir kt. Artėjant vakarui, visi su šventiška Kūčių nuotai-ka skirstėsi namo.

Kazys Karuža

KLAIPĖDOS SUKILIMO MINĖJIMAS

Švento Vardo bažnyčioje sausio 15 d. už Klaipėdos krašto vaduotojus, žuvusius karius, šaulius, savanorius klebonas kun. V. Zakaras, OFM aukėjo šv. Mišias ir pasakė šiam minėjimui atitinkamą pamokslą. Dalyvavo šauliai ir vyčiai su vėliavomis.

Lietuvių klubo salėje sausio 17 d. Palangos kuopos pirm. V. Baranauskas pavedė minėjimą, visiems pagerbiant buvo įneštos "Romo Kalantós" ir "Palangos" kuopų šaulių vėliavos, sugiedota Amerikos ir Lietuvos himnai, savanoriškūrejas L. Virbickas uždegė aukuro liepsnelę. Pakviestas kunigas A. Stašys sukalbėjo invokaciją pritaikytą Klaipėdos

Muz. A. Mateikos vadovau-
mas vyrų choro vienetas, Š
Petersburg, Fla., kuriam pri-
klauso: Aleksas Kusinskas, An-
tanas Kovėra, Stepas Pusvaškis,
Jurgis Lašinskas, Petras Vasi-
liauskas, Algis Ulbinas, Vladas
Raškauskas, Juozas Šarūnas ir
Jonas Grebliauskas.

sukilimo momentui. Po to, susikauptimo minute buvo pagerbtas miręs Stasys Lorzoraitis, Lietuvos diplomatinės šefas.

Buvęs diplomatinėje tarnyboje Vl. Žilinskas savo paskaitoje smulkiai išdėstė Mažosios Lietuvos istoriją, tautinį patriotizmą, pastangas prisijungti prie Didžiosios Lietuvos. Martyno Jankaus didžiavasiškumas stiprina visus sukilimo pasiryžėjusius. Žuvo, Klaipėdą vaduojant, 20 šaulių, karių, savanorių. Be to buvo nukankinta koncentracijos stovyklose ir daug lietuvių patriotų ištremta, sunaikinta po Antrojo Pasaulinio karo raudonajam sovietų slibinui užgrobęs Klaipėdos kraštą ir Lietuvos valstybę. Po Vl. Žilinsko paskaitos sekė meninė dalis: A. Žukienė deklamavo, "Ką Baltija mena" ir S. Vaškienė — "Baltija". Išpildė jautriai, nuotaikingai. Vyrų dainos vienetas, vadovaujamas muz. A. Mateikos, pradėjo Mažosios Lietuvos himnu "Lietuviais esame mes gimę", muz. St. Šimkus. Visiems susirinkusiems atsistojus, muz. A. Mateikai pritariant piano garsais stiprus vyrų suderintas balsas, išplaukęs iš jų krūtinų, meniškai nuskambėjo per susikauptusių klausytojų širdis prasmingų žodžių aidais. Gabus pianistas muz. A. Mateika, akompanuodamas vyrų vienetui, atskleidė iš paruošto repertuaro lietuvišką gyvenimą, liaudies romantizmą; tas labai sužavėjo susirinkusius ir jų plojimui nuslopinti buvo pakartota "Užstalės daina" (muz. B. Dvariono) ir "Aras" (muz. Gorino) Ta daina buvo gražiai solo išpildyta A. Kusinskio. Čia reikia pažymėti kas buvo programoje, tai: "Pa-

jūrio daina" (muz. Kuprevičiaus), "Laisvė vėl sugrįš" (J. Švedo), "Ramovėnų maršas" (J. Gailevičiaus), "Ei, pirmyn" (muz. Žebrausko), "Savanorių maršas" (muz. Paulausko). Visiems choristams ir vadovui A. Mateikai buvo prisegtos gėlytės. Kun. A. Stašui, sukalbėjusiam invokaciją, paskaitininkui V. Žilinskiui, savanoriui Virbickui, Šukienei, Vaškienei ir kitiems dalyvavusiems programoje šaulė M. Baranauskienė prisegė po gėlę. Be to, reikia paminėti, kad "Palangos" kuopos jūros šauliai, A. Lukas ir S. Lungys, buvo apdovanoti Šaulių Žvaigždėmis, o M. Baranauskienė Šaulių Žvaigždės medaliu.

Meninei programai užsibaigus buvo pakviestas šaulys M. Karaitis pasakyti kiek apie Klaipėdos sukilimą. Jis trumpai paminėjo, kaip lenkai savo ambasadoje po sukilimo norėjo dar ilgai gyventi ir kaip jie per 24 val. buvo iš Klaipėdos išprašyti lauk.

Kuopos pirm. V. Baranauskas padėjo visiems susirinkusiems už atsilankymą ir ypač programos dalyviams ir pakvietė prie kavutės.

Mykolas Karaitis

KLAIPĖDOS KRAŠTO PRIE LIETUVOS PRIJUNGIMO MINĖJIMAS

Klaipėdos krašto prie Lietuvos prisijungimo 61 metų sukakties minėjimas įvyko 1984 m. sausio 15 d. Šv. Antano parapijos bažnyčioje ir salėje. 10:30 val. į bažnyčią jūrų "Švyturio" šaulių kuopos pirmininkui Br. Valiukėnui ir valdybos nariui J. Kinčiui vadovaujant bu-

vo įneštos šešios vėliavos: Amerikos, Lietuvos, Kūrėjų-Savanorių, "St. Butkaus" šaulių, jūrų "Švyturio" šaulių kuopų ir "Dariaus-Girėno" klubo.

Už gyvus ir mirusius Klaipėdos krašto vaduotojus klebonas kun. Alfonsas Babonas aukojo šv. mišias ir pasakė šiam minėjimui atitinkamą pamokslą. Mišių metu gražiai giedojo parapijos choras vadovaujant muz. St. Šližiui.

12:00 val. parapijos salėje jūrų "Švyturio" šaulių kuopos pirmininkas Br. Valiukėnas atidarė akademiją ir, pasveikinęs atvykusius, toliau programą vesti pakvietė Vilniaus krašto Lietuvių sąjungos pirmininką Albertą Misiūną. Kristina Daugvydienė ir Danutė Petrauskienė jam prie krūtinės prisegė gėlę. A. Misiūno pasakymu: gėlė gražesnė negu aš pats.

Albertas Misiūnas perėmęs vadovo pareigas pasakė, kad susirinkome čia paminėti mūsų tautos istorijos šviesaus įvykio, tai Klaipėdos krašto prie Lietuvos prisijungimo 61-sios sukakties ir pakvietė parapijos kleb. kun. Alfonsą Baboną sukalbėti invokaciją. Po invokacijos parašė atsistojimu ir tylos minute pagerbti praeitais metais Anapilin iškeliavusius Klaipėdos vaduotojus, Juozą Augaitį ir Petrą Bliudžių.

Kristina Daugvydienė ir Danutė Petrauskienė Klaipėdos krašto vaduotojams Jonui Mikalavičiui ir Stasiui Šimoliūnui prisegė po gėlę. (Vincio Tamošiūno ir Broniaus Tatarūno nebuvo) Taip pat gėlės buvo prisegtos: parapijos klebonui kun. Alf. Babonui, paskaitininkui Vytautui Alantui, jo žmonai Irenai, meninės dalies

Detroito mergaičių ir moterų jungtinis choras 1972 m. gruodžio 2 d. atlieka giesmes religinėje valandoje už kenčiančią bei persekiojamą Lietuvą. Prie vargonų Detroito jūrų "Švyturio" kuopos šaulys, muzikas Stasys Šližys. Nuotr. Kazimiero Sragausko

vadovui muz. St. Šližiui, jo kvarteto dainininkėms: B. Januškienei, Č. Pliūrienei, N. Šližienei ir A. Tamulionienei. Taip pat kuopos pirmininkui Br. Valiukėnui ir, salę papuošusiam Klaipėdos miesto herbu, Mykolui Abariui.

Pagerbus virš pažymėtus asmenis Albertas Misiūnas pakvietė žurnalistą-rašytoją Vytautą Alantą skaityti paskaitą.

Vytautas Alantas savo paskaitoje išsamiai su detalėmis papasakojo apie Klaipėdos kraštą ir Mažąją Lietuvą. Jis paminėjo, kad Klaipėdos kraštas ir Mažoji Lietuva yra du skirtingi objektai ir nemišytini. Paminėjo anoje pusėje Baltijos jūros gyvenančius vikingus ir apie juos paskaitė eilėraščių. Paminėjo kryžiuočius ir Vytautą Didįjį, kuris darydamas su jais taiką sau pasiėmė Palangą, o kryžiuočiam atidavė Klaipėdą. Lietuvos pajūris buvo apleistas ir mūsų vadovai mažai juo rūpinosi. Jie daugiau skverbėsi į rytus. Algirdas turėjo devynis sūnus ir jie visi ten rytuose paskendo. Jis tikisi, kad Baltijos jūra nuplaus raudonosios meškos ten įmintas pėdas ir ten vėl suplevėsuos Lietuvos vėliava. Paskaita buvo

turininga ir įdomi. Albertas Misiūnas padėkojo Vytautui Alantui už paskaitą ir padarė trumpą pertrauką.

Po pertraukos į sceną įžengė muz. St. Šližio vadovaujamas moterų kvartetas. Publika jį pasitiko plojimais. Kvartetas padainavo: Kritusiems šauliams — A. Vaičiūno, Siūbau, Lingau, paukštelii — liaud. daina, harm. St. Šližio ir Nemunas — V. Paltanavičiaus. Publikai be perstojo plojant, "bisui" dar pridėjo Per Šilėlį jo jau liaud. daina. harm. St. Šližio.

A. Misiūnas, padėkodamas kvartetui pasakė: kvartetas ne tik gražiai atrodė, bet jis gražiai ir dainuoja.

Jūrų "Švyturio" kuopos pirmininkas Br. Valiukėnas padėkojo visiems prie šio paminėjimo prisidėjusiems, paminėdamas pavardėmis, padėkojo kuopos moterų sekcijos vadovei Angelei Būkšnienei ir jos pagalbininkėms Sofijai Sirutienei ir Stefanijai Paulikienei už užkandžių paruošimą ir svečiams už gausų atsilankymą. Sugiedojome Lietuvos himną ir juo buvo baigta akademija.

Minėjamą praturtino skautininko Al-

girdo Vaitiekaičio paruošta parodėlė. Ši parodėlė buvo dalis įdomios Tėvynės pažinimo parodos suruoštos "Aušros" jub. skautų stovykloje, Kanadoje, 1983 m.

Parodėlė sudaryta iš fotografijų vienetų ir išdėstytų knygų, žurnalų ir laikraščių. Meilė ir prisirišimas prie Lietuvos dvelkia iš jūros skautų Budžio I veiklos. Dalyvavimas tarptautinėse regatose-lenktynėse ir kelionės į Pabaltijo (kaimynines) valstybes buvo pavaizduotos ir išryškintos j.s. L. Knopfmlerio sudarytame Budis I kelionių žemėlapyje. Matėme ten Lietuvos laivą "Prezidentas Smetona" ir jo buvusius laivo įspūdingus kapitonus ir jūrininkus tarnyboje ir parodose. Parodėlė buvo turtinga, skoningai išdėstyta ir darė gražų vaizdą.

Klaipėdos krašto prie Lietuvos prisijungimo minėjimas buvo sėkmingas, gražiai pravestas ir visi dalyvavusieji gerai kavute ir sumuštiniais pavaišinti. Jūrų "Švyturio" šaulių kuopa yra stipri ir darbinga.

A. Grinius

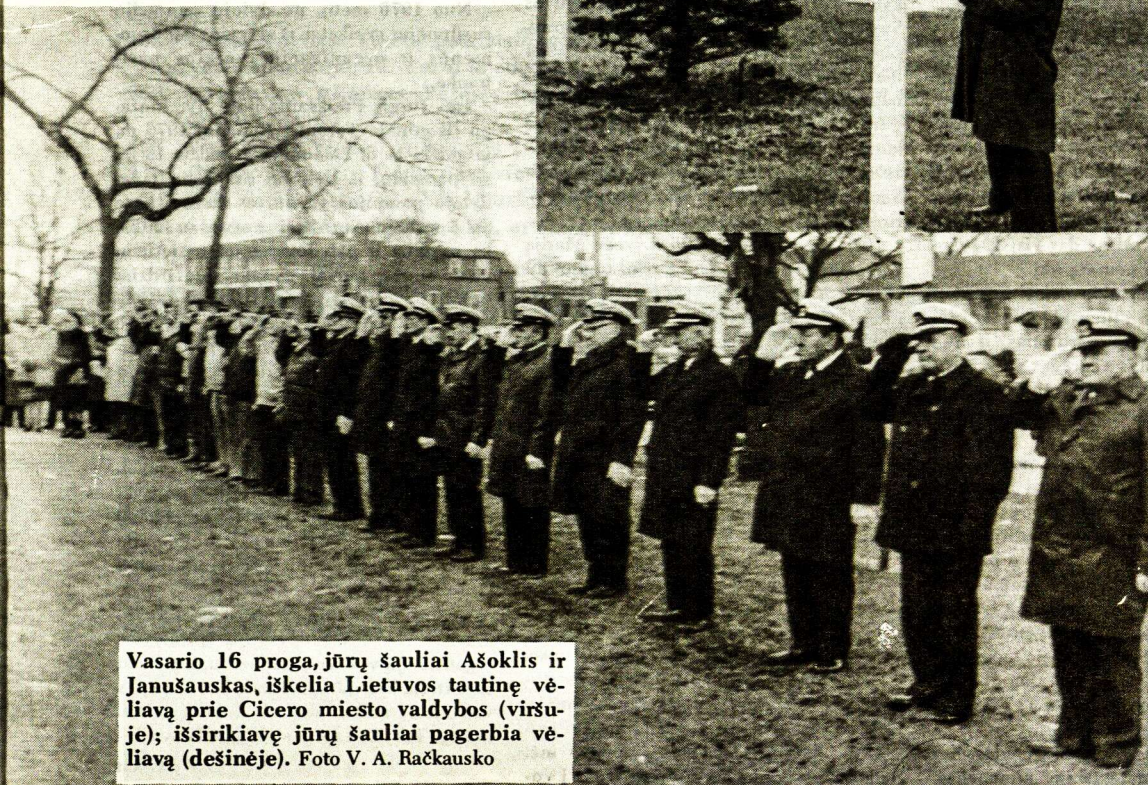
SAUSIO 15 CICEROJE

Jūrų šaulių kuopa "Klaipėda" sausio 15 d. gražiai paminėjo Mažąją Lietuvą ir Klaipėdos krašto prijungimą prie Lietuvos. Be vietinių, dalyvavo "Vytauto D." rinktinės. "Generolo Daukanto" kuopos jūrų šauliai, birutininkės ir ramovėnai. Viso 7 vėliavos su palyda. Vėliavoms vadovavo š. Aug. Ašoklis. Bažnyčioje pamaldas atlikė ir atatinamą pamokslą pasakė š. kun. B. Rutkauskas. Salėje minėjimą pravedė kuopos pirm. Juozas Mikulis. Dar kalbėjo LŠŠT pirm. K. Milkovaitis ir jūrų šaulių vadovas E. Vengianskas. Dalyvavo gen. št. plk. K. Dabulevičius, savanorių pirm. plk. J. Švedas, ALTo gen. sekretorius inž. G. Lazauskas, "Vytauto D". Rinktinės pirm. V. Išganaitis ir kiti.

Minėjimas salėje buvo pradėtas Lietuvos Himnu. Invokaciją sukalbėjo š. kun. B. Rutkauskas. Turininga paskaita buvo skaityta "Varpo" redaktoriaus Antano Kučio. Meninėje dalyje solistė Gražina Stauskaitė, akompanuojant pianistei Nijolei Kupstaitei paskambino Čiurlionio Nokturną. Minėjimas buvo baigtas Lietuvosiais esame mes gimę.

Po minėjimo buvo sesių šaulių, vadovaujant J. Skamai, paruošta skanių užkandžių ir kavutė.

S. Paulauskas

Vasario 16 proga, jūrų šauliai Ašoklis ir Janušauskas, iškelia Lietuvos tautinę vėliavą prie Cicero miesto valdybos (viršuje); išsirikiavę jūrų šauliai pagerbia vėliavą (dešinėje). Foto V. A. Račkausko

Vyčio kryžiaus kavaliereus, šaulys inž.
Jurgis Preikšaitis

**PRISIMINKIME ŠAULĮ, VYČIO
KRYŽIAUS KAVALIERIŲ A. A. INŽ.
JURGI PREIKŠAITIŲ**

Šiomet sukanka 8-ri metai kai širdies smūgio ištiktas, atsiskyrė su šiuo pasauliu Toronto "VI. Pūtvio" šaulių kuopos garbės šaulys, Vyčio Kryžiaus kavaliereus inž. J. Preikšaitis. Velionis buvo gimęs 1902 metų vasario mėn. 4 d. Jatkančių kaime, Tauragės valsč. ir apskr. ūkininko šeimoje. Pradžios mokyklą baigė 1915 m. Tauragėje. Tėvui mirus dar visiškai jaunas turėjo tvarkyti nemažą ūkį.

Negalėdamas dėl ūkio priežiūros stoti savanoriu, įsijungė į nepriklausomos Lietuvos atstatymą kaip partizanas, o nuo 1919 metų jau šaulys Tauragės apskrityje. Dalyvavo kovose su bermontininkais ir įvairiomis plėšikų gaujomis, atsiradusiomis I Pas. karo pasėkoje.

1922 m. pašauktas į kariuomenę, tarnavo geležinkelio ir technikos batalione 3 metus. Baigęs mokomąją kuopą puskarininkiu prašė vadovybės komandiruoti jį į Perloją partizanų. Ten vadovavo partizanų daliniui. Už narsumą ir sumanumą vadovaujant daliniui kovose su Lietuvos priešais, buvo apdovanotas Vyčio Kryžiumi. Grįžęs iš komandiruotės ėjo technikos bataliono mokomos kuopos kuopininko pareigas. 1925 metais viršila J. Preikšaitis baigė karinę tarnybą.

Kariuomenėje tarnaudamas, vadovybei leidus, mokėsi suaugusiųjų gimnazijoje,

vėliau įstojo į Aukštesniąją Technikos mokyklą, kurią baigė tarnaudamas Lietuvos Susisiekimo ministerijoje. Susisiekimo ministerijoje tarnavo nuo 1926 iki 1944 metų spalio mėn. įvairiose pareigose. Tarnaudamas Marijampolės rajone, be tiesioginių pareigų dėstė vienoje gimnazijoje karinį parengimą ir kūno kultūrą. Priklausė skautams, Vilniui Vaduoti Sąjungai ir Šaulių Sąjungai, buvo Marijampolės XIV rinktinės 2-os kuopos vadu.

1928 metų gruodžio 25 d. vedė Mariją Gavenytę. Su ja susilaukė ir užaugino du sūnus, Alfą ir Romą. Nuo 1938 metų ministerija perkėlė jį į Tauragės rajoną, arčiau jo ūkio. Čia gyvendamas, įsijungė į anksčiau minėtų organizacijų veiklą ir į žemės ūkio kooperatyvą valdybos nariu. Buvo išrinktas sujungtos lietuvių-vokiečių evangelikų liuteronų parapijos pimininku ir lietuvių evangelikų-liuteronų sinodo valdybos nariu.

1940 metais rusams komunistams Lietuvą okupavus, Jurgis Preikšaitis buvo sumintas, tardytas, kankintas ir kalintas. Karui prasidėjus išsivadavo ir bolševikams pasitraukus grįžo į savo darbą. Jo pastangomis buvo atremontuota per karą nukentėjusi evangelikų bažnyčia. Patarimais ir medžiaga daug prisidėjo ir prie Romos katalikų bažnyčios atremontavimo.

Bolševikams antru kart artėjant, su šeima, drauge su Tauragės apskrities inž. Ratautu, pasikinkę arkliaus pasitraukė į Vo-

kietiją. Prie Labiau miesto vokiečiai atėmė arkliaus ir pristatė prie tilto statybos darbų. Atsivalaidavęs nuo darbo pasiekė Oldenburgą, kur sulaukė karo pabaigos. Prasidėjus stovykliniam gyvenimui velionis su šeima gyveno keliose anglų zonos stovyklose. Jose buvo renkamas pirmininku, o anglų kariuomenės skiriamas komendantu. 1948 metais Oldenburgė išklaušė statybos inžinieriaus kursą ir išlaikęs egzaminus gavo statybos inžinieriaus diplomą.

1949 metais velionis su šeima atvyko į Kanadą ir apsigyveno Toronte. Čia kurį laiką dirbo kaip inžinierius braižytojas, bet susilpnėjus regėjimui turėjo atsakyti ir vertėsi privačiu verslu.

Gyvendamas Toronte, aktyviai įsijungė į lietuvių bendruomenės visuomeninį gyvenimą. Padėjo organizuoti "VI. Pūtvio" šaulių kuopą ir kurį laiką buvo jos pirmininku. Už nuopelnus kuopai išrinktas kuopos garbės šauliu. Atgavinus Šaulių Sąjungą tremtyje, Jurgis Preikšaitis ilgą laiką buvo CV įgaliotiniu Kanadai. Aktyviai veikė lietuvių bankelio "Parama" kūrime. Veikė Lietuvos Atgimimo Sąjūdžio ir Tautos Fondo valdybose. Buvo pirmos lietuvių evangelikų parapijos Toronte steigėju ir lietuvių evangelikų liuteronų Amerikoje ir Kanadoje atsisteigusio sinodo narys.

Nuo 1970 metų, po dviejų operacijų susilpnėjus sveikatai, iš aktyvios bendruomenės ir organizacijų veiklos pasitraukė.

Inž. Jurgis Preikšaitis mirė Šv. Juozapo ligoninėje Toronte, Kanadoj 1976 m. gruodžio 14 d. Palaidotas gruodžio 18 d., po pamaldų, iš lietuvių liuteronų Išganytojo parapijos šventovės lietuviškose Šv. Jono kapinėse Mississaugoje su šauliška pagarba ir palydėtas gausios lietuvių visuomenės, kuriai jis taip nuoširdžiai tarnavo.

Už nuopelnus Lietuvai velionis buvo apdovanotas: Vyčio Kryžiumi, Vytauto Didžiojo X laipsnio, skautų rėmėjų ordinu, jubiliejiniu 10 Metų Nepriklausomybės ir Šaulių Žvaigždės medaliais.

Nuliūdime liko žmona Marija, sūnūs Alfai ir Romai ir organizacijų draugai. Ant jo kapo žmonos rūpesčiu pastatytas prasmingas paminklas, kuris kasmet kapų lankymo dieną aplankomas Toronto šaulių susikauptimui ir maldai, ir papuošiamas tautine vėliavėle.

Savo autobiografiją velionis baigė žodžiais: "Po sunkių operacijų iš aktyvios organizacijų veiklos pasitraukiu, bet lieku su viltimi, kad mūsų lietuvių dėl Tėvynės vadavimo atlikti darbai nebus veltui. Brangi Tėvynė Lietuva vėl bus laisva."

Š. PG-kas

A.A. ŠAULĖ ONA JASIUKIENĖ
 "Romo Kalantos" šaulių kuopos pirminio Antano Gudonio atsisveikinimo žodžiai A.A. Onos Jasiukienės laidotuvsė.

Ir vėl nuskambėjo telefoniniai skambučiai skelbdami liūdną naujieną, kad mirtis aplankė ir išsivedė iš mūsų tarpo mums daugumai labai gerai žinomą visada su miela šypsena Oną Jasiukienę. Jasiukienė gimė Latvijos sostinėje Rygoje 1901 m. Jos Tėvas tarnavo diplomatinėje tarnyboje Rygoje. Grįžusi į laisvą Lietuvą tarnavo pašte. Kaip dauguma mūsų taip ir Ona Jasiukienė bėgo tolyn nuo to baisaus Rusijos komunizmo. Jai likimas buvo žiaurus, sūnus Algirdas liko Lietuvoje o Onutė su dukrele Dana 1953 m. iš Anglijos atvažiavo į Ameriką. Lietuvoje liko sūnus Algirdas ir du anūkai, o Detroite duktė Dana Arlauskienė, žentas ir trys anūkai ir jau du proanūkai. Onutė pasiliuosavusi nuo

pašto tarnybos, išėjusi į poilsį atkėlė į saulėtą Floridą ir čia St. Peterburge išgyveno apie 14 metų. Ona Jasiukienė buvo malonaus būdo, veikli "Romo Kalantos" šaulių kuopos narė, priklausė Lietuvių klubui, yra buvusi klubo karalienė, kur tik jai sąlygos leido, visur prisidėjo prie lietuviškų

patrijotinių darbų. "Romo Kalantos" šaulių kuopai priklausė nuo pat kuopos įsisteigimo, apie dešimtį metų, daug kartų dalyvavo vėliavų sargyboje, visur ir visada su švelnia šypsena; priklausė lietuvių klubo chorui, mėgo dainuoti ir šokti, buvo gera šokėja.

Miela Onute, mes pasiilgsime tavęs, tavo švelnios šypsenos. Išėkis ramybėje, lai būna lengva Dėdės Samo žemėlė, lai Dievulis atlygina tau už visus gerus darbus, kuriuos tu atlikai padedama ir paguosdama sergančius ir vargstančius.

Amerikos Lietuvių klubo vardu, "Romo Kalantos" šaulių kuopos vardu išreiškiu gilią gilią užuojautą dukrai Danai, ir žentui Arlauskams, anūkams, visiems giminėms ir draugams netekus Mamytės, kurį buvo nuoširdi, maloni, visų mėgiama, susipratusi lietuvi. Lai Dievas palengvina jūsų skausmus, mes visi užjaučiame jus, jūsų sunkiose valandose.

IŠVEŽTŪJŲ KARIŲ 1940 - 1941 M. LAIKOTARPYJE SĄRAŠAS PAPILDYMAI IR PATAISYMAI

Č. Šadeika iš Farmington Hills, MI, atsiuntė 580 tokius papildymus:

Eil. nr.

192 Grižas Povilas. Turėtų pats atsiliepti, jei tas. Gyvena Amerikoje, Ill. Turiu jo adresą.

283 Kazlauskas Alfonsas. Perėjęs ilgų metų gulagus gyvena Kaune.

498 Pioravičius Vladas. Nubaustas 10 metų į gulagus.

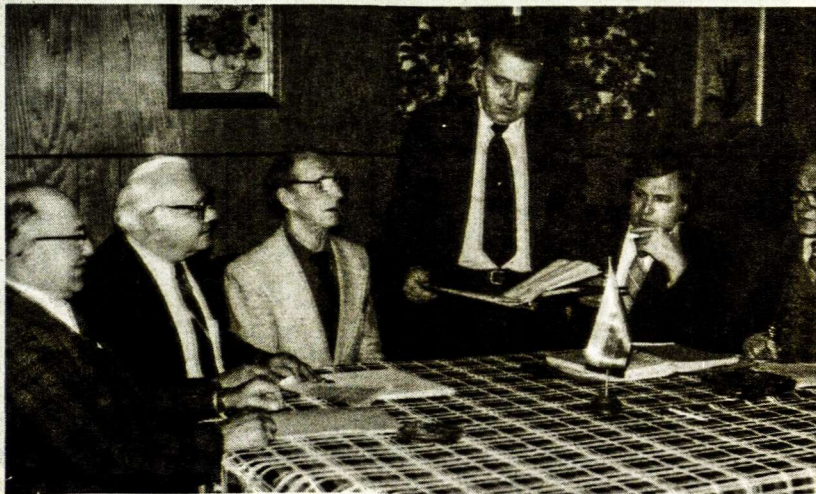
518 Racka Antanas. Tokią pavarde kapitonas palai-
 palaidotas Detroit'e. Yra likusi žmona ir vaikai.

574 Sidabras Antanas. Sušaudytas, artėjant vokiečiams
 prie Maskvos.

Simonaitis Povilas. Kariavo už komunistus. Paskutinę dieną einant į palapinę pasirašyti vokiečių kapituliaciją, užėjo ant minos, išmetė jį į orą ir nuo to neteko abiejų kojų. Po karo gyveno A. Panemunėje. Palaidotas A. Panemunės kapuose, šalia anksčiau mirusios dukters.

697 Trakinskas Povilas. Girdėjau, kad dabar yra Kaune.

790 Žvikas Vladas. Praleido 25 metus gulaguose ir ištrėmime. Iš ten grįžo su žmona ruse ir dukra. Prieš kelis metus duktė buvo studentė Vilniuje. Jis buvo suimtas dar prieš tuos masinius išvežimus.

LKVS RAMOVĖS Centro Valdyba.
 Iš k.: Albinas Karsokas — naujų ir mirusių narių registracija, Bronius Nainys — kultūros vadovas, Vincas Apanius — posėdžių sekretorius, Antanas Jonaitis — C. V. pirm., dr. Viktoras Stankus — vicepirm. ir Stasys Mačys — izdininkas. Nuotr. trūksta Prano Karaliaus — C. V. sekretoriaus.

— Dviejų sprausminių variklių amerikiečių laivyno naikintuvus "Hornet", atžymėtas naujais inicialais F/A-18, turi dvi paskirtis — tuo pačiu skridimu gali būti bombonešis, nešantis apie 9 tonas bombų ir raketų, arba ištikus reikalui, gali išmesti bombas ir veikti kaip naikintuvas (nes su bombomis būtų nepasiekiamas oro kautynėms). Jis, taip pat, aprūpintas naujaisiais technologiniais įrengimais. Amerikiečių laivyno operacijų skyriaus viršininko adm. J. Watkins pareiškimu, F/A-18 šiuo metu pasaulio valstybių ginklavime neturi sau lygaus, nors ir vadinamas paaukuotu, nes jų vienas kainuoja apie \$23 milijonus. F/A-18 pakeis turimus laivyno F-14 naikintuvus ir A-6 bombonešius.

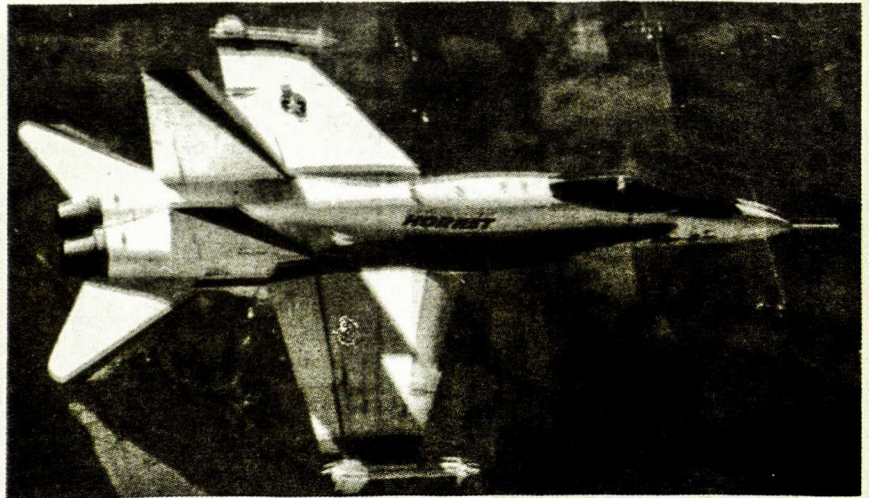
Pagerinti "Hornet", skrisdami su bombardavimo uždaviniu bus nereikalingi naikintuvų palydos, jų greitis siekia apie 2000 km/val. lubos apie 50,000 pėdų, visokiose oro sąlygose "paklusnūs" vairams, pastovūs skrendant per audringą orą, pagerintos jų aerodinaminės linijos, o lėktuvo valdymo ir aparatūros naudojimo sistemos yra supaprastintos iki tokio laipsnio, kad nežiūrint įrengimų gausumo, lakūnas gali didžiumą dėmesio skirti sekimui ir manevrui. F-18 yra ateinančio dešimtmečio kautynių lėktuvas.

— Amerikiečiai Alaskoje išbandė prie 50°F šalčio vikšrinį dengtą sunkvežimį giliu sniegu padengtame lauke. Jį naudoti esanti 172 pėstininkų brigada. Iki šiol pėstininkai žygyje naudojo slides, transportui buvo rogės velkamos šunų, arba pačių slidininkų. Sunkvežimis (Bv-206) pagamintas švedų turimo pėstininkų transporterio "Volvo" pavyzdžiu ir pagrindinai bus naudojamas įvairių reikmenų transportui, drauge ir slidininkų "vilkimui" žygyje.

— Yra spėjimų, kad rusai gali užimti Iraną — tam reikia dviejų sąlygų: Ayatollah-Khomeini mirtis, arba Irano viduje sudarius sąlygas panašiai kaip prieš Afganistano okupaciją — sudarant prosovietinę vyriausybę.

Kelias savaites prieš invaziją, rusai pradės vykdyti plataus masto kariuomenės manevrus vakarinėje Sovietų Sąjungos dalyje. Į tai reaguodami, amerikiečiai sustiprins savo ginkluotą jėgą Arabijos pusiasalio valstybėse; visoms savo ginkluotoms jėgoms paskelbs budrumo stovį. Pora sąvačių prieš invaziją rusai atnaujins 1921 metų su Iranu draugiškumo sutartį ir padidins geležinkeliais judėjimą, ypatingai Irano kryptimi. Pradės didesnio masto kariuomenės manevrai Lenkijoje, Rytų Vokietijoje, Čekoslovakijoje. NATO jėgos paskelbs budrumo stovį. Apie 10 dienų prieš invaziją amerikiečių spauda pradės rašyti apie rusų galimą Irano užpuolimą, vyriausybė paskelbs daliną mobilizaciją ir papildys ginkluotą jėgą J.A.V. bazėse Artimų Rytų aplinkoje. Penketą dienų prieš puolimą, rusų kariuomenės manevrai priartės prie Irano sienos; vykdys mažų dalinių provokacinius įsiveržimus Irano teritorijon. Pagaliau numatytu laiku, 24 sovietų divizijos peržengs Irano sieną ir susitikdamos menką iranėčių pasipriešinimą.

Amerikiečių "Hornet" bandymų metu

šrvaučiais motorizuotais daliniais pasklis po visą Iraną. Iš artimų bazių amerikiečiai gali pulti lėktuvais rusų puolėčių dalinių antruosius skaidinius bei tiekimą. Indijos vandenyne galimos rusų-amerikiečių laivynų kovos dėl Persų įlankos. Amerikiečiai pasiūlysi NATO valstybėms papildomas karines jėgas padidinti tiekimą ir paskelbs visuotinę mobilizaciją. Turakai įsileis savo teritorijon NATO ginkluotą jėgą.

Irano okupacijai baigiantis, Varšuvos pakto valstybės vykdys galutinius pasirengimus puolimui NATO valstybių Europoje, kurios paskelbs visuotinę mobilizaciją. Tuo metu siaurės Korėjų pulsi pietų Korėją. Dienų bėgyje 90 Varšuvos pakto divizijų pulsi Centrinę Europą ir NATO jūrų jėgas, jūrų transportus, ryšio priemonės ir bazes salose.

Tolesni įvykiai nespėliojami.

1983 METŲ AVIACIJOS PARODA PARYŽIUJE

Paroda buvo atidaryta šaltokame gegužės m. 26 d. ore ir užsitęsė iki birželio m. 5 d. šiltos (90 laipsnių F) vasaros pradžios dienos, kuri sutapo su pirmuoju 1783 m. birželio m. 5 d. Montgolfierų pastatyto bataliono skridimu.

Paroda buvo įvairi, su ryškiu karinių eksponatų vyravimu ir bepilotiniais lėktuvais gi parodos pažiba buvo amerikiečių erdvinių lėktuvas "Enterprise" iš J. A. Valstybių perskraidytas per Atlantą ir tarytum Paryžiaus "Notre Dame" katedrą, didžiulio "Le Bourget" aerodromo pakraštyje, stūksojo ant milžiniško "Boeing 747" bombonešio "nugaros". Parodoje pasigėsta Montgolfierų baliono replikos, nors aplinkoje matėsi keletas modernių balionų pritaikytų sekimui ir pa-

krančių apsaugai su ryškesniu angly AD500.

Parodoje dalyvavo apie 25 valstybės. Mažai matėsi amerikiečių firmų su šykščiais eksponatais, matomai dėl dalyvių išlaidų ar nenoro rodyti naujus modernius įrengimus bei ginklus. Manoma dėl tų pačių priežasčių, rusai rengėjams nieko nepranešę, kelias dienas prieš parodos atidarymą nuėmė parodon atgabentus An-3 ir An-23 komercinius lėktuvus, palikdami keletas jau matytų modelių aprašymus ir fotografijas. Išskirtinai daug demonstravo prancūzai naujus "Mirage 2000" naikintuvus, ginkluotus branduoliniėmis "Aerospatiale" raketomis; jau ankstyvesnėje parodoje matytus pagerintus ACA naikintuvus ACX; matėsi ir Falklando salų kovose išgarsėjusi raketa "Exocet" paskandinusi anglių "Sheffield" laivą. Tarpe kitų matėsi Izraelio naikintuvus "Levi", varomas "Pratt & Whitney 1120" variklio, pilnu apkrovimu išvystantis apie 2000 km/val. greitį; Jugoslavijos "Gleb-4"; Austrijos "Friesach"; Japonijos "Mitsubishi"; Lenkijos PZL —130 "Orlik"; Argentinos IA-63; Vak. Vokietijos G102; keletas Anglijos ir kt. daugiausiai komerciniai lėktuvai, varikliai ir kitos aviacijos priemonės. Helikopterų tarpe daugiausiai matėsi "Sikorsky" tipo ir kitų Vakarų valstybių gamybos pavyzdžių — J.A.V. "Bell", "Hughes", "Ford"; Vak. vokiečių "MBB"; prancūzų "Dauphin" ir kt. skirti kariniams ir komerciniams tikslams.

Jei šioje parodoje lėktuvų buvo negausu, tai tarpus užpildė nauji priešlėktuviniai ginklai ir priemonės, kurios antiniu uždaviniu taikomos ir prieštankinei apsaugai. Amerikiečių šarvuotas dvivamzdis "Gemag - 25" su įmontuotu "TA-20" sekimui radaru; automatiniai 25 mm pabūklai valdomi pagal kompiuterių apskaičiavimus grįstus radaro sekimo duomenimis, priedui ginkluotas šešiamamzdžių "Gatlingo" tipo kulkosvaizdžiu; prancūzų didelės greitošaudos 15 mm kulkosvaizdis; ispanų M41E "Cazador"; švedų "Carl Gustav" pagerintas 84 mm prieštankinis, kuriuo Falklando kare anglai nušovė argentiniečių helikopterį ir kt. Išsiskyrė šveicarų gamybos "Oerlikon" trys priešlėktuviniai — prieštankiniai ginklai. "Oerlikon-Diana" dvivamzdis 25 mm automatinis, dalinai šarvuotas pabūklas; tarpe vamzdžių pritaikyta dengta vieta taikytojui su kompiuteriais ir laserio taikymo įrengimais, kurie nukreipti į taikinį reikiamus šaudymui duomenis automatiškai perduoda kompiuteriams, pastarieji akimirksnyje atlikę reikalingus balistinius skaičiavimus ir reikalingas pataisas, garsu perduoda ženklą taikytojui paleisti šūvius; keičiantis taikinio padė-

čiai, kompiuteriai, pagal laserį (kurio spindulys turi būti palaikomas ant taikinio) nuolatos daro balistines pataisas. Sviedinių pradžios greitis 1160 m/sek. lėktuvams ir 1355 m—sek. prieš raketas. Kitas 35 mm dvivamzdis "GDF-35" sunkesnio tipo Oerlikon", panašus į "Oberlikon-Diana", sudėtingesnis elektroniniais įrengimais, su automatinio iš apkabų šovinių tiekimu, apie 280 šuvių vienu užtaisui. Trečias "Contraves" — 35 mm keturvamzdis, mechanškai sujungtos su oro sekimui pritaikytu radaru, didelio tikslumo visais laikais ir visokiose oro sąlygose elektroniniais taikymo ir pabūklų valdymo įrengimais; gali būti naudojamas prieš žemai skrendančius lėktuvus, helikopterius, raketas ir prieš tankus bei žemės taikinius. Priešlėktuvinėmis raketomis ginkluotas aštuoniavamzdis "Oerlikon-Flir" vikšrinis šarvuotis su radaru ir kompiuteriais; taikytojas šarvuotio viduje turi televizijos ekraną, kuriame laserio spinduliu raketą nukreipia bendra taikinio link kryptimi, gi taikinį galutinai raketa "susiranda" pati. Raketų skridimo greitis apie 3300 km—val. tolimaša apie 8 km. Taikytojas gali raketą laidyti ir tiesiu taikymu.

1983 m. aviacijos parodą Paryžiuje lankusių nuomone buvo laiko ir pinigų gaišinimas, nes nieko naujo neparodyta. Tikimasi geresnių eksponatų 1984 m. parodoje.

(Nat. Defense, Sept. 1983.)

MOKSLAS IR TECHNIKA

Pagaliau orbitoje

1983 m. balandžio m. 5 d., Žemės orbitoje iš erdvėlaivio "Challenger" 177 km aukštyje buvo išmestas 5000 svarų ryšio satelitas, kad pasiektų 22,300 mylių aukščio orbitą, kur geosinchronizuotoje orbitoje virš Žemės pusiaujo (satelito orbitoje skridimo greitis atitiks atitinkamo taško Žemės sukimosi greitį, kad galėtų pastoviai perduoti radio signalus) atliks ryšininko pareigas. Po 5 valandų savarankiško skridimo, varomas savu motoru, nuo erdvių lėktuvo nuskrūdes apie 13,595 mylias, sugedus raketos varikliui, satelitas nustojo kilęs reikiamon orbiton ir perėjo eliptinē nepastovion orbiton, kurios žemiausias atstumas — perigėjus buvo 13,595 ir tolimiausias 22,000 mylių. Po 12 sąvaidžių NASA pastangų satelito valdymo raketų pagelba, ryšio satelito elipting orbitą pavyko išlyginti ir 100 milijonų dolerių vertės satelitą "pakelti" reikiamon pastovion orbiton ryšininko darbiu.

Jėgainės kelias per Ramujį vandenyną

Iš pietų Korėjos statyklų į Aliaskos Prudhoe įlanką, per Ramujį vandenyną šešių sąvaidžių bėgyje perplukdyta 110 pėdų ilgio, virš 26,000 tonų svorio, jūros vandens filtravimo stotis, 1983 m. rugsėjo pabaigoje buvo pritvirtinta ant paruoštų pamatų. Jėgainę už \$350 milijonų pagamino pietų korėjiečiai. Tempinama vilkiko "Arctic Shiko" 4000 mylių kelionės pabaigoje pakliuvo į Beringo jūros vasaros audringus vėjus ir Arktikos ledynų atplaišas, kurios galėjo jėgainę sužaloti. Tačiau, išmanėvavusi ir išvengusi susidūrimų jėgainė laimingai pasiekė tikslą — šiaurines Brooks kalnų pakrantes, Prudhoe įlanką, į rytus nuo upės Celville žiočių. Jėgainė, pradės veikti 1984 metais. Per parą perfiltruos (ir sumažins vandenį deguonies kieki) apie 2.2 milijono statinių jūros vandens, kartu pakels temperatūrą nuo 28°F iki 40° F. Vandenį perpumpuos į 10 km atstu esančią kitą stotį; čia vandens temperatūra bus pakelta iki 80° F, ir 35 vamzdžių linijomis bus pompuojamas į aplinkoje esančias alyvos pompavimo stotis. Jose įpompuotas požemiuosna vanduo padės į paviršių išstumti žemės alyvą. Šiuo metu ten gaunama apie 1.5 mil. statinių alyvos per parą; gildyto vandens pagelba numatoma gauti apie 1 bilijoną statinių alyvos per parą.

Paukščių Tako galaktikoje antroji saulės sistema (?)

Pagelba naujai iškelto Žemės orbiton, registruojančio infra-raudonus spindulius teleskopo (žiūr. "Karys" 1983 m. Nr. 3, pslp. 137), amerikiečiai atrado Paukščių Tako galaktikos šiaurinėje dangaus srityje (Žemės atžvilgiu) žvaigždės Vega aplinkoje kosminę "taršą", susidedančią iš kosminių dulkių, dujų (panašiai kaip Saturno žieduose) iš kurių atatinamos sąlygose susidaro dangaus kūnai: asteroidai, mėnuliai ir planetos. Žvaigždė Vega savo mase yra apie du kartus didesnė už mūsų šę saulę ir jos šviesos intensyvumas didesnis 60 kartų. Pagal astrofizinius duomenis žvaigždė Vega su jos sistema yra 1 bilijono metų amžiaus ir jos planetose atsirasti gyvybei dar yra per daug trumpas laikas (mūsų saulės sistemos amžius siekia virš 4.6 biliono metų). Vega nuo Žemės yra apie 26 šviesmečių atstume; artimiausias Žemei žvaigždė yra 4.3 šviesmečių atstume. Pagerinus astronominius įrengimus, ir surinkus daugiau duomenų, bus galima tiksliau nustatyti žvaigždės Vegos sistemą.

AFGANISTANAS

1983 m. J.A.V. knygų rinkoje pasirodė J. Van Dyk, 253 pslp. knyga "In Afganistan", kurioje jaunas amerikietis korespondentas aprašo, kaip jis per Pakistaną nuvykęs į Afganistano kalnuotas vietas susitiko su laisvės kovotojais ir jų vadais, kartu su partizanais slapstėsi nuo rusų kautynių helikopterų puolimų, partizanų tarpe išgyvenęs kovas su rusais, surinkęs afganistaniečių laisvės kovų nuotakas, pagal kurias Van Dyk pastebi, kad Vakarų valstybės nepadedą afganistaniečiams kovoti prieš rusus, nes jos bijo islamo tiek pat kiek komunizmo su Kremliaus grasinimais, nežiūrind, kad visi žino jog komunistinės vyriausybės yra mirtinas Vakarų valstybių priešas. "...mes kariaujame prieš komunizmą Vakarų valstybių karą, kuris dėl nelaimingų aplinkybių yra ir mūsų, dėl kodėl, vardan Alacho, kodėl Vakarų valstybės mums tiesiogiai nepagelbsti... kodėl amerikiečiai prieš kelis mėnesius ginklais pagelbėjo Afrikoje Čadui, kai mes jau ketvirti metai kovodami ir žūdarini iš jų pagelbos nesulaukiame; o reikia tiek mažai, tik priešlėktuvinių ir prieštankinių raketų, šiek tiek medikamentų su maisto priedu, visą kitą mes turime..." buvo korespondentui Van Dyk patiekti vienos afganistaniečių partizanų grupės vado toki klausimai, kovotojų akivaizdoje.

Kai Vakarų valstybių pirmiaujantys žurnalistas vengia minėti afganistaniečių dėl laisvės žūbtūtingą kovą, Van Dyk tikisi, kad atsiras doros sąžinės nežymių bet drąšių žurnalistų, kurie išdrįs skelbti pasauliui afganistaniečiams rusų daromą brutalią skriaudą.

Afganistano terore verčiami dalyvauti ir lietuviai. 1982 m. vasarą, Viktorui Burbai buvo pranešta, kad jo sūnus Rimas liepos m. 7 d. Afganistano veiksniuose dingo be žinios. Metų pabaigoje pas Burbus atsilankė du rusai karininkai su pranešimu, kad jų sūnus yra gyvas neutralioje valstybėje ir davė tėvams rusų parašytą laišką, kad jie pasirašę pasiųstų jį sūnui su raginimu grįžti namo. ("Darbininkas", spalio m. 28 d. 1983).

Kai Lebanone amerikiečiai, prancūzai, žydai ir italai laiko savo ginkluotą jėgą, aukodami savo kovotojus ir lėktuvus, kad sustabdytų ten rusų įtakos skverbimąsi, Afganistane jau penkti metai kaip rusai ruošia prietilį šuoliui į Persijos įlanką, kad galėtų užgniaužti energijos tiekimą Vakarų valstybėms, kurios netik, kad nepasiuonia ginkluotų jėgų paramos, bet paliko Afganistano neuilstančius laisvės kovotojus jų pačių

Afganistano laisvės kovotojas pasalose

likimui be jokios paramos. Afganistano okupacija rusams yra didelis strateginis laimėjimas dominavimui Indijos vandenyne, taip pat siekiant laisvo Juodosios jūros laivynui išėjimo į Viduržemio jūrą, ir reikia stebėtis, kad Vakarų valstybės, savo pačių nenaudai, į tai veiksmingai nereaguoja. Keturių metų bėgyje Afganistane rusai sudarė tiekimui ir karo lėktuvams aerodromų tinklą iš kurio gali remti ir saugoti Indijos vandenyne plaukiojančius savo laivus ir pulti ten esančius vakariečių laivus; pagerinti būtų ir nutiesti nauji keliai suderinti su Afganistano pasienyje esamais sovietiniais keliais, naudojamais rusų įgulų aprūpinimui. Rusų karo lėktuvų bazės priartėjo prie Persijos įlankos iki 300 mylių; tokių bazių yra septynios: Herat, Shindad, Farah, Kandhar, Kabul, Bagram ir Jalalabad. Jos stipriai saugomos nuo partizanų užpuolimų minų laukais, spygliuotomis voromis ginamomis kulkosvaidžiais ir mažo kalibro pabūklais, bei tankais su priešlėktuvinės artilerijos ir raketų baterijomis (iki šiol Afganistano laisvės kovotojai dar neturėjo nei vieno lėktuvo). Iš Afganistane laikomų apie 120,000 raudonosios armijos kovotojų, tik 15,000 "palaiko tvarką" kovodami prieš partizanus, taip pat tam tikslui naudodami ir Afganistano vyriausybės kariuomenę su policija, remiant sunkiais ginklais, kautynių helikoteriais ir lėktuvais. Kita dalis laikoma parengtyje, nes Afganistano laisvės kovotojų nenulstama kova prieš okupantą, nuolatos stiprėja. Nors dar ir nežymi, tačiau visokeriopa parama gaunama daugiausiai per Pakistaną (siunčiamų ginklų iš Egipto ar kurių kitų valstybių pakistaniečiai dažnai ką tinkamesnio pasilieka sau) labai daug padeda laisvės kovotojų stiprėjimui. Per Pakistaną pasiekia Vakarų ir žinios apie įvykius okupuotame Afganistane.

1983 m. lapkričio m. laisvės kovotojai numušė rusu helikopterį kuriuo skrido afganistanietis armijos gen. Abdel Azim ir kiti 11 aukšto rango rusų ir af-

ganų karininkai. Su nukritusiu helikopteriu žuvo ir jo įgula kartu su keleiviais. Tuo pačiu laiku Kabulo mieste du partizanai apšaudė automobiliu pravažiuojantį Afganistano gynybos ministrį gen. Abdul Quader; buvo sužeisti du ministerio palydovai.

1983 m. gruodžio m. 4 d. "Chicago Tribune" rašė apie du rusų kareivius N. Ryškov ir A. Vornov, kurie 1983 m., birželio m. perbėgo pas Afganistano laisvės kovotojus ir J.A.V. "Freedom House" organizacijos pastangomis juos pergabeno į J.A.V. (nepasakyta kuriuo būdu). N. Ryškov pasakojo korespondentams, kad sovietų kariuomenė žudo civilius, neišskiriant moterų nei vaikų, sunaikina ištisus kaimus, nuodija vandenį. Raudonosios armijos kareiviams įsakyta rašyti namo laiškus, kad viskas gerai sekasi taikos palaikymo tarnyboje, tačiau sovietai nežino, kad Afganistane jau žuvo virš 8000 sovietų kareivių. Sovietų kareivių moralė Afganistane yra labai žema, nuolatiniai girtavimai, vartojami narkotikai, nenoras kovoti prieš civilius, nenai ginkluotus partizanus, nes juos siunčiant į Afganistaną politrukai aiškino, kad jiems reikės saugoti afganistaniečius nuo Kinijos ir Amerikos kariuomenės savanorių, kurie kėsinaisi užvaldyti Afganistaną; seni kareiviai atima iš naujai atvykusių drabužius ir vertybes, kurias iškeičia juodoje rinkoje į narkotikus. A. Vornov pasakojo, kad jį sumušė senas kareivis už tai, kad Vornovas atsisakė atnešti jam vandens. Rusai karininkai viešai naudoja kareiviams fizines bausmes, dėl to kareivių tarpe jiems yra didelė neapykanta.

1983 m. norvegų komisija, vadovaujama parlamento nario B. Stordrange, apklausinėjo septynis afganistaniečius, kurie buvo pabėgę į Pakistaną. Jie pasakojo apie rusų naudojamas žiaurias kankinimo priemones Afganistano civiliams gyventojams. Kalėjimų kameruose kaliniai užpiudomi šunimis, tardant mušami, raunami jiems plaukai, naudojami

Lietuvių rezistencija Vakarų akimis

1983 m. gruodžio 2 d. Draugas išspausdino ALIAS Chicagos skyriaus susirinkimo aprašymą, kuriame yra atpasakota dr. Tomo Remeikio susirinkime skaityta paskaita "Pasyvus Lietuvos pasipriešinimas vokiečių okupacijos metais." Paskaitininkas pažymėjęs, kad tas laikotarpis nėra gerai ištirtas ir aprašytas; sovietiniai istorikai tą laikotarpį labai vienašališkai aprašo, nes išskaičiuoja tik tai bolševikinių partizanų veiklą, o Vokiečių šaltiniai taip pat yra tuo klausimu labai šykštūs. Išeivijoje šio laikotarpio istoriografijos taip pat beveik nėra, išskyrus kelius memuarus ir straipsnius Karyje.

Paskaitininkas pažymėjęs, kad karo metu pagrindinis Lietuvos įvykių sekimo punktas buvusi Švedija, kurią pasiekdavę diplomatiniais kanalais ir slaptais keliais masė dokumentų. Amerikos ambasada Švedijoje tokius dokumentus rinko, vertė, rūšiavo ir informavo Vakarų valstybes. Čia atkeliavo ir Lietuvos pagrindžio įvairi dokumentacija, raportai apie padėtį, laiški, memorandumai, pagrindinio spauda ir asmeniškai įspūdžiai. Dokumentai keliavo iš Berlyno ir Šveicarijos Berno daugiausia per Vengrijos diplomatinę tarnybą. Tuo jie norėję įrodyti, kad Vengrija nėra patsidavusi Vokietijai.

Paskaitininkui pavyko rasti Laikinosios Lietuvos vyriausybės ministerių kabineto 1941 m. rugpjūčio 5 d. posėdžio protokolą, pirmąjį pranešimą iš vokiečių pavergtos Lietuvos, Rentelno pareiškimą Lietuvos laikinajai vyriausybei, Ambrzevičiaus atsakymą Rentelnei, pagrindinės spaudos pavyzdžius, naujųjų dainų Lietuvoje, memorandumą Justui (vokiečių kariuomenės komendantui Kaune) dėl mobilizacijos, detalų aprašymą, kodėl ta mobilizacija nepavyko 1943 m., ir Vietinės Rinktinės likimo aprašymą ir vokiečių kolonizacijos vystymąsi Lietuvoje.

Viename dokumente kalbama apie labai griežtus lenkų kaltinimus dėl lietuvių

dalyvavimo lenkų ir žydų genocide ir kultūrinėje diskriminacijoje. Lenkijos vyriausybė Londone per anglų BBC radiją grasinusi lietuviams-kvislingams, kad jie susilauksią atpildo. Ši transliacija turėjusi būti daug kartų pakartota. Dėl to diplomatinė tarnyboj kilęs triukšmas: Gylis ir kiti lietuvių diplomatai tokiem kaltinimam visai lietuvių tautai smarkiai pasipriešino. Amerikiečių diplomatas Herschel Johnson grynė lietuvius, nes esą lietuviai sunkiai kenčia nuo vokiečių okupacijos, o lenkų delegacijos kaltinimas lietuviams kyla dėl lenkų-lietuvių trinties, vykstančios iš senų laikų. Jis taip pat mini, kad tas kaltinimas per BBC radiją buvęs perduotas lietuviui, bet kalbėjusio stipriu lenkų akcentu. Lenkai kaltinimų per radiją nebekartojo. Pagal Johnson visus žydų ir lenkų persekiojimus vykdę naciai todėl ir atsakomybę už juos tenkanti vokiečiams. Bet lenkai ir toliau bandė įvairiom progom šmeižti lietuvių tautą.

Amerikiečiai aprašė ir lietuvių kvislingus. Jie net ir Kubiliūną pavadino nieko negalinčiu "figurehead", ir jis negalys būti atsakingas už visus vokiečių darbus. Kai vokiečiai pareikalavę, kad lietuviai, prieš stodami į universitetą, atliktų darbo tarnybą, vienintelis tokį įsakymą pasirašęs lietuvis buvo Paukštys.

Lenkai puolę Jušką, Ramanauską ir Leoną Prapuolienį, bet Johnson pažymi, kad pastarasis organizavo sukilimą prieš bolševikus, buvo štabo v-kas ir padėjo sudaryti laikinąją Lietuvos vyriausybę. Jis buvo vokiečių areštuotas ir išsiųstas į Dachau, o kvislingų niekas į Dachau nesuntė. Didžiausias kvislingas Lietuvoje, pagal Johnson, buvęs vyriausias geštapo v-kas Visocki, gavęs įsakymus tiesiog iš Himlerio, bet jis esąs ne lietuvis, o lenkas. Šiam amerikiečių aprašyme minimi dar keli lietuviai, kuriuos lenkai neteisingai kaltino bendradarbiavimu su naciais. Tad lenkų memorandumas, pagal Johnson, esąs tendencingas ir neparemtas faktais.

Britai lietuvius panašiai vertinę. Ir jie sutinka, kad lietuviai buvę labai blogoje padėtyje: jie nekenė vokiečių okupacijos, bet dar labiau bijoję antrosios rusų vergijos ir visais būdais stengėsi pasiruošti tėvynės gynimui. Lietuvių nepasitikėjimas vokiečiais nuolat augęs, net ir privočios nuosavybės atstatymas 1943 m. buvo sutiktas su įtarimu. Panašiai buvę žiūrėta ir į įsakymą formuoti tautinius kariuomenės dalinius, kurie turėję būti kaip padėka už privačios nuosavybės atstatymą. Anglai ypač pabrėžę, kad visos trys Baltijos valstybės nekenė rusų komunistų ir bijojo jų sugrįžimo. Visi tikėjo, kad grįžę komunistai skers ir naikins juos, todėl ir nusprendė kad reikia kovoti prieš rusų okupaciją.

Apie žydų naikinimą paskaitininkas suradęs tik vieną pranešimą iš pirmųjų karo dienų, kada "galutinis sprendimas" Vakarams dar nebuvo žinomas. Čia aprašomas vienas įvykis, kada karui prasidėjus pilnas žydų traukinys išvažiuojo į Rytus ir Vilniuje buvęs sustabdytas lietuvių sukilėlių, kurie manė, kad tuo traukiniu vežami lietuviai politiniai kaliniai. Traukinyje jie atpažinę daug žydų komunistų valdininkų ir juos sušaudė, bet ne dėlto, kad jie buvo žydai, bet kad buvo rusų komunistų valdininkai. →

elektros smūgiai, kelias dienas laikomi už kojų pakabinti galva žemyn. Bendrai, Afganistane rusai nesilaiko jokių žmoniškumo ribų, gyventojai areštuojami be jokių priežasčių, kalinami, kankinami, baudžiami ir žudomi.

1983 m. gruodžio m. 23-24 dienomis, minint ketverių metų sukaktį nuo Afganistano okupacijos, daugelyje vietų vyko priešsovietinės demonstracijos. Vakarų Vokietijoje, Bonnoje apie 1600 demonstruotojų, kurių tarpe matėsi baltais turbanais afganistaniečių ir musulmonų, susirinkę miesto aikštėje, su plakatais nužygiavo prie sovietų ambasados. Keli šim-

tai pabėgėlių afganistaniečių su jiemis prijaučiančiais demonstravo Vašingtono gatvėse. Apie 3000 protestuojančių prieš Afganistano okupaciją demonstravo prie sovietų ambasados New Dehli, reikalaudami rusus pasitraukti iš Afganistano ir pašalinti marksistinę Karmalo vyriausybę. Apie 200 afganistaniečių demonstravo prie rusų ambasados Bangkoke (Thailand). Teherane (Irane) afganistaniečių grupė demonstruodama sudugino sovietinę vėliavą ir Karmalo iškamšą. Ta pačia proga Irano užsienio reikalų ministerija pasmerkė rusus dėl Afganistano okupacijos. Ženevoje (Šveicarijoje) apie

30 afganistaniečių pabėgėlių demonstravo prie Europos Jungtinių Tautų pastato.

J.A.V. yra įsteigtas Afganistano laisvės kovotojus remti fondas, kurio suaukoti pinigai nenaudojami administraciniais reikalams, bet persiunčiami tiesioginiai Afganistano laisvės kovotojams, kurie už juos perkasi ginklus. Norintieji pagelbėti Afganistano laisvės kovotojams nelygioje kovoje prieš okupantus, čekius prašomi adresuoti "Afgan Freedom Fighters Fund" ir siųsti "Soldier of Fortune", P.O. Box 693, Boulder, Colorado, 80306. Aukotojai pridėję savo adresą gaus aukos pakvitavimą. □

KARO MOKYKLOS V LAIDAI 60 METŲ

1983 metais spalio 15 d. suėjo 60 metų nuo V laidos išleidimo. Ši data yra kariuomenės įsakymo, kada tos laidos kariūnai buvo pakelti į leitenanto laipsnį. Tačiau, faktinai, išleidimas įvyko savaitę vėliau dėl vieno nesusipratimo.

Prieš pat išleidimą šios laidos kariūnas R., dėl kokių tai priežasčių (rodos dėl nedrausmingumo ir nepažangumo) buvo pašalintas iš Karo Mokyklos. Laukė dokumentų išvykti namo. Išleistuvių išvakarėse, pavakare, jis išėjo į miestą kariūno uniformoje. Šančiuose, automobiliu pravažiuodamas, kariuomenės vadas gen. S. Žukauskas sulaukė R. dėl nepasisveikinimo. R pasisakė esąs vyr. kurso, reiškia, išleidžiamo kurso kariūnas.

Vėlai vakare Karo Mokykloje buvo gauta iš Vyriausio Štabo telefonograma, kad V laidos išleidimas sulaukomas. Tokia žinia pritrenkė ne tik išleidžiamus kariūnus, bet ir mokyklos vadovybę; nebuvo aišku kuriam laikui išleidimas sulaukomas ir tik po dienos ar dviejų paaiškėjo — vienai sąvaitai.

V laida buvo pirmoji kadro laida, mokykloje mokslą išėjusi per du metus; ir tur būt vienintelė Karo Mo-

Lietuvai paskelbus nepriklausomybę ir sudarius laikinąją vyriausybę, buvę įsakytą, kad komunistiniai nusikaltėliai prieš lietuvių tautą būsiai baudžiami tik teismo, bet ta vyriausybė buvo vokiečių nušalinta ir visas krašto valdymas pateko į vokiečių geštapo rankas. Pirmieji žydų ir komunistų valdininkų naikinimai vyko pirmomis karo dienomis ir buvo atliekami išlaisvintų politinių kalinių ir jų išvadotojų. Todėl tokių išsišokimų britai neprimeta visai lietuvių tautai, nes jie kilę iš komunistų okupantų neapykantos. Čia paminima, kad vienas lietuvių daliniui buvę įsakytą sušaudyti žydų moteris ir vaikus. Dalinio vadas kpt. Kirkila atsisakęs, tada vokiečiai įsakė jo kareiviams nušauti savo vadą, bet kareiviai atsisakė ir, atkreipę savo ginklus į vokiečius, išbėgiojo. Tik kpt. Kirkila ir keli jo kareiviai buvo sušaudyti kartu su žydais.

Paskaitininkas pažymėjęs, kad Vliko veikla esanti gerai dokumentuota. Jis žada visus tuos dokumentus paskelbti knygoje. □

Karo Mokyklos V laida paraduoja

kyklos laida, kuri buvo suformuota ne iš savanorių, o paskelbus inteligentų dalinę mobilizaciją. Net lietuviškos gimnazijos turėjo duoti po kelis aukštesniųjų klasių mokinius.

Mobilizacija davė net kelis šimtus inteligentų įvairaus bendro išsilavinimo. Po egzaminų buvo priimta apie 150 vyrų. Bet dėl įvairių priežasčių kariūnų skaičius vis mažėjo, taip, kad V laidą baigė tik 79 kariūnai. Mokyklos viršininku buvo gen. Galvydis-Bikauskas. Jis V laidą ir išleido.

Baigusį likimo negaliu pilnai nusakyti, nes neturiu tikrų davinių. Tačiau, yra žinoma, dalis jų žuvo eidami tarnybos pareigas ir partizanaudami, kiti — nukankinti Sibire, ar šiaip mirė.

Man yra žinoma, kad Amerikoje mirė: gen. št. plk. ltn. A. Andriušaitis, gen. št. mjr. A. Jonaitis, mjr. Žygas, kpt. Vygantas, ltn. Tyrulis, ltn. Dziubinskas ir ltn. Žiulėnas.

Gyvi čia, Amerikoje, yra: Klemas Čeputis, Stasys Baniulis ir Paulavičius. Australijoje gyvena A. Kutka ir ten mirė Klemas Kuzmickas.

Šios laidos 50 metų sukaktis buvo paminėta Čikagoje 1973 metais, spalio 14 d. Tą įvykį atminti ir įamžinti V laidą, Dziubinskas ir Vygantas įnešė 1000 dolerių į Lietuvių Fondą ir 500 dol. Jaunimo Centrui Čikagoje. St. Baniulis

KAI LTN. PRANAS RIMAS BUVO GYVAS

“Kario” 1983 m. gruodžio mėn. nr. Vincas Kačergius, 444 psl., parašė, kad “ltn. Rimas buvo sušaudytas karo su vokiečiais išvakarėse”. Todėl noriu duoti vieną atsiminimą apie jau a.a. Praną Rimą, kuris buvo mano giminaitis.

Bolševikų okupaciniu laikotarpiu Pranas užeidavo pas mane pasikalbėti. Tada gyvenau Vilniuje, jis buvo apvilktas sovietine karininko uniforma, taip pat Vilniuje.

Kaip gal visi lietuviai, taip ir jis nekenė sovietinės karininkų uniformos, bet kitos išeities nebuvo, ją reikėjo nešioti, užsitraukus ant pečių.

Vieną kartą jis įlipo į autobusą ties Katedra. Konduktorius lietuviškai paprašė bilietėlį, už jį apmokėjo kiek reikėjo. Bet netoliese buvusiam uniformuotam enkavedistui nepatiko, kad sovietų karininkų uniformą dėvintis kalba ne rusiškai, o lietuviškai, ir tai tiesiai į akis išrėžė ltn. Pranui Rimui. Pastarasis nieko neatšakė. Enkavedistas buvo nusipirkęs bilietėlį iki autobuso linijos galo, gi Pranas buvo numatęs išlipti gerokai anksčiau.

Nedavažiavęs jam norimos išlipti vietos, Pranas pasikviečia konduktorius ir nusiperka papildomą bilietėlį iki linijos galo. Iki pabaigos beliko

du keleiviai: Pranas ir enkavedistas, abu uniformuoti sovietiniai.

Abu išlipo. Enkavedistui keletą žingsnių paėjęs, prie jo prišokęs Pranas greitai atėmė iš ruso pistoletą, enkavedistui liepė atsiprašyti, nes įžeidė lietuvi karininką, priverstą nešioti sovietinę uniformą. Enkavedistas nudavė nesuprantas, nežinąs koks reikalas. Ilgai nelaukiant enkavedistą Pranas tiek prikūlė, kad tasai be sąmonės liko gulėti.

Apsisukęs nuėjo kitu keliu, laimingai nuvyko, kur buvo norėjęs.

Tatai man papasakojo mielas Pranas Rimas. Jam patariau būti atsargesniu, nes dar neatėjo atsiskaitymui laikas. Be to, jis padarė klaidą išsi-duodamas. Atsigavęs enkavedistas pradės visur jo ieškoti, o suradęs gali sunaikinti. Ar jis nežino, kad tokiomis atvejais nereikia palikti liudininko?

Galimas dalykas, prieš bolševikams sunaikinant ltn. Praną Rimą, jis kai kuriuos padarė neveiksmin-gais. Kai bus rašoma paminklinė knyga lietuviams partizanams, kovojusiems ir žuvusiems ginant lietuvių tautą bolševikmečiu, ltn. Pranas Rimas turėtų būti įrašytas tuose garbinguose sąrašuose.

Alg. Gustaitis

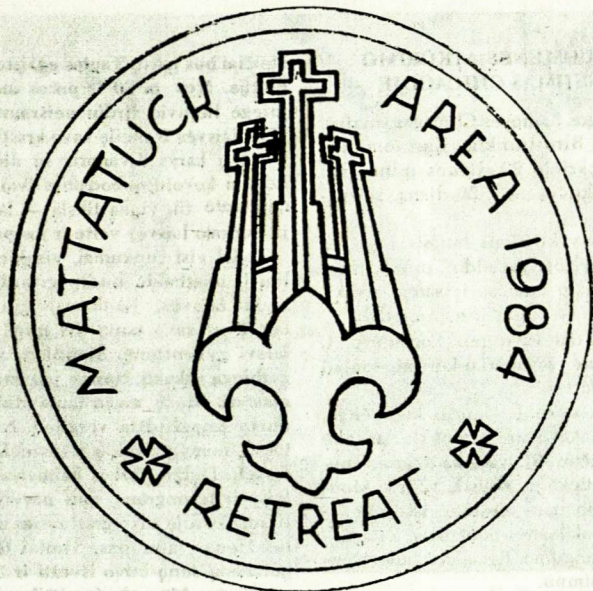
NET IR TAIP GALIMA KITATAUTĮ SUINTERESUOTI

Nepriklausomoje Lietuvoje lietuviai skautai, es būvo tarptautinio skautų sąjūdžio nariai. Dalyvaudavo tarptautiniuose pasaulio skautų suvažiavimuose tovyklose-jamboree. Ir tas lietuviškasis atstovavimas buvo įtaigotas gar-sinti užsieniuose Lietuvos vardą. Pave-stą misiją anais laikais lietuviai skautai įvykdė su pasididžiavimu šim-taprocentiškai, atskleisdami suvažiavusiam kitų tautų jaunimui mūsų tautos kultūros turtus.

Šis tarptautinis bendravimas ir da-bar iš dalies yra gyvas, bet teisinė padėtis po Lietuvos okupavimo pasikeitė. Lietuviai skautai iš Tarptautinio Skautų Biuro buvo išstumti. Pa-siūlyta išėivijoje lietuviams skautams į-sijungti į gyvenamojo krašto skautų sąjūdžius.

Bet iki šiol lietuvių Skautų Sąjunga pasiliko ištikima ir svetur tarnauti, pirmiausia, lietuviškiems interesams.

Kai kurie mūsų skautininkai, ne-norėdami visiškai atitrūkti nuo tarp-

Stovyklinis ženklelis
amerikiečių skautų stovykloje.

Projektas s. R. Pakalnio

tautinio bendravimo ir pratęsdami anų laikų tradiciją, dalyvauja ar vadovauja ir gyvenamojo krašto skautų organizacijose. Jų tikslas taip pat padėti saviesiems skautams sekti tarptautinį skautų judėjimą ir dalyvauti didžiuo-siuose skautų sąskrydžiuose su savo tautine Trispalve.

S. Romas Pakalnis, būdamas Long Rivers Council Commissioner, ruošdamas stovyklas amerikiečiams skautams, nepamiršta pasitarnauti ir Lietuvos interesams-supაžindinti diskusijose su da-bartine sunkia pavergtos Lietuvos padėtimi. Šįmet jis rengiamojoje katalikų skautų stovykloje, kurią jie vadina "rekolekcijos gamtoje", panaudojo lietuvišką religinę ornamentiką stovykli-niams ženklams: stovyklinį skauto žen-klėlį ir puoduką su skautišku Trijų Kryžių paminklo papuošimu. Ten kiekvienas dalyvis klaus, kodėl Trys Kry-žiai stovykliniame ženkle? O tai Vil-niaus simboliškas ženklas, apsakantis pa-vergto Lietuvos kančią ir Viltį.

A.S.

ANTRAS KAIMAS OMAHOJE

Po kurio laiko ramovėnai surizikavo su-ruošti vakarą su vaidinimais, atsikviečiant ką nors iš mūsų menininkų kolektyvų, būtent, Antrą Kaimą iš Čikagos, kuris 1983 lapkričio 19 d. 7 val. 30 min., pa-rapijos salėje išpildė humoristinę pro-gramą. Visas vaidinimas susidėjo iš daug labai trumpų įvykių. Švelnioj formoj

buvo pajuokiami šių laikų gyvenimo nuotykių. Iš publikos reagavimo, gali-ma pasidžiaugti, kad daugumai Antras Kaimas labai patiko. Ir nors retkarčiais yra pageidaujamas jo atsilankymas Omahoje. Publikos buvo net virš 100 asme-nų. Bilietai buvo platinami ramovėnų iš anksto todėl ir publikos susirinko daugiau. Kai kurie ramovėnai išplatino net iki netoli 20 bilietų — tą rekordą pasiekė ramovėnas Romas Drukeinis, o po jo sekantis buvo Vaclovas Dzikas ir t.t. Jiems visiems priklausio nuoširdi padėka. Su maisto pagaminimu buvo apsiėmusi Al-gio Starkevičiaus šeima. O barą tvarkė ir ištroškusius aptarnavo Jono Smailio jr. šeima jam talkininkavo pimininko Alg. Antanėlio sūnus. Kad susidarytų šiek tiek pelno — tai keletas asmenų iš anksto aukojo paremti įvykstantį vakarą. Būtent, sekantys asmenys po 50 dol.: Juo-zas Agurkis, Algis Antanėlis, Emilija Jo-nušienė, Juozas Naikelis; 31 dol. Vaclo-vas Dzikas, po 25 dol.: Vytautas Mac-kevičius, Stasys Martinkus, Kostas Pudys ir Vincas Šarka, 6 dol. Vitalis Gaidelis ir 5 dol. Karen Smailienė. Jiems visiems priklausio didelė padėka. Jų visų dėka susidarė šiek tiek gryno pelno. Kas ir buvo reikalinga papildyti aptuštėjusią skyriaus kasą, nes jau keletas metų nebuvo su-ruošta parengimų su pelnu. Žinoma, čia daugiausia priklausė nuo skyriaus pimi-ninko šeimos. Ant jos pečių guli daugu-ma darbų — visi kiti tik talkininkavo.

Kapsas.

KARIUOMENĖS ATKŪRIMO MINĖJIMAS CHICAGOJE

L.K.V. S-gos Ramovės Chicagos skyrius, talkinamas Birutininkių, Kariuomenės Šventė, lapkričio 23 dienos minėjimą, suruošė lapkričio mėn. 20 dieną, sekmdienį.

Minėjimas vyko trimis dalimis: Jaunimo Centro koplyčioje pamaldos, prie Laisvės Kovų paminklo apeigos ir salėje sveikinimai, vaišės — pietūs ir meninė dalis.

Minėjime dalyvavo gen. konsulė p. J. Daužvardienė, savanoriai-kūrėjai, šauliai ir visumena.

Pamaldos vyko J. Centro koplyčioje. Mišias atnašavo ir pamokslą pasakė kun. Borevičius SJ, vargonais grojo muzikas M. Motiekaitis, solistai M. ir V. Monkai sugiedojo porą giesmių, kas suteikė dalyviams pakilesnės nuotaikos, o pamaldoms iškilmingumo. Pamaldos buvo baigtos Tautos himnu.

Baigus pamaldas koplyčioje, visi dalyviai ir organizacijų vėkiaus iškilmingai vyko į Jaunimo Centro sodelį prie Laisvės Kovų paminklo, kur įvyko antroji minėjimo dalis. Čia apeigoms vadovavo ir žodį tarė ramovėnas inž. K. Ozelis. Ugnį uždegė gen. konsulė p. J. Daužvardienė lydima veteranės birutininkės p. Tumienės ir jaun. kartos atstovės p. Krelytės. Pagerbti visus žuvusius kovoje dėl laisvės vainiką padėjo Skyr. pirm. K. Juškaitis, lydimas ramovėnų Ed. Vengiansko ir Vl. Garbenio. Po to sugiedota malda Marija-Marija. Apeigos baigtos Tautos himnu.

Trečia minėjimo dalis vyko J. Centro apatinėje salėje. Čia svečius pasitiko p.p. birutininkės prie vaišėms paruoštų stalų. Svečiams užėmus vietas, birutininkių pirm. Diminskienė pasveikino karius ir svečius šios brangios karių šventės 65-tų metinių sukakties proga. Toliau vadovauti perdavė jaun. kartos atst. J. Variakojienė, kuri iš savo pusės pasveikino karius ir svečius.

Toliau ji pakvietė gen. konsulę p. J. Daužvardienę tarti sveikinimo žodį. Dar žodį tarė ir Skyr. pirm. K. Juškaitis. Jo žodį perduodu ištisai:

Gerb. gen. konsule p. J. Daužvardiene, gerb. kariai, savanoriai-kūrėjai, broliai šauliai, viešnios ir svečiai. Šiandien minime mūsų Kariuomenės atkūrimo 65-sias metines. Turime pagrindo kai kuo pasidžiaugti, kai kuo susimąstyti. Su pagalba ir pasididžiavimu žvelgiame į mūsų Tėvynės atkūrimo laikotarpį. Tai pačio Dievo duota mūsų Tautai proga išsivaduoti iš ilgos, daugiau šimtmečio slėgusios vergijos. Tai šviesus saulės patekėjimas, tai mūsų Tautos atgimimas, kuris

ateičiai bus mūsų Tautos egzistencijos garantija. Nes ta 20 ir poros metų laisvė įdiegė lietuvio širdin neišraunamą troškimą laisvės ir meilę savo kraštui.

Mūsų karys savanoris su didžiu pasivėrimu kovojo nebudamas įvairių trūkumų, matė tik vieną tikslą — laisvę. Nes jis suprato laisvės vertę ir jos palaimą.

Todėl visi sunkumai, visokie nedatekliai jį neatbaidė nuo pagrindinio tikslo siekti laisvės. Jis drasiai ėjo mirti už laisvę už savo tautą. Jis mirė, kad mes laisvi gyventume. Šiandien, minėdami garbingą sukaktį, turime pagrindo ir susimastyti. Mūsų maža tauta didžiūnų išduota žmogžudžių vergijon. Nesusikūrė tokių mums palankių aštuonioliktų metų sąlygų. Didžvalstybės kaimynai, pamynė teisę ir teisingumą, mus pavergė. Bevilčiškoje kovoje žuvo gražiausias mūsų Tautos žiedas jaunimas. Šimtai tūkstančių geriausių sūnų buvo išvežti ir žuvo Sibiro taigose. Mūsų karius ištiko skaudus ir pažeminantis likimas. Be pasipriešinimo įsiveržę, žmogžudžių gaujos mūsų karius kišo į kalėjimus, vežė į Siviros taigas, teisė ir žudė. O ir čia laisvame krašte, visi likę gyvi, kurie gynė savo Tautos laisvę, kuriems buvo gėda gyventi, garbė mirti už laisvę, šiandien yra išduoti klastai, tų pačių žmogžudžių teismui. Tai liūdna ir skaudi tikrovė. Bet lietuviai liko ištikimas savo Tautai, visa Tauta tapo kariais nuo pradžios mokyklos berniuko ar mergaitės iki žilo senelio...

Gerbkime savo kovojančius didvyrius, kuriuos negąsdina nei kalėjimai, nei Sibiro taigos, nei fizinės kančios psichiatrinėse ligoninėse. Aukso raidėmis įsirašykim jų vardus, skelbkim pasauliui, tegul žino okupantas, kad mes gerbiam ir didžiuojamės savo kovotojais už Tautos laisvę, už žmogaus teises, už tikėjimą. Nes tik jie krauju ir savo gyvybėmis rašo garbingą Tautos Istoriją.

Invokacija sukalbėti buvo pakviestas kun. Borevičius, SJ. Tuo buvo baigta oficialioji dalis. Toliau sekė vaišės — pietūs, kuriuos paruošė p.p. birutininkės.

Po vaišių vyko gan įdomi ir nuotaikinga meninė dalis. Pirmiausia, savo sukurta eilėrašty "Savanoriai" deklamavo Kr. Duonelaičio aukšt. lituanistikos mokyklos mokinys J. Variakojis. Sekančią meninės programos dalį atliko "Dainuojančios žemaitės": Br. Stravinskienė, Darna Varaneckienė ir Aldona Underienė ir solistas Br. Maciukevičius. Pianu palydėjo Alv. Eitutytė, vienetai vadovavo K. Skaisgirys. Minėjimas buvo baigtas komp. Naujaliao "Lietuva brangi", dalyvaujant visiems programos atlikėjams ir publikai.

K. Juškaitis

RAMOVĖNŲ ŠVENTĖ MELBOURNE

Lietuvos Ginkluotų Pajėgų atkūrimo 65 metų sukaktis Melbourne, iškilmingai paminėta lapkričio 20 d. pamaldomis už žuvusius dėl Lietuvos laisvės Šv. Jono Bažnyčioje, dalyvaujant su savo vėliavom vietos lietuviškom organizacijoms ir parapijiečiams.

Šv. Mišios aukotos kun. Pr. Vaserio, kurių metu pamokslė išryškino tautos sūnų ryžtą kovai už savo tautos tikėjimą ir laisvę.

Parapijos choras, vad. P. Morkūno, giedojo šventei pritaikytas, mūsų širdims brangias skambias tautines giesmes.

Sukakties minėjimas vyko Lietuvių Namuose. Jį pravedė "Ramovės" pirm. V. Šalkūnas. Invokaciją sukalbėjo kun. Pr. Vaseris. Žuvusieji už Lietuvos laisvę pagerbti tylos minute, uždedant vainiką prie žuvusiems paminklo.

Šventės proga, pirmininkas gausiai susirinkusius sveikindamas, perdavė "Ramovės" Centro V-bos linkėjimus ramovėnams.

Paskaitoje dr. J. Kunca išryškino Lietuvos kariuomenę praeityje ir jos klusnumą krašto valdžios vedamai gynybos politikai. Taip pat, sanprotavo kokia turėtų būti Lietuvos kariuomenė ateityje.

Meninėje dalyje jaunieji "Gintaro" šokėjai žvaliai pašoko Žilvitį ir Malūną. Poetas J. Mikštas paskaitė šiai šventei pritaikintų savo kūrybos eilėraščių. L. Čižauskaitė padainavo porą dainų. P. Čelna darniai paskambino pianinu. Vyrų oktetas, vad. P. Morkūno, skambiai padainavo: Vakarų dainą, Oškilt pušys ir Gražinkit laisvę. Minėjimas užbaigtas Tautos Himnu.

Po pertraukos atšvęsta skyriaus 30 metų veiklos sukaktis.

Prie vaišių stalų, pirm. V. Šalkūnas priminė, kad nuo skyriaus įsteigimo iš gausaus "Ramovės" būrio į Amžinybę iškeliavo 31 ramovėnas. Jie buvo pagerbti malda, kurią pravedė kun. Pr. Vaseris.

Po užkandžių buvo pagerbti Lietuvos valstybės atkūrėjai, kurie daugelių metų pasiaukojimu, drąsa ir ryžtingais darbais ruošė tautą laisvės žygin ir Pirmo Pasaulinio Karo griuvėsiuose sužadino visą sąmoningą patriotinę lietuvių tautą kovai prieš grobuonišką Lietuvos priešus. Čia pasidžiaugta, kad turima savo tarpe atkuriamos 1918 m. Lietuvos kariuomenės savanorių, kurie su ginklu rankose pastoję plėšriams kaimynams, tautos pavergimui, kelią. Išskėlus jų žygių reikšmę savo tautai buvo įteikti garbingo amžiaus sukaktyje adresai: Stasiui

Vasario 16-sios minėjimą pradėdant prie Laisvės paminklo Clevelande.

V. Bacevičiaus nuotr.

Čėsna, Jonui Giedraičiui, Andriui Tamulevičiui ir Adomui Useliui. Taip pat pasveikinti ir įteikti adresai garbingo amžiaus sulaukusiems kitiems skyriaus nariams. Ta proga visiems sudainuota II-giausių Metų.

Užsiminta, kad 1953 m. Skyriaus steigiamojo susirinkimo 26 narių sąrašas per 30 metų paaugo iki 132 narių, iš kurių 13 sav. - kūrėjų. Per tą laikotarpį Melbourne palaidoti 31 (9 sav.-kūr.), išvyko 16, išbraukti 25, liko aktyvių 60 (4 sav.-kūr.), kurių dauguma prumeruojasi savo mėgiamą žurnalą "Kari". Skyriui vadovavo plk. J. Kuncaitis 3 metus, plk. B. Paškevičius 1 m., kpt. J. Janulaitis 2 m., lt. N. Cinišas 3 m., lt. K. Baltokas 2 m., lt. N. Butkūnas 1 m. Jie visi jau mirę. Nuo 1965 m. Skyriui vadovauja lt. Vyt. Šalkūnas.

Po karštų patiekalų, 17-kos organizacijų sveikinimuose, kuriuos pradėd V. Bosikis, buvo iškelta RAMOVĖS reikšmė ir įnašas į lietuvių visuomeninį gyvastingumą. Ypač šiltai atsiliepė ir gražius linkėjimus perdavė: Australijos Liet. Kat. Federacijos pirm. V. Čižauskas, Austr. Liet. Fondo pirm. dr. K. Zdanis, "Ramovės" Sydney Skyr. pirm. A. Skirka, Dainos Sambūrio ir Tautos Fondo pirm. K. Lynikas, Melb. Kat. Mot. D-jos pirm. H. Statkuvienė, Sporto Klubo "Varpas" vardu A. Lynikas, Šaulių pirm. S. Lipčius, Skautų vardu A. Pocius, Savanoriškūr. A. Tamulevičius ir kt. Tarp sveikinimų skambėjo visų sutartinė ir pora kartu Vyrų Oktetas padainavo po kelias dainas.

Vaišes baigiant kava ir skaniais pyra-

gais, o kairiems ir skaidriais gėrimais, "Ramovės" pirm. V. Šalkūnas padėkojo visiems svečiams už gražius linkėjimus ir įvertinimą, gi šeimininkėms už suruoštas vaišes.

VN.

PAMINĖTA KARIUOMENĖS ATKŪRIMO ŠVENTĖ SIDNĖJUJE

Šventę pradėjome iš vakaro, t.y. lapkričio m. 19 d. (šeštadienį), suruoštu ramovėnų šokių vakaru, Lietuvių Klubo salėje.

Nors ir negausiai susirinko visuomenės (daugiausia tik vieni ramovėnai), bet vakaras prie geros klubo muzikos, praėjo jaukiai ir linksmai savųjų tarpe. Ramovėnas J. Makūnas padainavo solo dainą iš poligono laikų, o pritariant akordeonu ramovėnui A. Kramiliui, visi bendrai padainavome keletą Lietuvos kariuomenės žygio dainų. Veikė gausi fantais loterija.

Sekandią dieną (sekmadienį), šventės minėjimas buvo pradėtas pamaldomis Šv. Joachimo bažnyčioje — Lidcombėje. Mišių auką atnašavo prel. Petras Butkus, giedant Br. Kiverio vadovaujama "DAINOS" chorui. Pamaldose ramovėnai dalyvavo skaitlingai ir organizuotai su vėliava.

Popiet, 3 val., oficialus minėjimas prasidėjo Lietuvių Klubo didžiojoje salėje, Bankstowne. Minėjimą trumpu žodžiu atidarė skyriaus pirmininkas Ant. Skirka, paryškindamas kariuomenės reikšmę lietuvių tautos gyvenime ir pakviėsdamas susirinkusius tylos ir susikaupimo minutę pagerbti žuvusius už tautos laisvę.

Invokaciją pradėdė skyriaus kapelio-

nas — prel. P. Butkus, M.B.E. Sekė skaitymas gauto sveikinimo iš "RAMOVĖS" Centro V-bos Amerikoje. Kaip ir buvo skelbta spaudoje, šiemet šventės proga paskaitos nebuvo. Visas minėjimas buvo prarastas tarsi literatūrinės popietės — Kariuomenės Atkūrimo Šventės tema. Iš savanorio-kūrėjo viršilos Antano Šukio atsiminimų knygos "Du medianiai ir trys geležiniai kryžiai", apie besisteigiančios Lietuvos kariuomenės pirmąsias dienas, skaitė lt. Z. Stopirštis. Toliau sekė poezijos pynė: poetės M. M. Slavėnienės eilėraštį, sukurtą mirusio savanorio-kūrėjo Vinco Juzėno prisiminimui, perskaitė Danutė Ankuvienė, B. Brazdžionio eil. "Vaidila Valiūnas prie tarybinio teismo stalo", iš nespausdinto rinkinio skaitė J. Šarkauskas, viešnia iš Melbourne, poetė M. Malakūnienė, paskaitė savo naujausių eilėraščių — "Kareivio veide žydi Lietuva", N. Vaičiurytė-Mickutės-Mitkienės eilr. "Tėvynė nežmirš", Br. Žalys savo kūrybos — "Milžinkapis".

Šią poezijos pynę užbaigė poetas J.A. Jūragis, paskaitęs savo kūrybos tris eilėraščius karinėm temom: "Aukos gėlės", "Aukšinis kardas" ir "Minėkime kapus".

Pagal jau įsigalėjusią tradiciją, skyrius pagerbė savo sukaktuvininkus, šiemet švenčiančius įvairias amžiaus sukaktis: Savanori-kūrėją lt. Aleksą Zinkevičių — sulaukusį 80 metų, psk. Antaną Statkų — 80 m., jaun. psk. Albiną Kutką — 75 m., jaun. psk. Antaną Vinevičių — 70 m., psk. Vincą Kondrecką, grand. Joną Mikutavičių ir ramovėną Vladą Šneiderį — sulaukusius 65 metus. Jiems

visiems ir jų tarpe buvusiems, savanoriui-kūrėjui Juozui Kapočiui ir kovų už nepriklausomybę dalyviui aviac. majorui Antanui Kutkai, juos pagerbiant, buvo prisegta po raudoną rožę su tautiniu kaspinėliu, o sukaktuviniams įteikta ir specialūs sveikinimo raštai.

Ramovėnų choras, vedamas Antano Kramiliaus ir akordeonu palydint Petriui Viržintui, užbaigai sudainavo kariškas žygio dainas: "Oi, neverk, motinėle...", "Mūsų kuopa, kai išeina...", "Tau, sesute, puikios gėlės", ir "Vyrai, prie jų ros..."

"Minėjimas užbaigtas Tautos himnu.

Minėjimas buvo paruoštas labai kukliai, bet tvarkingai prarastas (pranešėjas p. A. Skirka) ir visiems palikęs labai gerą įspūdį.

Br. Žalys

KARIUOMENĖS ATKŪRIMO MINĖJIMAS BOSTONE

Lietuvių Karių Veteranų S-gos "Ramovės" Bostono skyrius, kurio pirm. yra Jonas Starinskas, surengė gražų Lietuvos kariuomenės atkūrimo 65 metų sukakties minėjimą. Minėjimas buvo iš trijų dalių.

Pirmojoje dalyje per "Laisvės Varpo" radio valandėlę kalbėjo jos vedėjas vilniešis adv. Petras Viščinis. Lietuvos kariuomenės šventei dabar jis teikia naują prasmę. Pagal jį tai kovotojų dėl Lietuvos laisvės diena. "Žūsta tautos, už kurias nėra kam žūti. Lietuvių tauta savo ilgą ir permainingą istoriją įrodė, kad jai netrūksta pasiryžėlių mirti už tautos laisvę ir gerovę". Taip jis peržvelgė nuo legendariųjų Pilėnų iki šių dienų.

Antrojoje dalyje buvo šv. mišios už žuvusius dėl Lietuvos laisvės Šv. Petro parapijos bažnyčioje. Gražiai per mišias giedodavo Montrealio lietuvių vyrų oktetas, vedamas muz. Stankevičiaus. Ramovėnai, šauliai ir skautai bažnyčioje dalyvavo su vėliavomis.

Trečiojoje dalyje vyko So. Bostono Lietuvių Piliečių D-jos auditorijoje buvo tęsiamas minėjimas su menine dalimi. Ją atidarė skyr. pirm. Jonas Starinskas, o programos vedimui paprašė inž. Bronių Galinį. Buvo įneštos vėliavos, komp. Jeronimui Kačinskui skambinant pianu, sugiedota Amerikos ir Lietuvos himnai. Invokaciją sukalbėjo kleb. kun. Albertas Kontautas. Susikaupimo minute buvo pagerbti žuvę už Lietuvos laisvę. Salėje esantiems savanoriams - kūrėjams ir buvusiems nacių ir sovietų kalėjimų politiniams kaliniams prisegta po gėlytę.

Pagrindinis kalbėtojas dr. A. Valiūškis kalbėjo apie Lietuvos kariuomenės reikšmę, jos kovas ir darbus nuo senų laikų, kada lietuviai sulaukė kryžiuočių veržymąsi į rytus, o totorių — į vakarus.

Lietuviai karys atidavė didelę duoklę savo tėvynei.

Meninėje dalyje Berklee muzikos kolegijos trio, ved. komp. Jeronimo Kačinsko, atliko dalį meninės programos, kitą dalį atliko Montrealio Vyrų Oktetas. Jie labai gražiai dainavo partizanų ir kitų dainas.

Ir dar gražu, kad šis skyrius pelnė iš šio parengimo paskyrė lietuviškiems laikraščiams. **Bostono skyriaus Valdyba**

KARIUOMENĖS ATKŪRIMO MINĖJIMAS OMAHOJE

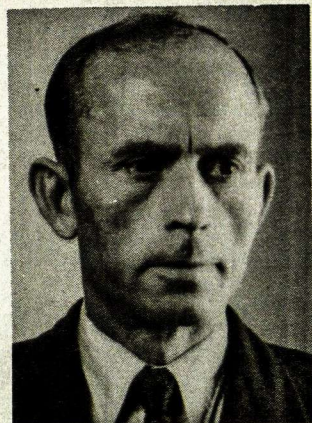
1983 m. lapkričio mėn. 20 d. (t.y. sekmadienį) su mišiomis už mirusius karius prasidėjo minėjimas. Bažnyčioje iškiliai pasireiškė mūsų choras; klebonas savo pamokslu pabrėžė būtiną sąlygą žmogui mylėti savą Tėvynę.

Po pamaldų dauguma žmonių rinkosi į parapijos salę tolesnei programos tęsai. Patį minėjimą pradėjo skyriaus p-kas Alg. Antanėlis pakviesdamas parapijos kleboną sukalbėti invokaciją. Muzikai grojant buvo įneštos, skautų dėka, vėliavos. Po minutės susikaupimo už mirusius buvo tęsiamas minėjimas. Tos dienos proga paskaitą skaityti buvo pakvies-tas kpt. Juozas Sakalas. Jis trumpoje savo kalboje perbėgo per praeities ir dabarties įvykius. Malonu buvo išgirsti gero kalbėtojo išreikštas mintis. Meninėje programoje buvo pradėta su eilėraščių "Toli nuo tėvynės". Čia gražiai užsirekomendavo ponų Kazlauskų antukė Andria Rotella, tautiniais rūbais pasipuošusi. Ji susilaukė visos publikos didelio susižavėjimo. Toliau sekė duetas pagrojęs "Lietuva brangi", atliko fleita Irutė Praitytė, o pianinu jai pritarė Donna Lynn Sheidt. Vėliau Donna paskambino "Ave Maria". Čia garbė yra Kartanų šeimai, nes abi yra A.A. pulk. Kartano anūkės. Sekantį eilėraščių, "Debesėlis", deklamavo gražiai apsiirėngęs berniukas Daman Jaudegis. Jis priklauso Inž. Jau-degio šeimai. Paskutinį eilėraščių deklama-vo ramovėnas Stasys Radžiūnas, būtent, "Trys Vizijos", poeto Bernardo Brazdžio-nio. Jis dažnai per minėjimus pasireiškia su savo meistrišku deklamavimu.

Visai programai vadovavo panelė Gailutė Reškevičiūtė. Buvo sugiedotas Tautos Himnas ir vėliavos buvo išneštos. Tuo buvo oficialioji dalis baigta. Toliau, ramovėnų ponios, vadovaujant Laimutei Antanėlienei, publiką vaišino pyragaičiais ir kava. Kas nors kuo prie minėjimo prisidėjo — valdybos vardu širdingai dėkoju. **Kapsas.**

A.A. BENEDIKTAS RAČKAITIS

A.A. Benediktas Račkaitis mirė 1983 m. gruodžio 21 d. Buvo gimęs 1906 m. gegužės 19 d. Seredžiuje, Kauno ap-

skrityje, miesto darbininko šeimoje. Pradžios mokyklą lankė Seredžiuje. Dar jaunas, neturtingų tėvų, buvo atiduotas tarnauti pas ūkininką. Benediktui nepatiko tarnauti pas ūkininką. Vos keturiolikos metų būdamas pasitraukė iš ūkio. Darbą gavo Nemuno laivinkystėje. Laivo savininko pastangomis, Benediktas išmoko šaltkalvio amato ir čia, pas tą patį savininką, dirbo iki išvykimo kario prievolės atlikti. Kario prievolę atliko 4. Artilerijos pulke Vilkaviškyje 1926/7 m. puskarininkio laipsniu. Atlikęs karinę prievolę grįžo prie ankstyvesnio darbo Nemuno laivinkystėje, iš kur buvo atleistas rusams okupavus Lietuvą. Prieš pasitraukdamas į Vokietiją 1944 tarnavo Savisaugos dalinyje, Kaune.

1947 m. emigravo iš Vokietijos į Angliją, o 1951 m., sesers pakviestas atvyko į Ameriką. N.J. Tais pat metais mirus seseriai persikėlė į Hartfordą. Iki pensijos dirbo United Tool and Die Co.

A. a. Benediktas Račkaitis buvo viengungis. Buvo silpnos sveikatos, globojamas krikšto dukters ir jos motinos. Mielai prisimindavo Lietuvą, nuoširdus, taikaus būdo, organizacijose buvo pareigingas. Priklausė Šv. Trejybės lietuvių parapijai, ramovėnams, Lietuvių Amerikos Piliečių klubui ir Našlių ir Viengungių klubui.

Gruodžio 22 d. Giuliano-Sagarino koplyčioje, po parapijos klebono kun. J. Matučio rožinio, atsisveikinimo žodį tarė ramovėnų pirmininkas Petras Simanauskas. Atsisveikinimo metu budėjo garbės sargyba. Gruodžio 23 d. iš Šv. Trejybės bažnyčios buvo palydėtas į amžino poilsio vietą Cedar Hill kapinėse, Hartforde. Kapo nr. S-I-153, skyrius (section) 23.

Išsėkis ramybėje, Benediktai, toli nuo Tėvynės svečioje žemėje.

A. Maslauskas

A.A. JONAS ŠIMANSKIS

Negailestingoji mirtis pasiima aukas neatsižvelgiant į amžių ir pareigas. Jinais nesigaili ar jos parinktasis reikalingas šeimai, visuomenei, Tautai ar savajam kraštui. Penktas kartas, šiais metais liūdnas įvykis palietė Hartfordo ramovėnus.

Lapkričio 14 dieną, po širdies operacijos, Saint Francis ligoninėje, mirė a.a. Jonas Šimanskis. Velionis gimė 1920 m., vasario 8 dieną Peštvenų km., Seredžiaus valsč., vidutinėje ūkininko šeimoje. Baigęs Vilkijos vidurinę mokyklą, 1940 m., kovo mėn., įstojo savanoriu Lietuvos kariuomenėn. Tarnavo trečiam artilerijos pulke Šančiuose, o vėliau "liaudies" kariuomenėje. Pavadinus "liaudies" kariuomenę 29-ju teritoriniu šaulių korpu, velionis kantriai kentė lietuvių kario disorientaciją — pažeminimą, tvirtai tikėdamas Lietuvai laisvės atgavimu.

Prasidėjus vokiečių-rusų karui, 1941 m., a.a. Jonas prisijungė prie lietuvių, atsipalaidavusių nuo rusų, dalinių Vilniuje su tikėjimu, kad Lietuva laisva. Deja, velionies tikėjimas ir viltis apvyklė ne tik jį, bet ir visą Tautą.

1942 m. buvo paskirtas į kapitono Miliausko vadovaujamą reprezentacinę kuopą, kuri, kiek vėliau, buvo perkelta į Kauną. Neilgai velioniui teko Kaune būti. Nepatiko antrajam okupantui — vokiečiui rinktiniai kuopos vyrai, nepatiko jų žygiuotės su daina Kauno gatvėmis. Kuopa buvo iškelta, su ja ir velionis, į Vilniaus kraštą kovai su komunistais partizanais.

Jonas 1944 m. pasitraukė į Vokietiją. Gyveno Mittenwald, o vėliau Traunstein, Bavarijoje, lietuvių pabėgėlių stovykloje. Gyvendamas Traunsteine, apsigėdė veliuniškę Birutę Kirmonytę, su kuria

sulaukęs sūnaus Arūno, 1950 m. atvyko į Ameriką, Westfield, MA. Nebuvo lengvos dienos a.a. Jonui besikuriant šiapus Atlanto, ypač dirbant neįprastą darbą "Fandroje". Pagaliau 1953 m. su šeima, persikelia į Hartford, CT., nes čia didesnė lietuvių kolonija. LB., liuanistinė mokykla, skautai, choras ir ramovėnai pasidarė jo lietuviško darbo sritim. Jis matomas skautu, liuanistinės mokyklos tėvų komitetuose, 1965 m. lietuvių klubo direktorių taryboje, 1978 m. ramovėnų skyriaus vice-pirmininkas. Dalyvavo vyrų, o vėliau mišriam chore "Aidas" ir bažnytiniame chore iki mirties.

Su visais buvo draugiškas, ramaus būdo, svetingas. Tad į Sheehan laidojimo koplyčią velionio atsisveikinti susirinko daug Hartfordo ir apylinkių lietuvių. Atsisveikinimą pravedė LKVS "Ramovės" Hartfordo skyriaus pirmininkas Petras Simauskas. LB vardu atsisveikinimo žodį tarė Zina Dresliūtė, skyriaus ramovėnų vardu vice-pirmininkas Benediktas Dapkus, skautų-skaucūjų vardu s. fil. dr. Vaidevutis Mantautas ir dr. Alfonsas Stankaitis visuomenės vardu. Rožinį sukalbėjo Švč. Trejybės lietuvių parapijos klebonas kun. Juozas Matutis. Budėjo ramovėnų ir uniformuotų skautų garbės sargyba.

Lapkričio 19 dieną, iš Švč. Trejybės bažnyčios, kurioje klebonas kun. Juozas Matutis, giedant muziko Jurgio Petkaičio vadovaujamam kvartetui "Vytis" ir solistei Irenai Petkaičienei, atnašavo šv. mišias ir pasakė prasmingą pamokslą apgailestaudamas velionies netekimą tiek parapijos, tiek lietuviškos veiklos gyvenime.

Po gedulingų pamaldų, velionis palydėtas į Cedar Hill kapines, Hartforde. Prie kapo, po liturginių maldų, paskutinį atsisveikinimo žodį tarė Vaclovas Nenortas užberdamas atvežtos iš Vilniaus, Gedimino kalno, žiupsnelį Lietuvos žemės. Sugiedota Marija, Marija...

Kapo nr. 275, skyrius (Section) 29.

Nuliūdime liko žmona Birutė, sūnus Arūnas ir dukros Daiva Hampton su dukrele ir Laima.

Ilsėkis Jonai ramybėje svečioje žemėje.

A. Maslauskas

A.A. PUSKARININKIS
ANTANAS BALČIŪNAS

1983 m. gruodžio mėn. 20 dieną, anksti rytą staigaus širdies smūgio ištiktas, mirė buvęs Ryšių bataliono puskarininkis Antanas Balčiūnas. Kaip gabus, sąžiningas ir drausmingas karys batalione, atlikdamas savo karinę prievolę, užsitarnavo puskarininkio laipsnį.

Velionis buvo gimęs 1918 m. birželio mėn. 14 dieną Maskoliškių km., Pasvalio v., Biržų apskr. Bolševikams antrą kartą okupuojant Lietuvą pasitraukė į Vokietiją ir iš čia su visa tremtinių banga pasiekė Ameriką. Didesnę savo tremties dalį praleido New Jersey dirbdamas įvairiose įmonėse. Vos prieš tris metus su žmona Marija persikėlė pensininko dienoms praleisti į Sunny Hills gyvenvietę Floridoje. Čia, nuolat trūsdamas apie savo naująją rezidenciją, ar artimai bendraudamas su buvusiais Lietuvos kariuomenės kariais ir žaisdamas saulėtuose Golfo laukuose, džiaugė užsitarnautu poilsiu, kol Aukščiausiojo Valia nepašaukė į Anapus.

Tebūna jam lengva ši svetimo, nors ir svetingo krašto, žemelė, o jo žmonelei Marijai, prislėgtai didelio skausmo, giliausia užuojauta.

S.

Buvusiam policijos tarnautojui

A. A.
VYTAUTUI MACKEVIČIUI

mirus, jo mielai žmonelei Stefanijai, visiems vaikučiams bei jų šeimoms nuoširdi užuojauta.

Jonas ir Regina Smailiai (Sr.)
Omaha, Nebr.

LAIŠKAI KARIUI

Su didžiuoliu pasitenkinimu skaitau Jūsų "Kari". Bet paskutiniame "Kario" Nr. 8 dailininko Valeškos kūrinys "Vytautas priima Kelmės bažnyčios projektą" — tai ne meno kūrinys — bet pradžiamokslinio peckelyne.

"Kario" Nr 7 viršelyje yra Vytauto paveikslas — tai tikrai maloniai atvaizduoja Vytautą. Po jo seka dr. M. Krasauskaitės "Vytauto charakteristika."

Ponas Raulinaiti, gal Jums kartais nepatogu tokią peckelynę talpinti Jūsų žurnale — bet p. Valeškos asmenybė verčia Jus? Bet, dėl Dievo meilės, nesiduokite išgultavojamas.

Aš džiaugiuosi, kad Jūs sugrįžote redaktoriauti.

Su pagarba,

L.E. Chmieliauskas,
Melbournas, Australia

Mielas "Kario" skaitytojai:

Dėkui už komplimentus. Kas liečia Jūsų akį užgavusią iliustraciją, tai tenka prisipažinti, kad "Kario" puslapiuose yra buvę ir daug blogesnių (tik niekam to neminėkite). Antra vertus, jei visų skonis būtų vienodas, kiek gražių merginų liktų neištekėjusių?

(Tarp kitko, tuo paveikslu buvo "išgultavotas" dar 1935 m. "Sakalo" b-vės Lietuvoje leidinys "Vytautas Didysis ir Jo Žygiai", autorius Simas Sužiedėlis).

Pagarba ir linkėjimai, Red.

Siunčiu ištrauką iš "Novoje Ruskoje Slovo", 1983 m. X. 13 d., pagal kurią išeitų, kad "lietuviškai" divizijai sovietų kariuomenėje, II Pas. karo metu vadovavo ne lietuviai, Vitkauskas, Karvelis ar Urbšas, ar Motieka, bet žydas Vilenskis.

S. Kvietys, Canada.

"Pulkininkas Volf Vilenskii atvyko į Izraelį. Tel-Aviv, spalio 12. (ETA) — Iš Sov. Sąjungos į Izraelį atvyko pulkininkas Volf Vilenskis, II Pasaulinio karo metu atžymėtas aukščiausiu SSSR kariniu žymeniu — Sovietų Sąjungos herojaus titulu. Jį lydėjo jo žmona. Vizą išvažiuoti iš Sovietijos gauti jiems truko 10 metų. Pereitą savaitę jie pagaliau gavo leidimą išvykti ir atvyko į Vieną. Ten juos pasitiko dukterė Lila Zinger, gyvenanti Izraelyje, ir sūnus Are Vilenskii — Izraelio ginkl. jėgų majoras. Plk. Vilenskis yra vienas iš 144 sovietijos žydų gavusių herojaus titulą. Savo laiku jis vadovavo lietuvių divizijai. Tos divizijos keturiems kariams — žydams buvo suteiktas tas titulas, du iš jų šiuo metu gyvena Izraelyje."

Klaipėda 18/23m

Viskas gerai, ar
6. Kostas sveiki ir
gyvi. Klaipėda, kaip
prieš tu tik but gė-
dėja, artimam 15/1
12 1/2 val. p. k. man
gulydama pasidavė
kitą kart parašysiu
daugiau.
Tuo tarpu
Julius

Klaipėdos vaduotojo laiškas

1983 m. sausio mėn. mano brolis Petras parodė brolio Juliaus ranka paiseiliu rašytą "laišką" — ant iš bloknoto išplėsto lapelio, sulenкто per pusę. Jis man atidavė ir aš padariau xerox kopiją: "Klaipėda 18/ I-23 m. Viskas gerai, aš ir Kostas sveiki ir gyvi. Klaipėda, kaip jau turbūt girdėjai, užėmė 15/ I 12 1/2 val. popiet, prancūzai galutinai pasidavė. Kitą kart parašysiu daugiau. Tuo tarpu sudiev, Julius."

Taigi, prašau KARY paskelbti ir pri-

siunčiamą amerikiečių nuotrauką, ir Juliaus laišką, nepaisant neaiškumo, po 60-1 metų. Galvoju pasiūsti Balzeko muziejui ir nuotrauką ir Juliaus laišką.

Kostas R. Jurgėla,
Bethesda, Md.

Klaipėdos Krašto vaduotojo Juliaus Jurgėlos laišką čia ir skelbiame. Tačiau, Amerikos lietuvių tuo metu dalyvavusių nuotrauka yra per tamsi, kad tiktų spaudai. Red.

KARIO SKAITYTOJAMS!

SUMAŽINAMAS "KARIO" ARCHYVAS. Kas norėtų dar įsigyti ar papildyti praėjusių metų KARIO rinkinius, prašytume tuoj kreiptis į KARIO administraciją. Mielai KARIO administracija pageidaujamas KARIO numerius prisiųs už auką persiuntimo išlaidoms. Neturime atliekamų 1950, 1951 metų ir 1983 m. 8 Nr. Šių numerių galima gauti tik fotokopijas už atskirą mokestį. Nedaug yra belikę 1983 m. Nr. 7, 9, 10 Nr. ir 1984 m. 1 Nr.

Taip pat norėtume užbaigti išpardavimą paskutinių KARIO išleistų knygų: GEN. P. PLECHAVIČIUS, GROBIO NAIKINIMO ŽYGIS, KETURI FRONTAI. Užsakant 3 knygas—tik \$15.00 už 3 knygas. Užsisakykite dabar. Paskutinis pats pigiausias išpardavimas istoriškų gražiai išleistų knygų. Jei ir paminėtų knygų vieną turite, užsisakydami iš karto 3 egz. papiginta kaina, antrąjį egz. galėsite padovanoti pažįstamui, ir tuo

paremsite KARI. KARIO spausdinimo išlaidos šiais metais pakilo 4%. Ieškome papildomų išteklių. Bet kol jūsų duosni ranka dar pajėgi, — JUMIS PASITIKIMĖ.

ADMINISTRATORIUS

VISI KARIO PLATINTOJAI labai stengiasi išlaikyti pastovų prenumeratorių skaičių ir dar surasti naujų skaitytojų. KARIO išlaikymui jie daug aukojasi ir padeda. KARIO štabas nepajėgia Jums atsilyginti už taip gražų darbą, bet niekad nepamiršdamas jūsų pastangų sako su pagarba BROLIŠKĄ AČIŪ.

Panašiai naujų prenumeratorių KARIUI privalėtų ieškoti ir RAMOVĖS Skyrių valdybos. Gražus pavyzdys Los Angeles skyriaus pirmininko ANTANO AUDRONIO, kuris šioms metams vasaros metu surado KARIUI NET 20 NAUJŲ PRENUMERATORIŲ. Dėkui Jam! Taip pat dažnai pasiūlo kitiems KARI, net apmokėdamas jiems prenumeratas, ALG. GUSTAITIS, CA.

ADMINISTRATORIUS

KARIUI AUKOJO:

\$1000.00

Osvaldas Žadvydas, CA, perduodamas žmonos a.a. Stasės Genovaitės Žadvydienės, testamentinę auką.

\$100.00

LKVS RAMOVĖS Skyrius Sidney, Australia, per pirm. A. Skirką
Vkt. Sutkus, Vokietija

\$50.00

LŠST "Žalgirio" Šaulių kp. Clevelande per A. Karsoką

LKVS Ramovė Sk. Melbourne, Australia, per pirm. V. Šalkūną

P. Turulis, N.Y., a.a. gen. P. Plechavičiui atminti

LKVS Ramovė C. Valdyba per izd. S. Mačį

\$43.00

VI. Kalytis, NY

\$40.00

M. Šimkus IL, a.a. Kr. Raulinaitienei atminti

\$33.00

St. Reutas, QUE
K. Trečiokas, NJ

\$25.00

LKVS Ramovė Sk. Bostone per izd. M. Dapkų
LŠST "Aušros" šaulių kp. Miami, Fl. per izd. O. Šilienę

LŠST "S. Kudirkos" šaulių kp. New Yorke per izd. VI. Vasikauską

LŠST "VI. Putvio" šaulių kp. Toronte, per izd. Borchertą

\$23.00

Kl. Žukauskas, FL

\$20.00

W. Paluk, Australia

\$17.00

VI. Klivečka, Vokietija

\$16.00

P. Andriulis, AR

\$15.00

L. Koppas, NY

REIKIA GINTI LIETUVIŲ TEISES

Panaudodama įtartinus iš okupantų bolševikų istaigų gaunamus dokumentus ir liudijimus, Specialių investigacijų istaiga kelia bylas kaikiurims lietuviams, jau JAV piliečiams, net siekdama juos deportuoti. Reikia ginti taip neleistinai užsipuolamus lietuvius, kuriems primetami nacių vykdyti nusikaltimai. Lietuvių teisėms ginti yra sudarytas specialus bendras ALTO LIET. BENDRUOMENĖS ir VLIKO komitetas. Tam reikalui suorganizuotas Lietuvių Teisėms Ginti Fondas, kuris šiam uždaviniui vykdyti reikalingas lėšų.

MINTYS IR INFORMACIJA ATSIŠAUKIMUI

KAS YRA OSI? — Office of Special Investigation yra skyrius JAV-ių Teisingumo Departamento. Jo tikslas: suieškoti JAV-se gyvenančius nacių kolaborantus ir juos patraukti į Amerikos teismus (a) pilietybės atėmimui, (b) deportacijai.

KOKIOS YRA PROBLEMOS? — 1) Kadangi bylos yra civilinės, o ne kriminalinės, teismas nėra įpareigotas paskirti apkaltintam advokatą. To pasėkoje, išlaidos eina grynai iš apkaltinto asmeniškų santaupų, jei jis iš vis tokias turi. (2) Trūksta centralizuotos, dokumentinės, istorinės medžiagos, kuri tiksliai nušviestų Lietuvos tikrąją padėtį vokiečių okupacijos laikotarpyje.

KAS YRA LIETUVIŲ TEISĖMS GINTI KOMITETAS? 1) Gynybos fondas, kuris remis apkaltintuosius asmenis, padėdamas jiems apsiginti prieš OSI keliamus apkaltinimus. Teismuose teisiama ne tik tas asmuo, bet ir Lietuvos istorija. (2) Informacijos telkimo centras, į kurį kiekvienas apkaltintasis galės kreiptis pagalbos. KAIP TU GALI PADĖTI? — Dabartinė krizė yra aiški. Reikia mums kiekvieno susipratusio lietuvio pagalbos ir paramos.

LIETUVIŲ TEISĖMS GINTI FONDAS

Aukas rašyti: American-Lithuanian Rights Fund, Inc. ir siųsti:

Lietuvių Teisėms Ginti Fondas
5620 South Claremont Avenue
Chicago, IL 60636

\$13.00

J. Adomaitis, IL
A. Gerčys, IL
J. Gencevičius, IL
A. Gudonis, FL
F. Kriščiūnas, IL
J. Mašiotas, IL
Edv. Tallat-Kelpša, IL
El. Valteris, PA
V. Vosylius, Australia
V. Žilinskas, FL
Pr. Žitkus, IL

\$10.00

J. Astrauskas, ONT
M. Augutis, IL
J. Balbataš, OH
A. Baleišis, IL
E. Bublaitienė
V. Janulis, IL
A. Karaša, MD
J. Krištolaitis, OH
Vkt. Kubilius, MA
S. Lungys, FL
J. Milašius, FL
J. Papečckys, Argentina
Vl. Pajėda, MA
P. Pecenkis, NJ
J. Vičius, IL

\$9.00

E. Legeckienė, IL

\$8.00

A. Atutis, CA
A. Aidukas, CT
J. Bagdanskis, WI
St. Baniulis, IL
J. Bardauskas, MI
St. Butrimas, OH
B. Čepauskas, FL
K. Česna, MA
A. Cieminis, NY
J. Dapkus, CT
J. Daniliauskas, CT
O. Diniusevičius, IL
K. Daugvydas, MI
P. Gaubys, CA
A. Gudelis, Australia
A. Jablonskis, Australia
Vl. Jomantas, MI
O. Juodišius, ONT
J. Kaklauskas, OH
V. Kalendra, ONT
J. Keraminas, IL
Al. Kuzmickas, ONT
Vc. Kupšys, MA
Ern. Lengnikas, ONT

J. Macėnas, MI
K. Markus, IL
M.D. Mikelūnas, IN
J. Mikulis, IL
St. Mikalauskas, OH
J. Murinas, MI
V. Numgaudas, IL
J. Oksas, CA
V. Patašius, Australia
M. Pakalnis, OH
J. Petrauskas, QUE
Aug. Pocius, IL
S. Plenys, IL
V. Račius, CA
A. Ramanauskas, FL
B. Rudzevičius, Vokietija
J. Salys, CA
Ig. Stankus, OH
V. Tamošiūnas, MI
A. Vaičekauskas, IL
St. Vilinskas, CT
Vl. Židžiūnas, MA
Pr. Židžiūnas, MA
Pr. Žitkauskas, Australia
J. Žygas, IL

\$6.00

P. Kanopa, ONT
El. Klupšas, CT
P. Milašius, OH

\$5.00

St. Augonis, MA
St. Astrauskas, OH
Eug. Bulotienė, MI
K. Caižutis, OH
J. Grabauskas, IL
A. Griauzdė, MA
J. Grinius, CT
V. Januškis, OH
J. Jurkūnas, IN
Br. Kažukauskas, MD
A. Karaitis, FL
Br. Mackevičius, ONT
J. Mačiulaitis, MI
El. Mekys, OH
V. Petravičius, CT
P. Polgrimas, ONT
H. Poškus, ONT
El. Ramančionis, NY
K. Ramonas, IL
Vl. Šlikas, MI
Al. Spirikaitis, OH
J. Vaičaitis, FL
Vl. Varneckas, CT
J. Vidūnas, MA
J. Virškus, FL

St. Zacharkas, NY
A. Zubavičius, AR

\$3.00

Vl. Bagdonavičius, PA
A. Balčiūnas, IL
K. Balčiūnas, IL
A. Balčytis, IL
L. Balzaras, IL
J. Beniūnas, CT
J. Bielskis, IL
R. Bielkevičius, MA
J. Blažys, IL
Vc. Butkys, NY
St. Būdas, IN
J. Česna, FL
P. Česiušas, Vokietija
P. Dambrauskas, R
V. Dubauskas, NY
Vl. Garsys, MA
St. Garliauskas, MI
A. Garolis, OR
G. Gedmintas, NJ
El. Gorodeckas, MA
A. Grabauskas, FL
V. Grajauskas, NY
A. Grinius, MI
L. Gudis, IL
Pr. Gustas, CA
J. Janušaitis, IN
V. Janušonis, WI
E. Jodinskas, MI
S. Jokubaitis, ONT
El. Juciūtė, MA
K. Juknelis, IL
R. Karutis, NY
Al. Kasper, IL
K. Kasinskas, IL
J. Kacilauskas, IL
J. Kisielaitis, MA
Vl. Knistautas, OH
Pr. Kotkis, Vokietija
S. Kontrimas, FL
Kun. R. Krašauskas, CT
J. Lasys, ONT
J. Lekas, IL
Vkt. Lesniauskas, IL
J. Litvinas, IL
St. Mačys, OH
P. Matekūnas, NY
M. Miniauskas, Vokietija
J. Miežaitis, FL
Br. Mozūras, QUE
J. Muraška, CT
J. Naujokaitis, OH
Iz. Norbutas, MA
S. Otonas, ONT

A. Pa
M. Pečiūnas, ONT
F. Pimpė, PA
V. Ramanauskas, IL
K. Ražauskas, MI
J. Ramoška, IL
A. Rudokas, ONT
V. Sakas, ONT
K. Sirgėdas, NY
V. Škėrys, Vokietija
J. Šiugžda, NY
K. Sidlauskas, MA
J. Smulkaitis, FL
Pr. Špakauskas, CT
V. Stuogis, OH
J. Strungys, CT
V. Tamulis, OH
Br. Tatarūnas, NJ
P. Tarnauskas, NJ
J. Vadopalas, IL
Vl. Vasikauskas, NY
J. Venckus, CA
S. Veverys, Vokietija
St. Zakas, PA
O. Žadvėdas, CA
Z. Labuckas, ONT
J. Mažulaitis, ONT
Br. Michels, FL
V. Mitkus, IL
Aug. Mylė, P.Q.
J. Musteikis, NY
J. Narušis, OH
P. Petrauskas, QUE
E. Pusneraitienė, IL
J. Rimkūnas, FL
J. Savokaitis, IL
V. Šenbergas, OH
J. Skeivelas, ONT
J. Stelmokas, PA
J. Švoba, MI
J. Tarydas, ONT
Vl. Tervydis, IL
J. Vaičkus, NJ
R. Vilkas, FL
V. Vitkus, NY

\$2.00

K. Balaišis, OH
J. Prisčepionka, ONT
J. B. White, FL
S. Pocauskas, QUE

\$1.00

Vl. Eišinas, ONT
R. Gustainis, Anglija

Nuoširdus ačiū!

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę • KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi • Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą • Čekius, arba "Money Order" adresuoti tik "KARYS" vardu, — ne "Warrior" ar kt.